

Rapport annual 1987 da la Lia Rumantscha e sias uniuns affiliadas : Romania, Uniun dals Grischs, Uniung Rumantscha da Surmeir, Renania, Societad Retorumantscha, Uniun da Scripturs Rumantschs, Cuminanza Rumantscha Radio e Televisiun

Autor(en): [s.n.]

Objektyp: **Group**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **101 (1988)**

PDF erstellt am: **22.06.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Rapport annual 1987

DA LA

LIA RUMANTSCHA

E SIAS

uniuns affiliadas:

Romania · Uniun dals Grischs · Uniung Rumantscha da Surmeir · Renania
Societad Retorumantscha · Uniun da Scripturs Rumantschs
Cuminanza Rumantscha Radio e Televisiun

50 onns lingua naziunala

**scuntrada rumantscha
8 - 14 d'avust 1988
a Scuol**

In per reflexiuns davart il rapport annual 1987

da Toni Cantieni, parsura LR

La suprastanza da la Lia rumantscha ha en connex cun ina discussiun generala davart il rapport annual 1987 era fatg la dumonda, schebain la furma e la dimensiun da noss rapport da l'onn da gestiun saja actuala e confurma al basegn d'infurmaziun. Ins po era sa dumandar, sch'i na fiss betg inditgà da preschentar in rapport pli curt, plitost mo summaric. Nus essan dentant dal maini ch'in rapport annual da furma e cuntegn sco preschentà possia satisfacer il meglier ils bassegns d'infurmaziun. Qua tras èsi er pussaivel da cumparegliar mintgamai il program da lavur cun ils rapports da gestiun. In rapport annual ha era la funcziun da documentar per pli tard. Mo era visavi il chantun e la confederaziun èsi d'avantatg, sch'i resorta dal rapport annual ina survista detagliada da tuttas activitads da la Lia rumantscha e da las societads affiliadas. Uschia po ins era adina dar pled e fatg, nua che las subvenziuns dal maun public vegnan duvradas. Quai ans para d'esser in bun motiv da mantegnair il concept actual da noss rapport.

Las minoritads linguisticas – in tema da discussiun da l'entir mund

En il ravugl dal Cussegl da l'Europa ed era en differentas autras instituziuns internaziunalas vegnan adina discutadas dapli las dumondas en connex cun ils linguatgs periclitads. L'impurtanza da talas discussiuns vegn oz renconuschida generalmain, e quai nutrescha speranza per l'avegnir. En il ravugl da l'Unesco, dal Cussegl da l'Europa e dal Parlament Europeic han ins discutà l'onn 1987 intensivamain la situaziun e la problematica da las minoritads linguisticas e culturalas. Per l'intschess europeic è vegnì elavurà in sboz per ina «Charta europeica da las minoritads culturalas/linguisticas». Quella cumpeglia 13 artitgels e duess vegnir discutada tant sco pussaivel en ils differents gremis naziunals ed internaziunals che s'occupeschan cun quests problems. Minoritads etnicas èn adina er d'impurtanza per la convivenza en ina naziun. Ellas èn savens fermas pitgas da la democrazia, uschelunsch ch'ins demussa toleranza e bainvulientscha envers las gruppas minoritaras.

Nus Rumantschs pudain contribuir effizientamain a quellas discussiuns. La finamira principala dad ina «Charta europeica da las minoritads culturalas/linguisticas» cuntegna tranter auter en l'artitgel 5 ils suandants principis:

- la renconuschientscha dals linguatgs da minoritads en ina cuminanza da plirs linguatgs;
- respectar in intschess geografic, cun stgaffir las premissas necessarias per la tgira e la promoziun dals linguatgs da minoritads;
- masiras efficacias per promover linguatg e cultura da minoritads;
- evitar tutta discriminaziun d'ina minoritad; ina tala discriminaziun fiss er ina violaziun dals dretgs fundamentals umans;
- promover il diever dal linguatg a bucca ed en scrit, e quai en tuttas domenas da la vita publica;
- scolaziun e studi dals linguatgs da minoritads sin tut ils stgalims da scola;
- dar la pussaivladad a domiciliads d'emprender il linguatg da la minoritad;
- animar e sustegnair ils meds da massa, per ch'els possian contribuir al mantegniment da la cultura e dals linguatgs da las regions. Quai pretenda toleranza vicendaivla tranter las cuminanze linguisticas;
- promover las discussiuns davart il tema «Minoritads linguisticas e culturalas» tranter las regions pertutgadas e tranter las differents naziuns. Igl è er giavischè da brattar experientschas tranter ils stadis ch'èn sezs confruntads cun la problematica da minoritads.

Nus pudain perquai constatar ch'ils Rumantschs n'èn betg sulets cun lur problems. Bunamain mintga terra e mintga naziun conuscha il problem general da minoritads etnicas, culturalas u linguisticas.

La forza d'in pievel è l'unitad

Questa devisa è uschè veglia sco l'istorgia dals pievels. In bun clima da lavur ed il respect vicendaivel è enten tuttas domenas da la vita publica il garant per success ed effizienz. Quai vala natiralmain er per ina minoritad linguistica – culturala. Sin basa naziunala svizra vign oz enconuschentamain discutà in nov artitgel 116 da la

constituziun. Ina grupp da lavur chantunala s'occupescha cun ils differents aspects d'ina lescha per la promoziun dals linguatgs. In tal scenari pretenda la collavuraziun da blers gremis e da l'entir pievel. Sche nus vulain cuntanscher resultats concrets e schliaziuns valaivlas enten tut questa tematica, pretenda quai in engaschament fitg intensiv er davart la Lia rumantscha e da tuttas societads affiliadas. Senza ch'ins stoppia metter en dumonda valurs tradiziunalas e mesiras cumprovadas èsi tuttina necessari da discutir er novas furmas e novs concepts per la tgira e la promoziun da linguatg e cultura. Quai pertutga tranter auter er las dumondas dals meds da massa en general e quellas da la pressa en spezial. L'onn da gestiun 1987 han ins discutà la situaziun da la pressa rumantscha en differents gremis. Tar la proxima radunanza generala vegn la suprastanza ad orientar davart questa lavur. Il tema «pressa rumantscha» vign er discutà cun occasiun da la proxima scuntrada dals 8 – 14 d'avust a Scuol.

En vista a las structuradas existentas sin il sector da la pressa rumantscha dovri temp e medira ponderaziun per chattar la punt dal passà tar l'avegnir.

Qestas discussiuns ed in summa las activitads da l'entira Rumantschia chattan adina dapli resun er tar noss confederads d'auters linguatgs. Ins spetga dentant era da nus Rumantschs ina strentga disciplina pertutgant l'applicaziun dals meds finansials mess a disposiziun dal maun public. Qua dastga la Rumantschia avair buna conscienza, quai ch'ils quints da gestiun ed ils rapports annuals dattan er perditga, faschond er menziun da detagls ord noss programs da lavur.

Oz stain nus davant la sava da l'onn giubilar: «50 onns Rumantsch, linguatg naziunal». Possia quai esser per nus in punct da partenza per novas activitads e nov engaschament. En num da la suprastanza lessan nus engraziar cordialmain a tuts quels che han luvrà l'onn da gestiun per ils interess da la Rumantschia. Qua lessan nus menziunar spezialmain las societads affiliadas, noss'administraziun centrala, ils redactors e collavorators da la pressa rumantscha, dal radio e da la televisiun, ils collavorators regiunals, las mussadras da scoletta, ils scolasts sin ils differents stgalims da scola ed er tut quels che sustegnan las publicaziuns rumantschas. Engraziament meritan era ils simpatisants dal moviment rumantsch e tut quels che sustegnan nossa lavur cun contribuziuns finansialas.

ORGANS DA LA LR

1. Suprastanza

Parsura	Toni Cantieni, Lai
Viceparsura	Sep Item, Cuir/Flem
Accessurs	Giusep Capaul, Mustér
	Jon Nuotclà, Cuir
	Faust Signorell, Valbella
Suppleants	Giovannina Brunold, Samedan
	Cristian Joos, Cuir
	Remi Capeder, Casti
	Arnold Spescha, Cuir

2. Presidents da las societads affiliadas

Romania	Gion T. Deplazes, Domat/Sagogn
UdG	Gion Tschärner, Zernez
Renania	Martin Cantieni, Donat
URS	Gion Pol Simeon, Domat/Lantsch
SRR	Gion Deplazes, Cuir
USR	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
CRR	Fidel Caviezel, Cuir

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il cussegl da la *Lia rumantscha*.

3. Radunanza da delegad(a)s

sa cumpona da delegadas e delegads da las uniuns affiliadas a
la LIA RUMANTSCHA (60 del.), dals
7 presidents da las uniuns affiliadas e
dals 5 commembers da la suprastanza (total: 72 vuschs)

Societad Retorumantscha (5 del.)

Jachen Curdin Arquint, Cuira	suppleants:
Alexi Decurtins, Cuira	Gion Gaudenz, Puntraschigna
Cristian Joos, Cuira	Gion Arthur Manetsch, Domat
Chasper Pult, Cuira	
Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz	

Romania (18 del.)

Giusep G. Decurtins, Cuira/Trun	suppleants:
Claudia Gienal, Glion	Pieder Caduff, Valgronda
Sur Gion Martin Pelican, Sagogn	Adolf Hosang, Curaglia
Marietta Tuor, Rabius	Duri Sulser, Domat
Norbert Berther, Cuira/Rueras	Mariano Tschuor, Laax
Martin Cabalzar, Cumbel	Gion Antoni Derungs, Cuira
Nicolaus Caduff, Vella	Aluis Caduff, Falera
Richard Cavigelli, Cuira/Glion	Rest Luis Deplazes, Rabius
Giusep Decurtins, Cuira/Trun	Aurelio Casanova, Glion
Norbert Deplazes, Surrein	
Marcus Flury, Danis	
Ervin Gienal, Sumvitg	
Toni Muoth, Razén	
Duri Pelican, Lumbrein	
Pieder Simeon, Trun	
Arnold Spescha, Cuira	
Gion Battesta Spescha, Danis	
Isidor Winzap, Cuira	

Uniun dals Grischs (14 del.)

Stecher Jos.Thomas, Tarasp
Gordon Anita, Silvaplana
Pitsch Valentin, Müstair
Vital Ulrica, Scuol
Bott Renata, Tschierv
Klainguti Göri, S-chanf
Stupan Clara, Samedan
Depeder Jon, Sa. Maria
Walther Philipp, Champfèr
Arquint Romedi, Chapella
Pult Clot, Guarda
Klainguti Irma, Zuoz
Mayer Ernesta, Ardez
Manatschal Jon, Samedan

suppleants:
Filli Gion, Zernez
Gritti Andri, Sent
Dazzi Daniela, San Murezzan
Falett Rico, Sent
Bruderer Rudi, Scuol
Vital Jon Duri, Ardez
Cuonz Gion, Zernez
Eggler Irma, Lavin
Parolini J.Duri, Scuol
Grass-Vital Olivia, Zernez

Renania (7 del.)

Plasch Barandun, Veulden
H.P. Meiler, Flem
Bernard Demarmels, Andeer
Georgina Schaller, Donat
Felix Pfister, Domat
Gion Item, Panaduz
Vreni Caprez, Trin-Digg

suppleants:
Crist Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Vuorz
Vroni Minarik, Flem
Anna Nicca, Donat
Jacob Pfister, Vuorz
Elisabeth Coray, Sagogn

*Uniun rumantscha da Surmeir
(6 del.)*

Stefan Demarmels, Salouf
Giatgen Schmid, Riom
Tona Collet, Riom
Violanta Spinaz, Tinizong/Lai
Rudi Netzer, Savognin
+ 1 mandat

*Uniun da scripturs rumantschs
(5 del.)*

Toni Berther, Cuira
Flurin Caviezel, Cuira
Tista Murk, Trun
Rut Plouda, Ftan
Roc Poltera, Lüchingen

Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (5 del.)

Christian Fanzun, Cuir	ils/las suppleant(a)s dals delegad(a)s vegnan numnad(a)s da cas tar cas.
Remi Capeder, Casti	
Hans Janjóri, Cuir	
Peider Ratti, Cuir	
Chasper Stupan, Cuir	

4. Revisurat LR

Revisurs	Augustin Cathomen, Breil Paul Michael, Cuir Romano Plaz, Savognin
Suppleants	Valentin Derungs, Glion Otto Vital, Cuir

5. Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis speziels LR

Cumissiun da chant

Giusep Giuanin Decurtins, president, Cuir/Trun
Ernst Bromeis, Ardez
Albert Gaudenz, Zuoz
Giusep Huonder, Mustér
Rudi Netzer, Savognin
Marcus Zarn, Landquart

Cumissiun d'ediziuns dal carnet OSL

Surselva	Augustin Manetsch, president, Mustér
Surmir	Domenica Steier, Savognin
Sutselva	Cristian Joos, Cuir
Engiadina	Rut Plouda-Stecher, Ftan
LR	Erwin Ardüser

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

Presidenta	Mirta Hartmann, Silvaplauna
Vicepresidenta	Heidi Myrsep, Zuoz
Actuara	Daniela Nay, Domat
Cassiera	Babigna Netzer, Savognin
Revisuras	Daniela Farrer, Stierva Barbara Rupp, Laax
Accessura	Gabi Erni, Donat

Cussegladras da scolina da la LR

Josefina Candrian-Casutt, Sagogn
Anni Tscharner-Tschander, Zernez

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

Manader Curdin Jeitziner, Mustér

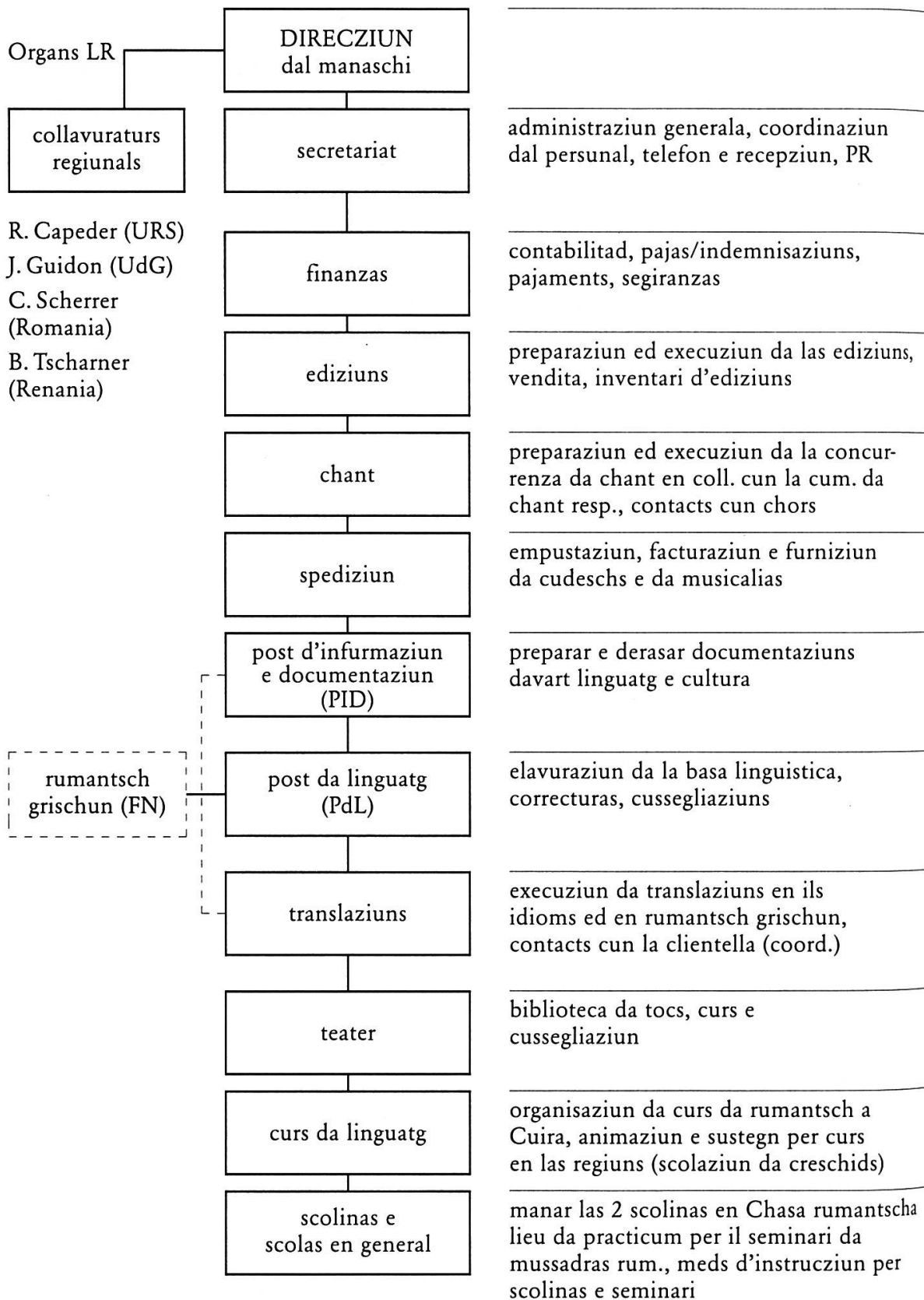
Cussegl da la Fundaziun Chasa Rumantscha

Parsura	Bernard Cathomas, repr. LR, Cuir
Viceparsura	Jon Nuotclà, repr. LR, Cuir
Actuar	Toni Berther, repr. Romania, Cuir
Cassier	Remi Capeder, repr. URS, Cuir
Accessurs	Toni Cantieni, repr. LR, Lai Cristian Caduff, repr. Renania, Castrisch Cristian Joos, repr. SRR, Cuir Gieri Seeli, repr. Legat Cadonau, Cuir Padruot Signorell, repr. UdG, Cuir
Revisurs	Domenic Signorell, Cuir Clau Defuns, Trun/Cuir

Gruppa d'accompagnament «Funtaunas»

Jachen Curdin Arquint, Cuir
Faust Signorell, Valbella
Arnold Spescha, Cuir
Bernard Cathomas, LR

6. Centrala da la Lia rumantscha a Cuir (posts)

(persunas) *Lia rumantscha – centrala (1987)*

Direcziun: dr. Bernard Cathomas, Cuira/Breil
Substituta: Rita Uffer, Cuira/Savognin

Manadra: Rita Uffer, Cuira/Savognin
Collavuratur: Beat Jenal, Cuira/Alvagni
Emprendist(a)s: J. Demont, Cuira/Breil (-6/87); G. Derungs, Cuira/Rabius;
M. Caspar, Cuira/Riom; A. Hänny, Cuira/Zernez (6/87)

Manadra: Barbla Buchli, Cuira/Sent (75%)

Manader: Erwin Ardüser, Laax (4/87)
Collavuratura: Barblina Ruinatscha, Cuira/Fuldera (1/2 piazza)

Manader: Erwin Ardüser, Laax (4/87)

Manadra: Olga Merlo, Cuira/Breil (1/2 piazza)

Manader (PID): lic. fil. Manfred Gross, Cuira/Fuldera

Manader (PdL): dr. Georges Darms, Cuira/Ruschein (1/2 piazza)

Rumantsch grischun (FN) (PRG)

Manader: dr. Georges Darms, Cuira/Ruschein (1/2 piazza)

Assistent(a): lic. fil. Anna-Alice Dazzi, Cuira/Samedan

Collavuratur(a)s: Claudia Maissen, Cuira/Glion (-7/87)
Veronica Casanova (8/87)

Coordinaziun (tr.): Rita Uffer, Cuira/Savognin

Translaturas: Ursulina Cathomen (parz.)

Annalis Schaniel, Domat/Tinizong (1/2 piazza)

Coordinaziun: Beat Jenal, Alvagni
Collavuraturas: Annemieke Buob, La Punt (parz.)

Coordinaziun: Secretariat/collavuratur regionalis

Mussadras: Dorina Item, Cuira/Flem
Gabi Andri, Cuira/Samedan (8/86)

Transport: Heinrich Bär, Cuira

Rapport da lavur 1987

Elavurà dals divers posts da lavur e sincronisà cun il program da lavur LR 1987 per pussibilitar ina controlla tranter program e lavur exequida.

Motto per 1987: Cuntinuar!

Introducziun

Cun il motto «cuntinuar» è ina gronda part da la lavur durant l'onn da rapport cumpigliada. Numerusas activitads en ils posts da lavur da la LR creads ils ultims onns sa cuntinueschan e sa specifitgeschan dad onn tar onn. La cuntinuitad da la lavur è impurtanta per la planisaziun da linguatg. Servetschs sco quels da translaziun, d'intermediaziun da chanzuns e teaters, da creaziun e derasaziun da neologissem, da la vendita da cudeschs dovran lavur permanenta e cuntinuanta. Cun quels servetschs po il linguatg vegnir purtà ord Chasa rumantscha ed en las communitads che dovran il linguatg en ils divers secturs da la vita.

L'onn da rapport ha dentant, sper la cuntinuaziun e prolungaziun da las lavurs, er purtà novs accents. Sin plaun chantunal e federal èn vegnidas installadas gruppas da lavur per preparar ina nova basa legala per il rumantsch. La nova schientscha rumantscha sa mussa alura surtut er en decisiuns da vischnancas ed organisaziuns da resguardar pli fitg il rumantsch en la scolaziun u per l'adiever en la cuminanza. En general pon ins constatar in clima favuraivel tranter las gruppas da linguatg en il chantun ed ina voluntad da collavurar en divers secturs.

Lavur dals organs da la LR

La suprastanza ha salvà 21 sedutas e dilucidà 228 tractandas, il cussegl LR ha già 2 sedutas cun 20 tractandas. La radunanza da delegadAs è sa radunada ils 13 da zercladur en la Chesa Planta a

Samedan ed ils 12 da december a Cuir. Sper las tractandas statutaricas ha la radunanza dal zercladur discutà davart 2 moziuns da l'Uniun dals Grischs (conc. la pressa rumantscha e conc. contacts da la LR cun minoritads linguisticas- culturalas). La radunanza dal december ha approvà il program provisorì per la SCUNTRADA 1988 a Scuol (cf.cif.14) ed ha udì in referat da dr. Massimo Lardi da la Pro Griogioni Italiano davart la grupp da linguatg taliana en il Grischun.

Rapport tenor program da lavur

1. UNIUNS AFFILIADAS

1.1. Las uniuns affiliadas èn vegnidas consultadas per las sequentas dumondas: directives per la lavur da teater da la LR; directives internas per l'infurmaziun publica da la LR; directives per la vendita da cudeschs; reglament per translaziuns; ediziun dal curs da rumantsch grischun en ils singuls idioms. Ils suprastants da la LR han prendì part a las sedutas da las uniuns regionalas; parsura e/u secretari èn stads preschents a radunanzas generalas da las uniuns affiliadas. En discussiun cun la Romania èn vegnidas tractadas las ediziuns cumplexivas da las ovras da Giachen Haspar Muoth e da Toni Halter. En la grupp da lavur per l'ediziun da las ovras da Muoth ha la Romania delegà Norbert Berther.

1.2. Las contribuziuns a las uniuns regionalas èn vegnidas pajadas en l'entira summa il mais da favrer. A basa da dumondas documentadas e rapports èn vegnidas pajadas las sequentas contribuziuns

- A la Romania per rumantschaziuns (total fr. 9 000.—)
- A l'UdG per ina concorrenza da tocs da teater, per prescolinas e per rumantschaziun dal Maraton (fr. 9000.—)
- A la Renania per LA CASA PATERNA/LA PUNT (fr. 5000.—), per il numer giubilar dal «Dun da Nadal» (fr. 1500.—), per la rumantschaziun dal sector «mazlaria» (fr. 1000.—), per l'ediziun da «professiuns» tras la LCP/LP (fr. 1500.—)
- A l'URS per Normas surmiranas (fr. 5000.—), per cudeschs da chanzuns (fr. 3000.—) e per l'elavuraziun da teaters da ser Willimann (fr. 1000.—)

- L'URS e l'UdG han inoltrà dumondas per realisar vocabularis idiomatics respectivs. Questa dumonda vegn anc ad occupar la suprastanza en ils onns proxims.
- A la CRR è vegnida inoltrada in'istanza conc. «Videotecas rumantschas». L'intent fiss da copiar emissiuns da la tv rumantscha sin videocassetas e da vender/metter a disposiziun quellas a bibliotecas communalas etc. Las cundiziuns da la SSR per talas copias surpassan las pussaivladads finanzialas da la LR.
- La Societad retorumscha ha retschavì ina contribuziun speziala per integrar il rapport annual da la LR en las ANNALAS. La LR ha surpiglià l'incumbensa da spediziun ed incasso da las ANNALAS.

1.3. En ils secturs da las rumantschaziuns, da la collavuraziun interregionala, da curs da differents geners, da sustegn per las bibliotecas e per las gruppas da teater e dals chors ha la LR lavurà en stretg contact cun gruppas regionalas.

1.4. En connex cun *acziuns supplementaras* en las regiuns han ils collavurats regiunals tgirà contacts regulars tranter las uniuns afiliadas e la LR. Temas da las discussiuns: Participaziun da las regiuns a la SCUNTRADA 1988, scolaziun da creschidas, rumantschaziuns, curs d'assimilaziun, e.a.. Las sentupadas dals collavurats en la LR pussibiliteschan da coordinar acziuns e qua tras concentrar las forzas.

En connex cun l'*Uniun rumantscha a Cuira* han discussiuns informals purtà nagin resultat definitiv. La necessitad per ina tal'uniun para anc betg dada, malgrà ch'ina discussiun l'october 1986 aveva signalisà ina tscherta voluntad da fundar in'uniun da tetg per ils interess rumantschs a Cuira e qua tras coordinar ed animar acziuns rumantschas en la chapitala. La creaziun d'ina gruppa da lavur è spustada sin il 1988.

2. COLLAVURATURS REGIUNALS

2.1. Ils collavurats regiunals han dà *rapport regular* e detaglià da lur lavur en las regiuns ed han discutà en sedutas comunablas regularas (1 giada per mais) cun il secretari e per part cun representants da la suprastanza las prioritads ed ils detagls da lur

activitad. Tenor «Reglament per ils collavuratur regiunals da la LR» èn ils collavuratur impiegads da la LR ed engaschads mintgamaì d'ina da las 4 uniuns regiunalas. La LR sco patruna suprema deleghescha ed adossescha a las uniuns las obligaziuns da surdar scharschas specificas e da survegliar e conresponsar la lavur dals collavuratur regiunals. Jacques Guidon ha già 2 mais congedi per realisar in'incumbensa da la PRO HELVETIA. El è vegnì substituì da Claudio Giovanoli da S-chanf.

2.2. Davart las *lavurs concretas* dals collavuratur en las domenas scolaziun da creschidas; assimilaziun; contact cun vischnancas, uniuns, singuls; rumantschaziuns; barat da classas; curs da perfecziunament en rumantsch; vendita da cudeschs; infurmaziuns; statistica; teater; bibliotecas; e.a. dattan ils rapports specifics dals collavuratur ils detagls necessaris.

2.3. Il project da prof. François Hainard da l'universitad da Neuchâtel (project naziunal da retschertga nr. 21, FN) en connex cun in'evaluaziun da la lavur d'animaziun culturala er en territori rumantsch è anc adina en lavur. Previsa è in'analisa da la lavur d'animaziun prestada en Engiadina. 2 collavuratur regiunals èn sa participads ad in seminari da la PRO HELVETIA davart l'animaziun culturala.

3. SCOLAZIUN E FURMAZIUN

3.1. *Scolinas*

In sustegn spezial per la scolina han retschavì Alvagni e Degen/Vella/Vignogn. Atras scolinas han sin dumonda retschavì donaziuns da cudeschs.

La lavur da las *cussegliastras da scolina* en Surselva ed Engiadina è vegnida cuntinuada. Tenor rapport da la cussegliastra en Surselva, dunna Josefina Candrian, Sagogn, è la dumonda per la cussegliaziun en Surselva fitg pitschna. Las mussadras dattan, surtut er grazia a la preparaziun specifica per situaziuns per scolinas linguisticamain maschadadas, dumogn als problems che sa tschantan en il territori sursilvan. La cussegliaziun en Engiadina è considerablamain pli intensiva. Dunna Anni Tscharner-Tschander, Zernez, lavura sco cussegliastra cun numerusas mussadras, surtut en Engiadin'auta,

collavurescha per la preparaziun per materialias d'instrucziun e sa deditgescha a l'assimilaziun linguistica da gruppas da scolarets cun curs speziels. Tenor ses rapport stuess la lavur da rumantschaziun en las scolinas en Engiadina vegnir rinforzada. Per part èn ils uffants rumantschs en gronda minoritad ed er en Engiadina bassa derivan circa la mesadad dals uffants da famiglias che na discurren betg rumantsch a chasa. Ensemen cun il collavuratur regional e l'inspector da scola è vegnida organisada ina dieta da lavur per las mussadras da scolina en Engiadina.

La cuminanza da mussadras rumantschas (CMR) mantegna ses status sco uniun independenta da las mussadras rumantschas. La CMR è vegnida commembra da l'Uniun svizra da mussadras e resta vinavant en contact cun l'Uniun da mussadras tudestga dal Grischun. Cun ina radunanza generala speziala ha la CMR festiva'ls 30 onns da sia existenza (1957 – 1987).

Per la scolaziun supplementara da las mussadras è vegnida organisada en Engiadina ina dieta da lavur. Il collavuratur regional da Surmir ha envidà las mussadras per ina dieta da discussiun a Casti.

Las *scolinas en Chasa rumantscha a Cuira* èn vegnidas manadas vinavant cun in dumber da 22 uffants per l'onn da scola 86/87 e 26 uffants per l'onn da scola 1987/88. Las scolinas servan sco scolinas d'exercizi per il seminari da mussadras ed il chantun indemnisescha la LR cun fr. 4000.— per quest servetsch. Cun l'Uniun da scolina Cuira e surtut cun la citad da Cuira èn vegnidas manadas contractivas cun la finamira da sa distgargar da l'engaschament finanziel per las scolinas a Cuira. Ina discussiun cun il president da Cuira ha purtà il sequent resultat: In augment da la contribuziun da la citad da fr. 60 000.— (tenor votaziun dal pievel 1980) po be succeder cun ina nova votaziun dal pievel. In'otra pussaivladad fiss da surdar la scolina rumantscha a la citad da Cuira cun in reglament spezial che garantiss che las scolinas vegnan manadas vinavant en rumantsch. La LR stuess alura be surpigliar ils custs extraordinaris en cumparegliaziun cun las autras scolinas a Cuira. Las discussiuns cun la citad da Cuira cuntinueschan.

Per emprender rumantsch en scolina è vegnì creà ed edì il med d'instrucziun «Ideas ed impuls ...» da dunna Annatina Campell. La recepziun da quest med d'instrucziun è fitg buna. L'ediziun cun

instrucziuns en rumantsch grischun ed ils texts per ils scolarets en ladin e surmiran vegn amplifitgada.

En las regiuns bilingas da la Sutselva e dal Grischun central han ils collavuratur regiunals dà impuls per realisar in program «*Mamma ed uffant emprendan ensemen rumantsch*» (davart l'esit da quest curs guarda il rapport dals collavuratur regiunals). Per tals curs èn vegnidas elavuradas directivas internas provisorias.

En l'Engiadin'auta èn vegnidas tshertgadas pussaivladads da manar gruppas d'uffants pitschens en rumantsch. L'intent fiss da cuntanscher ch'ils uffants che na van betg anc a scolina e che derivan da famiglias tudestgas avessan la pussaivladad d'emprender rumantsch gia avant che vegnir en scolina.

Per il seminari da mussadras èn vegnidas translataidas diversas materialias d'instrucziun (metodica, psicologia, e.a.). Cun questas translaziuns po la terminologia specifica per la domena da scolina vegnir introducida directamain durant l'instrucziun.

3.2. *Scolas fundamentalas tudestgas*

Ils *meds d'instrucziun «Rumantsch en scola»*, 1. – 6. classa vegnan mintgamai a l'entschatta da l'onn da scola mess a disposiziun a las scolas tenor pustaziun per pretsch reduci. Ils curs existan en la versiun sursilvana, surmirana, putera e per part sutsilvana. Il 1. tom en colur è vegnì restampà.

Ils curs da rumantsch en scola a Cuira èn vegnids frequentads da passa 70 scolarAs. Emprovas d'integrar l'instrucziun da rumantsch en l'urari ordinari han già nagin success. Las difficultads èn: la diversità dals idioms, las gruppas memia pitschnas per furmar classas en las singulas chasas da scola, las uras ordaifer l'urari, las difficultads da chattar scolastAs. Per part vegn instrui en gruppas fitg pitschnas. La contribuziun da la citad da Cuira na tanscha betg per cuvrir tut ils custs resultants.

Cun diversas vischnancas al cunfin da linguatg è vegnì discutà davart rinforzar l'instrucziun da rumantsch. A *Glion* è il secretari sa partecipà a discussiuns cun il cussegl da scola, ils/las scolastAs e l'inspectur. A *Trin* ha il secretari fatg ina saira da discussiun ed infurmaziun per geniturs tudestgs sin invit da ser Ulrich Caflisch. A

San Murezzan cuntinueschan las lavurs en ina gruppa che s'occupa cun l'instrucziun da rumantsch en las scolas. A quella gruppa fan part il secretari ed il collavuratur regional ladin. Ina questiunada tar ils geniturs ha purtà resultats fitg positivs per l'instrucziun da rumantsch. A *Flem* ha pudì vegnir engaschada tras la vischnanca ina scolasta che surpiglia tut las uras da rumantsch. Qua tras è l'instrucziun vegnida sistematisada. A *Vaz* è il parsura en contact cun las autoritads conc. la dumonda dal rumantsch en scola e scolina. Cun *Domat*, *Razèn* ed autras vischnancas cuntinueschan discussiuns infurmalas cun scolastAs e persunas engaschadas per la scola. A *Champfèr* è il secretari sa partecipà ad ina saira da discussiun conc. rumantsch en scola.

En connex cun la radunanza da delegadAs da la Romania è vegnida preschentada ina proposta da perseguitar pli intensivamain l'instrucziun da rumantsch en las scolas al cunfin da linguatg. En connex cun la revisiun da la lescha da scola è la LR s'engaschada per ina meglra basa legala. Las vischnancas han uss la pussaivladad da fixar l'instrucziun da rumantsch per singulas u per tut las classas. Sa basond sin questa lescha duess il chantun er avair l'obligaziun da metter a disposiziun meds d'instrucziun adattads per quest'instrucziun. Al chantun è vegnida inoltrada la dumonda d'adaptar per emprender rumantsch il med d'instrucziun «Bonne chance», creà da la centrala per meds d'instrucziun interchantunala per emprender franzos en las scolas da la Svizra tudestga.

3.3. *Scolas fundamentalas rumantschas*

Las scolas èn domena chantunala. L'incumbensa da la LR sa restrenscha sin dar impuls a las instanzas chantunalas concernent desiderats en connex cun l'instrucziun da rumantsch. La situaziun en il sector dals meds d'instrucziun è sa meglierada considerablamain ils ultims onns. Per las scolas a Bravuogn vegn elavurà in med d'instrucziun specific che pudess er esser model per l'instrucziun en autras scolas cun sumegliantas relaziuns linguisticas. Il servetsch da linguatg da la LR è surtut s'engaschè per la terminologia coerenta en ils novs meds d'instrucziun per la matematica.

L'instrucziun da franzos a basa dal rumantsch resta anc adina in postulat da la LR per las scolas secundaras e realas rumantschas.

Las demarschas stuessan ussa ir sur las conferenzas dals scolasts secundars e reals.

L'october ha gi lieu a Mustér la dieta svizra per il *barat da classas tranter las regiuns linguisticas*. Il collavuratur regional incumbensà cun questa dumonda ha gi divers contacts cun scolas en las regiuns rumantschas. L'idea dal barat chaschuna dentant anc adina difficultads considerablas en il Grischun.

Ils collavuratur regiunals mantegnan il contact cun las conferenzas scolasticas e cun ils scolasts.

Per l'ediziun da la gasetta da scolars «Aviöl» è vegnida decidida ina contribuziun speziala. La LR beneventass er gasettas da classas u da scolas, realisadas dals scolars sezs. Impuls en questa direcziun han anc purtà nagin fritg.

3.4. *Scolas professiunalas*

L'entschatta da l'onn ha la Lia rumanscha, ensemen cun l'Uniun da Bancas Svizras, envidà tut ils/las scolastAs che dattan rumantsch en las scolas professiunalas per in di da scuntrada e discussiun. Cun quella chaschun è vegnì preschentà il med d'instrucziun «Economia» d'Iso Tuor. Per questa ediziun rumantscha retschaiva l'autur la «Goldene Schiefertafel» da la «SOCIETAD GIUVENTETGNA ED ECONOMIA».

En las scolas professiunalas a Glion, Samedan, Sta Maria/VM e Cuira ha l'instrucziun da rumantsch cuntanschì ina tsherta regularitad. En las scolas professiunalas a Glion, Samedan e Sta Maria è il rumantsch part integrala dal plan d'instrucziun e d'examens. En la scola professiunala a Cuira frequentan passa 160 scolars l'ura da rumantsch offerida. Anc n'èsi betg reussì da cuntanscher l'instrucziun da rumantsch en scolas da tegnairchasa na chantunalas, da tgirunzas, dals selviculturs ed en ils curs supplementars per personal d'hotels. In model per ina scola trilinga exista en la scola da dunnas a Cuira, nua ch'era magisters (e scolaras) na-rumantschs sa fadian da *chapis* il rumantsch.

La gruppa da lavur da la «Corporaziun da vischnancas Surselva», a la quala il secretari ha collavurà, ha terminà sias lavurs e suttamess

ina proposta per crear en Surselva ina scola da commerzi cun diplom e la pussaivladad per la scolaziun mercantila (KV). Ils purtaders da la scola èn fixads. La scola cun in resguard considerabel dal rumantsch en vista a las necessitads da la regiun duess vegnir averta l'atun 1989.

Parsura e secretari han discutà cun il rector da la *scola mercantila (KV) a Cuira* la pussaivladad d'integrar in'instrucziun da rumantsch sistematica en la scolaziun mercantila a Cuira tenor il model da Samedan. En vista a l'avertura d'ina nova partiziun a Glion vul ins ad interim spetgar cun novas disposiziuns a Cuira. – La situaziun en il sector da las scolas professiunalas na po betg anc cuntentar, er sch'ils ultims onns han purtà insaquants pass enavant.

Al *Plantahof a Landquart* vegn instrui rumantsch en 3 gruppas tenor idiom (2 uras per emna). Il rumantsch vegn renconuschì sco rom d'elecziun obligatori per l'emprim curs. Per il segund curs èn da cuntinuar las discussiuns, surtut er conc. in resguard dal rumantsch en roms professiunals. Per quest intent è vegnida inoltrada al Plantahof in'istanza cun la supplica d'elavurar propostas per mauns dal departament da l'intern. – Cun in scriver spezial è la scola Plantahof vegnida supplitgada da rumantschar ils diploms per ils absolvents da la scola da purs.

3.5. *Scolas medias e scolas autas*

Il prim tom da l'«*Istorgia da la litteratura rumantscha: Funtaunas I*» da Gion Deplazes è cumparì. Il segund tom e vegnì lectorà e preparà per la cumposiziun e stampa e po cumparair a l'entschatta da 1988. Las lavurs vid il terz tom èn progredidas e duessan pudair ir en producziun l'onn 1988.

La dumonda dal rumantsch sco linguatg modern, equivalent ad auters linguatgs che quintan per l'access a las universitads, vegn discutada cun la gruppa d'experts federala per la revisiun da l'artitgel 116.

Lecziuns da rumantsch vegnan dadas a las universitads da Turitg, Friburg, Berna, Genevra, Son Gagl ed a la scola auta politecnica a Turitg.

Las instanzas al departament d'educaziun grischun concernent l'instrucziun da *rumantsch per Na-rumantschs sco rom d'elecziun obligatori da la 1. fin la 3. classa dal seminari da scolasts* e la dumonda per in augment da las uras da *rumantsch per Rumantschs* al seminari scolastic èn anc betg dilucidadas. Las decisiuns duessan vegnir prendidas en connex cun ina revisiun dal plan d'instrucziun dal seminari da scolasts.

Professers e gruppas da diversas universitads han visità la Lia rumantscha e retschavi infurmaziuns. Contacts spezials ordaifer la Svizra existan per l'onn da rapport cun persunas da l'universitad da Mannheim, l'universitad da Mainz, l'universitad da Regensburg, l'universitad da Bonn, l'universitad da Grenoble, l'universitad da Santiago di Compostela.

3.6. Scolaziun da creschids

La scolaziun da creschids, organisada tras las uniuns autonomas «*Scuntrada e furmaziun*» en *Engiadina e Surselva* (uniuns afiliadas a l'uniun Svizra per universitads popularas UPS/VSV) vegn sustegnida da la LR. Las uniuns retschaivan en spezial contribuziuns per curs da linguatg cun main che 8 participants. Il contact cun questas uniuns è garantì tras ils collavuratur regiunals respectivs che fan part da las uniuns «*Scuntrada e furmaziun*». Per il grischun central (Surmir e Sutselva) han ils collavuratur respectivs organisà in program da scolaziun specific (cf. rapport dals collavuratur regiunals).

La centrala LR ha organisà per Cuir en il ravugl da «*nossas sairas*» 3 referats.

Per ils curs en il grischun central (Surmeir e Sutselva) ha la LR exequì las lavurs administrativas, d'imdenisaziuns e scuntraziuns da quint cun il chantun e cun l'uniun per universitads popularas.

In curs spezial per *persunal da biro e da secretariats* è vegnì organisà dal collavuratur regional ladin. Per la furmaziun da translatur ha la LR envidà giuvens translatur per in stage en la LR. Ina scuntrada cun ils chanzlists communal ha gì lieu a Zernez.

Il secretari ha referì a chaschun d'ina dieta dals scolasts per linguas estras en scolas autas popularas a Wylen/Sursilvania.

4. ASSIMILAZIUN

4.1. *Survista dals curs:*

En collavuraziun cun diversas instituziuns, autoritads communalas e regionalas (singulas organischeschan er curs en atgna reschia, sco per exempel Fundaziun Planta, Fundaziun Retoromana, Cerchel Cultural Laax, scolas medias, universitads e.a.) e cun las uniuns «Scuntrada e furmaziun» èn vegnids organisads ils sequents curs:

Alvagni	1 curs	13 participant(a)s
Alvaschagn	2 curs	9 participant(a)s
Andeer	4 curs	28 participant(a)s
Ardez	2 curs	11 participant(a)s
Bravuogn	4 curs	23 participant(a)s
Champfèr	2 curs	14 participant(a)s
Cumpadials	2 curs	11 participant(a)s
Flem	10 curs	73 participant(a)s
Ftan	2 curs	18 participant(a)s
Glion	13 curs	116 participant(a)s
Danis	1 curs	6 participant(a)s
Domat	4 curs	24 participant(a)s
Laax	4 curs	35 participant(a)s
Mustér	4 curs	24 participant(a)s
Müstair	1 curs	15 participant(a)s
Puntraschigna	2 curs	14 participant(a)s
Razèn	1 curs	9 participant(a)s
Samedan	7 curs	55 participant(a)s
San Murezzan	5 curs	49 participant(a)s
Schlarigna	2 curs	17 participant(a)s
Segl	1 curs	6 participant(a)s
Sent	2 curs	20 participant(a)s
Silvaplana	1 curs	4 participant(a)s
Savognin	4 curs	28 participant(a)s
Sour	1 curs	3 participant(a)s
Trin	1 curs	6 participant(a)s
Tusaun	2 curs	14 participant(a)s
Valchava	1 curs	7 participant(a)s

Val s. Pieder	2 curs	19 participant(a)s
Vignogn	3 curs	15 participant(a)s
Zernez	1 curs	4 participant(a)s
Ziraun	1 curs	8 participant(a)s
Zuoz	6 curs	38 participant(a)s
<hr/>		
total	99 curs	736 participant(a)s

Curs da rumantsch a Cuir

total	14 curs	129 participants
-------	---------	------------------

2 rg per esters

3 ladin

2 surmiran

7 sursilvan

Curs da rumantsch han era anc gi lieu *ordai fer il territori rumantsch* (Grischun tudestg, Turitg, Berna, Basilea, Son Gagl, Geneva, Laufen, Aarau e.a.), organisads da scolas autas popularas, da la scola da club «Migros», dad universitads etc. Sper il curs d'assimilaziun vegnan organisads numerus auters curs e referats per creschids davart diversas tematicas. L'incumbensa d'organisar tals curs han las uniuns per la scolaziun da creschidAs ed ils collavuraturs regiunals (cf. 3.6)

4.2. Meds d'instrucziun

Il «Curs da rumantsch grischun 1» da Gieri Menzli è tenor giavisch da las uniuns affiliadas vegnì adattà ed edì en ils idioms vallader e surmiran. L'ediziun en sursilvan, sutsilvan e puter cumpara a l'entschatta da 1988. La suprastanza ha decidì da cuntinuar cun questa ediziun ed ha surdà a l'autur l'incumbensa per in segund curs. Er quel duai cumparair en ils divers idioms. Per l'emprima giada vegn uschia creà il medem curs per tut ils idioms. Ils avantatgs d'ina tala soluziun comunabla èn evidents: forzas e finanzas vegnan impundidas en maniera efficazia; l'avischinaziun interrumscha vegn promovida; l'instrucziun vegn coordinada ed ils participants da lingua pon – en cas ch'els midassan lur idiom da preferenza –

cuntinuar en in auter idiom cun ina metoda gia conuschenta; la creaziun d'in nov curs en ritmus accelerà e confirm a las midadas en il sectur da la didactica da lingua daventa plitgunsch pussaivla, sche la pratica cun in curs, adattabel per tut ils idioms, daventa norma.

4.3. La dumonda suttamessa 1986 a la CRR (Cuminanza Rumantscha Radio e televisiun) per mauns da la SSR conc. in curs da rumantsch en ils meds da massa electronics n'è anc betg respundida definitivamain. Il concept elavurà duess tenor infurmaziuns dal radio dentant vegnir realisà. Er durant l'onn da rapport èsi betg reussì da rinforzar la lavur d'assimilaziun sur las gasettas rumantschas, p.ex. cun rubricas spezialas per interessents che vulan emprender rumantsch.

4.4. Ils collavuratur regiunals han en plirs lieus postulà curs spezial d'assimilaziun linguistica per geniturs d'uffants che frequentan las scolinas e las emprimas classas da la scola primara (cf. rapport dals collavuratur).

4.5. Per sensibilisar la populaziun rumantscha da discurrer rumantsch cun ils imigrants che vulan far adiever dal linguatg han ils collavuratur en discussiuns en las regiuns fatg diversas emprovas. La Lia rumantscha preveda da realisar in tatgader u ina ensaina che vules motivar en questa direcziun.

4.6. cf.cif. 4.1.

4.7. La Lia rumantscha ha impundì la summa da fr. 35 273.10 per curs d'integraziun/assimilaziun ed ha a basa dal regulativ vertent incassà dals participants la summa da fr. 5 580.30. L'incasso per ils curs en Engiadina e Surselva succeda tras las «Scuntradas e furmaziun». Sin ina dumonda ord l'Engiadina da renunziar sin la taxa da curs na ha la suprastanza betg pudì entrar, perquai che l'experientscha mussa ch'il daner da curs ha pli savens in effect motivond a favur da la cuntinuitad e strusch effects contraproductivs. En divers cas è vegnì pussibilità curs «*in tar in*», q.v.d. in scolast ed in scolar, surtut per assimilar intensivamain persunas exponidas che ston savoir il linguatg il pli spert pussaivel.

La dumonda da l'integraziun linguistica da Na-rumantschs prenda en l'avegnir anc dapli atenziun e lavur. Da ponderar è – en collavuraziun cun las vischnancas – l'engaschament da magisters ambulants per quest intent. Tals impuls ord Surselva ed Engiadina vegnan discutads.

4.8. Ils collavuratur regiunals tegnan contact cun ils magisters activs en l'assimilaziun/integrasiun. In curs specific per la lavur didactica cun creschid(a)s n'è betg vegn realisà e duess vegnir pussaivel en il rom da la «Scuntrada» a Scuol.

5. RUMANTSCH GRISCHUN

Remartga generala

Il rumantsch grischun vegn applitgà consequentamain tenor la directiva vertenta dapi 1984 ed approvada da la radunanza da delegads da 1986. Tenor questa directiva han tut ils idioms ils medems dretgs d'adiever (nagina preferenza per il sursilvan e valler) e vegnan duvrads per texts adressads be a la regiun respectiva. Il rumantsch grischun sco linguatg da punt e standard vegn duvrà per texts da tut gener che sa drizzan a l'entir territori rumantsch e per tuts cas nua che sulettamain ina varianta vegn en dumonda. Ils texts ch'arrivan oz en rumantsch grischun d'administraziuns centralas e d'interpresas privatas arrivavan avant il rumantsch grischun simplamain en tudestg. Il rumantsch grischun ha en quella maniera pussibilità al rumantsch novas e numerusas domenas da diever (texts e brochuras da l'administraziun federala, cedels da l'administraziun da taglia/impostas en tudestg e rumantsch grischun, texts e formulars da bancas, segiradas ed autras interpresas privatas, texts e publicaziuns da la PTT e da la viafier federala, e.a.).

En tutta clerezza sto vegnir constatà che la lavur vid il rumantsch grischun n'à betg impedi u diminuì la lavur vid ils idioms. Il cuntrari: ils novs concepts per la planisaziun da linguatg dals ultims onns mettan la promoziun da las variantas linguisticas regiunals en il center. En tut las regiuns rumantschas e per tut ils idioms ha la LR mess a disposiziun ils davos onns dapli ch'en l'era avant il rumantsch grischun. Las prestaziuns augmentadas per las regiuns pon vegnir resumadas sco suonda:

Augment da las contribuziuns a partir da 1984; installaziun dals posts da lavur dals collavuratur regiunals; augment da las contribuziuns per la pressa en ils idioms; intensivaziun e sistematisaziun da las lavurs da rumantschaziun subvenziunadas; augment dals ser-

vetschs da teater, chant ed infurmaziun; augment da las lavurs da translaziun er en ils idioms; servetsch da linguatg permanent per ils idioms; restampa dals vocabularis regiunals existents; ediziun da novs curs per emprender ils idioms; ediziun da neologissem en 5 idioms; creaziun da terminologias sistematicas per divers secturs; sustegn da tuttas ediziuns en ils idioms; animaziun e sustegn da projects pli gronds en ils idioms (gieus libers, opera, comics e.a.); engaschament per in resguard supplementar dal rumantsch sin tuts stgalims da scola; realisaziun da meds d'instrucziun per scolina, ed anc bler auter pli.

Il rumantsch grischun ha dà nov curaschi e speranza ed ha gidà a rinforzar la preschientscha rumantscha sin tut ils secturs e la lavur per ils idioms. El ha er motivà ordaifer la Rumantschia a favur dal rumantsch.

5.1. *Las lavurs scientificas* per la preparaziun e l'elavuraziun dal rg èn vegnidas cuntinuadas cun la rimnada e l'endataziun dal material da basa per l'elavuraziun d'in vocabulari tudestg-rumantsch grischun, rumantsch grischun-tudestg da var 50 000 datas per mintga part da quel. En vista ad ina nova dumonda al FN per ulteriurs dus onns, d'inoltrar il favrer 1988, ha ina seduta preparatoria gi lieu a Turitg.

5.2. *Referats* davart il rg èn vegnids fatgs a Samedan (Fundaziun Planta, A.-A.Dazzi), a Laax (Fundaziun retoromana, M.Gross), a Wylen/Sursilvania en il rom d'ina dieta da scolasts per las scolas autas popularas (Bernard Cathomas) ed en «Chasa rumantscha» en il rom d'in'emna da studi da la Scola chantunala da Wettingen.

Publicaziuns davart il project:

G.Darms, A.-A.Dazzi, M.Gross, Rumantsch grischun, Radioscola 1-87.

G.Darms, Zur Ausarbeitung einer bündnerromanischen Schriftsprache, Akten der Theodor Gartner-Tagung, Romanica Aenipontana XIV, Innsbruck 1987.

5.3. Curs da rg han gi lieu a Cuir (en tut 4 curs per principant(a)s e curs per avanzad(a)s) ed a Vaduz. Translatur(a)s per rumantsch grischun han fatg in stage da lavur en la Lia rumantscha.

5.4. Il «curs per emprender rumantsch grischun II» da Gieri Menzli progredescha e po vegnir terminà 1988. Cun texts da punt en

rumantsch grischun ed ils texts originals en furma idiomatica è cumparida : «FUNTAUNAS 1, Istorgia da la litteratura rumantscha per scola e pievel» da Gion Deplazes. Ils texts da numerus scripturs rumantschs, inoltrads sin dumonda da la Lia rumantscha per ina ediziun en rumantsch grischun sut il titel »Uman ed animal«, èn vegnì transformads en rumantsch grischun e fatgs pronts per in'ediziun. Ils 2 prims toms dad »ARS HELVETICA«, translats en rumantsch grischun da la Lia rumantscha, èn cumparids. Las translaziuns per 2 ulteriurs toms èn terminadas.

5.5. Il post da rumantsch grischun ha registrà las adressas da numerus interessents da texts en rg ed ha tramess a quels diversas materialias (broschuras ed autras scrittiras) en rg.

5.6. Il post da rg ha stuì sa distgargiar sin giavisch dal FN da las correcturas da las translaziuns per pudair sa concentrar sin lavurs pli scientificas. Il post passan sulettamain anc las translaziuns da scrittiras cun effect normativ (Curs per emprender rg, FUNTAUNAS) e documentativ pli grond (Ars Helvetica).

5.7. Il zercladur/fanadur ha il rumantsch grischun già durant in mais la chaschun da sa cumprovar en ina nova domena, quella da las novitads al radio. Il success da quest'emprova è stà fitg encurasant, sco ch'ina retschertga, fatga l'october da l'università da Mannheim documentescha. Betg main che 69,31 % dals ca. 1000 participants a quella èn da l'avis, ch'il rumantsch grischun duaja vegnir duvrà per las novitads al radio. Conc. questa dumonda han già lieu discussiuns cun exponents dal Radio rumantsch. En dumonda vegniss be in adiever dal rumantsch grischun en situaziuns da discurren fitg formalas u quasi ritualas sco quella da las novitads internaziunalas e/u naziunalas.

Dasper la Confederaziun, PTT, viafier federala, bancas, instituziuns uffizialas sco SAB, Pro Juventute, Pro Senectute, protecziun da la patria e.a., fan adina dapli fatschentas privatas adiever dal rumantsch grischun per derasar lur texts d'infurmaziun era en rumantsch. En spezial cumenzan firmas ad inscriver la pachetascha da lur rauba en rumantsch grischun, supplementar als 3 ulteriurs linguatgs uffizials svizzers.

5.8. La datoteca dal rumantsch grischun en l'ordinatur electronic cumpigliava la fin december var 65 000 endataziuns, 30 000 dapli ch'il december passà. Il post da translaziuns ed il post d'infurmaziun

e documentaziun han survegnì in access direct a quella e la pon consultar da tut temp directamain. Per la colliaziun cun interessents externs èn las lavurs preparatorias vegnidas fatgas.

6. POST DA LINGUATG

6.1. Las lavurs da rimnada da terminologia speziala e las lavurs d'excerptar èn vegnidas cuntinuadas. Neologissem èn vegnids creads d'ina vart tenor basegns da mintgadi (dumondas occasionalas da differents utilisaders), da l'autra vart en maniera sistematica tenor champs tematics specifics a chascun dad incumbensas pli grondas, cf. 6.2. Dapi la fin dal 1987 dispoña era il post da linguatg ed il post d'infurmaziun da meds da lavur da l'EED (elavuraziun electronica da datas) colliads cun il post da rumantsch grischun. Quai permetta en l'avegnir ina lavur da neologissem (creaziun e derasaziun) pli sistematica, ma era pli efectiva e speditiva.

6.2. Glistas da terminologia specifica èn vegnidas elavuradas, u èn per il mument anc en elavuraziun, en ils champs suandants:

- Terminologia da la cuschina, nutriment e tegnairchasa, sco register tudestg-rumantsch e rumantsch-tudestg als 2 cudeschs da scola «Tiptopf» e «Haushalten mit Pfiff». Questas glistas vegnan preparadas en 4 idioms (sursilvan, surmiran, puter, vallader). Las lavurs vegnan fatgas per incumbensa ed en collavuraziun cun la cumissiun chantunala per meds d'instrucziun.
- Per incumbensa da la zona territoriala 12 ha il post da linguatg elavurà e preparà ina glista da terminologia militar en rumantsch grischun.
- En collavuraziun e cun sustegn da l'uffizi chantunal da sport ha il post da linguatg cumenzà a preparar glistas da terminologia da «gimnastica e sport en scola» sco register tudestg-rumantsch grischun per ils meds d'instrucziun da gimnastica per mauns dals magisters.
- Per incumbensa da l'uffizi federal per industria, mastergn e lavur è vegnida preparada – en translaziun – ina glista da tut las professiuns cun register.

– Ensemen cun la PTT è – en translaziun – vegnì creà in glossari per l’adiever dal linguatg tar posta e telefon.

6.3. Dal Vocabulari administrativ-giuridic èn cumparids quest onn ils bustabs P – V (pp.520–791). L’elavuraziun dals bustabs davent dad S dovra dapli temp, siond quest material betg pli preparà en furma da manuscrit.

6.4. Il post da linguatg da la LR ha organisà, surveglià e curregì, ensemen cun il post da rumantsch grischun, la translaziun da differents reglaments militars per las unitads d’armada da linguatg rumantsch previdas per il 1988. En quest connex han giuvens (linguists) rumantschs absolvì lur curs da repetiziun militar en la Lia rumantscha. Lavur permanenta vegn prestada tenor giavischs specifics dals collavuratur regiunals per lur lavur en la pratica. Il PdL collavura per terminologia er cun il servetsch da translaziun chantunal.

6.5. En ils museums regiunals vegnan ils exponats adina dapli inscrits en rumantsch. En il museum chantunal da la natira continueschan questas lavurs en collavuraziun cun la Lia rumantscha. Nagin success han quests giavischs già en il museum retic.

6.6. Il post da linguatg ha procurà, ensemen cun il post da rumantsch grischun, il lectorat, la translaziun en rumantsch grischun e las correcturas da stampa dal tom II da las «Funtaunas» da Gion Deplazes.

Las versiuns valladra e putera dal comic «L’istorgia dals rumantschs» da Peter Haas èn vegnidas realisadas dal Post da linguatg da la LR.

Il curs da rumantsch ladin (vallader), tenor il curs da rumantsch grischun da Gieri Menzli, è vegnì repassà e curregì en collavuraziun cun il post da rumantsch grischun.

Differentas translaziuns èn per part vegnidas fatgas, curregidas u repassadas dal post da linguatg.

6.7. En collavuraziun cun ils collavuratur regiunals e tenor singulas dumondas ha il post da linguatg procurà infurmaziuns e cussegliaziuns en dumondas linguisticas. La terminologia registrada centralmain en furma dal rumantsch grischun po vegnir transfurmada spontanamain en ils idioms.

7. POST D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN (PID)

7.1.1. Il servetsch d'infurmaziun e documentaziun da la LR sa sviluppa adina dapli ad in center effizient e dinamic per dumondas da lingua e cultura rumantscha. Di per di vegnan inoltradas da maun public e da privats dal Grischun, da la Svizra e da l'ester dumondas concernent ils pli divers aspects da nosssa cultura. Era las visitas a noss post daventan adina pli frequentas.

7.1.2. Per garantir in efficienza optimala è il center d'infurmaziun e documentaziun vegnì collià al sistem da rait d'elavuraziun electronica da datas da la LR. Activitads en connex cun l'EED: Curs d'introducziun en l'EED. Il diever da l'EED ha facilità considerablain la preparaziun da documents pratics e surtut l'elavuraziun dal program d'annunzia per la SCUNTRADA '88 a Scuol. Igl è previs da registrar en in proxim pass l'entira documentaziun sin computer e da colliar il center da documentaziun da la LR cun las bibliotecas grischunas ed il seminari da romanistica da l'Universitad da Turitg.

7.2. Il manader dal PID è stà preschent a differentas dietas d'infurmaziun e da represchentaziun:

- infurmaziun davart il rumantsch en in seminari da rumantsch al Wolfgang Goethe Institut a Frankfurt am Main – referat davart «La LR e sias uniuns afiliadas» ed infurmaziun davart il rumantsch grischun al curs da stad da la Fundaziun Retoromana
- infurmaziun davart il rumantsch grischun a l'Inscunter da scola-stAs svizzers (-zras) a Mustér
- infurmaziun ed accumpagnament da la «Grupa di jàuni urtijài» (giuvenils da las Dolomitas) en Chasa rumantscha ed a Cuir
- lavur da publicitad (intervistas ed infurmaziuns a schurnalists).

7.3. L'inventarisaziun en coordinaziun e collavuraziun cun instituziuns cun incumbensas complementaras ha stuì vegnir suspaisa.

7.4.1. Amplificaziun successiva da la documentaziun concernent tut ils aspects da la lingua e cultura rumantscha (tractats scientifics, referats, recensius, chartas linguisticas e.u.v.). Cumplettaziun da la fototeca, fonoteca (registraziun da differentas emissiuns da radio) e diateca rumantscha. Per raschuns finanzialas nun ha nosssa videoteca pudì vegnir amplifitgada.

7.4.2. Surveglianza da la reorganisaziun da la biblioteca LR tenor in sistem alfabetic entaifer rubricas surordinadas (litteratura, linguistica, planisaziun da linguatg, periodics e.u.v.).

7.5. L'onn 1987 ha il Post d'infurmaziun e documentaziun elavurà differents documents pratics e scrit plirs artitgels per gasettas e periodics, surtut en connex cun il giubileum 50 onns rumantsch lingua naziunala:

- sboz per ina brochura d'infurmaziun (ca. 50 pag.) intitulada «Il rumantsch en Svizra: Aspects d'ina minoritad linguistica e socio-culturala; questa brochura vegn a vegnir publitgada en ils quatter linguatgs svizzers.
- script d'infurmaziun stampà (10 paginas) per differentas scolas da la Svizra tudestga (titel: «Das Rätoromanische in der Schweiz»).
- concept per ina pagina d'infurmaziun da la LR en la pressa rumantscha.
- artitgel davart il rumantsch per ina revista da la Terra tudestga (*Schauen und Bilden*, nr.2, Nürnberg, 1987.)
- «50 onns rumantsch lingua naziunala» en: *Radioscola* 2–88
- «50 Jahre Rätoromanisch als Nationalsprache» en: *Fegl scolastic grischun* 1–88
- collavuraziun a la Terra Grischuna 1–88 (50 onns rumantsch lingua naziunala).

7.6. Dumondas da terminologia rumantscha dal maun public e da privats fan ora ina part considerabla da l'infurmaziun reactiva dal PID. Grazia a l'elavuraziun electronica da datas (EED) ha il center d'infurmaziun pudì vegnir collià cun l'entira datoteca dal Post da linguatg da la LR. El dispona en pli d'in agen «pledari provisoric». La derasaziun sistematica da plects novs è vegnida fatga dal Post da linguatg.

7.7. La collavuraziun cun las cumissiuns da nomenclatura chantunala e cun gruppas d'acziun per rumantschaziuns è stada occasiunala.

7.8. Translaziuns da divers texts en vallader, rumantsch grischun e franzos.

8. POST DA TRANSLAZIUN

8.1. Durant l'onn 1987 ha il post da translaziuns da la Lia rumantscha procura per 488 (1986: 480) translaziuns. Da quellas 407 (1986: 406) en rumantsch grischun e 81 (1986: 74) en ils idioms. Tranter quellas incumbensas da translaziuns èn diversas lavurs pli grondas, sco p.ex. ARS HELVETICA, med d'instrucziun per mussadras rumantschas, brochuras per la Confederaziun (p.ex. brochura «Dal paun al graun», brosch. «La protecziun da la patria e da la natira»), brochura «Rentenanstalt», brochura «Museum d'art», brochura «Charta svizra per il svilup da las cuntradas ruralas», prospect «Scola federala da gimnastica Magglingen», brochura «Museo Ligornetto» e.a. Betg cuntegnidas en quellas cifras èn las numerusas dumondas per numns da fatschentas e d'instituziuns e piculezzas che vegnan translataidas di per di directamain al telefon.

8.2. e 8.3. guardar 5.7.

8.4. Curs da perfecziunament per persunas engaschadas cun translaziuns han gi lieu surtut sin il sector da l'EED (elavuraziun electronica da datas).

8.5. Il post da translaziuns da la LR ha contact regular cun las agenzias grondas da translaziun, surtut en la Svizra tudestga. (J.P. Rochat, Syntax, Consultra, Contexta, Fedier's, Interserv). Las chanzlias federala e chantunala èn vegnidas fatgas attentas sin il post da translaziun LR che dovra er incumbensas federalas e chantunalas per pudair sa sviluppar. Per las tariffas valan da princip las directivas da l'administraziun federala ed il sequent

REGLAMENT PER TRANSLAZIUNS

1. Intent

La Lia rumantscha maina in post da translaziuns che stat a disposiziun per tuttas translaziuns da texts da divers linguatgs en rumantsch e dal rumantsch en divers linguatgs. Las translaziuns pon vegnir fatgas tenor giavisch en rumantsch grischun ed en tut ils idioms rumantschs.

2. Incumbensas

Per regla vegnan las incumbensas da translaziuns tramessas en il post da translaziuns da la LR, nua che ellas vegnan registradas e

suenther surdadas als singuls translatur. La confidenzialitad conc. il cuntegn dals texts da translaziun sto esser garantida.

3. Translatur

Ils translatur èn respunsabels per ina lavur da translaziun professiunala, linguisticamain correcta, e surdattan il text scrit cun maschina al post da translaziuns da la LR.

4. Collavuraziun cun il post da linguatg

Per dumondas da terminologia speziala stat il post da linguatg da la LR a disposiziun. En situaziuns spezialas (texts fitg difficils, etc.) po il post da linguatg era surprender la correctura dals texts, sche quai vegn giavischà dal translatur u sch'il post da translaziuns metta questa cundiziun.

5. Contacts

Il post da translaziuns da la LR ha il contact necessari cun ils uffizis, las instituziuns u firmas e procurescha er che las translaziuns vegnan messas a quint tenor las tariffas vertentas. El surdat era l'incumbensa d'indemnizar ils translatur a la contabilitad LR.

6. Tariffas

Da princip vegnan translaziuns fatgas be per pajament. Las tariffas per translaziuns en rg u en ils idioms èn:

fr. 1.– fin 2.50 per lingia à 60 fridas, tenor grevezza dal text.

En cas spezials po il post da translaziuns – en cunvegnientscha cun l'uniun regiunala pertutgada – procurar per excepziuns inditgadas.

Cas spezials pon esser: reglaments per vischnancas flaihlas da finanzas, texts per instituziuns socialas e culturalas che vegnan derasadas en grond dumber, ed en cas singuls era fatschentas privatas, surtut per texts curts.

7. Incumbensas e cumpetenzas dals collavuratur regiunals

a) Puncts 1–6 valan da princip er per ils collavuratur regiunals.

b) Il collavuratur regiunal è incumbensà (tenor reglament) da procurar per translaziuns da differenta spezia.

c) Per translaziuns pli grondas e per translaziuns litteraras (incl. cudeschs d'uffants e teaters) tschertga/incumbensescha il collavura-

tur regional tenor pussaivladad ed en cunvegna cun la LR e las uniuns regionalas terzas persunas e sa gida en quels cas cun ils translatur.

- d) *Texts da rutina pon ils collavuratur regional translatar en atgna cumpetenza gratuitamain. Per texts pli lungs/grevs ston las tariffas tenor punct 6 vegnir resguardadas. En tals cas sto il post da translaziuns da la LR vegnir orientà, il qual procurescha che la translaziun vegnia messa a quint. Entradas per translaziuns fatgas dals collavuratur regional van entiramain a la Lia rumantscha.*
- e) *Il temp da lavur dals collavuratur regional na dastga per regla betg vegnir chargià per pli che $\frac{1}{5}$ cun lavurs da translaziun. Quest reglament è vegnì approvà – suenter ina procedura da consultaziun tar las uniuns regionalas LR – da la suprastanza da la Lia rumantscha en la seduta dals 20-10-87.*

8.6. Dasper la SAB e la Nova Citad datti adina puspè fatschentas ed instituziuns che laschan translatar lur revistas e brochuras ed infurmaziuns regularmain er en rumantsch.

(Banca chantunala grischuna, div. uffizis federals, Caritas Svizra, Circus Nock, Fender, Rotary, VR, VFS, PTT, Graeub SA, Museum d'art GR, Pharmaton, Pro Helvetia, Pro Juventute, Raiffeisen, Rückversicherungs-Verband GR, Schweiz. Heimatschutz, Staziun ornitologica svizra, Kinderdorf Pestalozzi, Uniun purila grischuna, Vita-segiranzas, Winterthur-Vers., Quarta Lingua inserats, e.a.)

8.7. L'onn 1986 èn vegnids translats ils toms 1, 2, 3 e 4 da l'ARS HELVETICA.

9. TEATER RUMANTSCH

9.1. Normalmain vulan las gruppas da teater restar autonomas en dumondas da reschia e tscherna da tocs. L'onn passà ha la LR però tuttina pudì intermediar a diversas gruppas glied qualifitgada, che ha *accompagnà inscenaziuns* u schizunt fatg *reschia*. Quellas dumondas vegnan surtut da gruppas betg anc uschè versadas.

9.2. Il post – e surtut la *biblioteca da tocs* – è vegnì consultà fitg activamain.

155 (onn passà 160) spediziuns cun passa 900 (900) tocs. 60 (50) gruppas han consultà il post e giugà tocs lungs per ina saira entira. 65 (75) gruppas han fatg producziuns curtas e 30 (35) scolasts han empustà tocs per Nadal, Chalandamarz u per autras occasiuns. Il post ha er pudì intermediar cun success per 8 (5) dumondas da dretg da translaziun e represchentaziun.

9.3. Il november 87 ha già lieu a Cuira ina *dieta da teater*. La suprastanza da la LR ha envidà exponents dal teater rumantsch per infurmar davart la lavur da la LR en connex cun il teater e per udir ils giavischs e las opiniuns conc. l'engaschament da la LR en quest sector. Quest inscunter ha già grond success.

Ils *curs da teater* stattan da princip en cumpetenza da la UTP (uniun grischuna per teater popular). La LR è represchentada cun Annemieke Buob. Uschia è vegnì organisà in curs da reschia a Scuol cun Gian Gianotti.

Per l'*animaziun e contacts* cun las gruppas en las regions èn ils collavuraturs regiunals LR responsabels (cf. rapport dals collavuraturs regiunals).

9.4. Il post da teater rimna ed ordinescha en sia biblioteca specifica tut ils tocs rumantschs, originals e translaziuns. L'onn 87 èn vegnids integrads 28 tocs novs e da quels èn 18 vegnids sustegnids finanziailmain tenor il reglament per teater. La biblioteca cumpiglia uss ca. 1200 tocs che pon vegnir mess a disposiziun a las gruppas.

La LR ha empustà divers tocs curts umoristics tudestgs tar las chasas edituras. Quests tocs vegnan tramess a diversas persunas per laschar evaluar els. Ils teaters che vegnan taxads per buns vegnan alura translats.

9.5. Il *fegl d'infurmaziun da teater* sto vegnir reponderà danovamain. Persuenter ha già lieu la *dieta d'infurmaziun* (cf. 9.2).

En la pressa rumantscha e tudestga è vegnì infurmà davart occurrenzas e curs e davart la scena rumantscha da teater.

9.6. Per gidar ad edir il terz tom dal *Mussavia dramatic* èn vegnidas engaschadas differentas persunas che legian e resumeschan teaters. Las gruppas han retschavì *gratuitamain* il tom I (Mussavia dramatic I, ristampa da l'ediziun da l'onn 1947) e II (Muossavia dramatic II, ediziun da l'onn 1965) cumplets e l'ordinatur per il tom III. La prima furniziun per il tom III è en lavur e cumpara proximamain.

9.7. Per tgirar *contacts cun la scena svizra da teater* è la LR represchentada en las sequentas uniuns:

- SADS (Schw. Arbeitsgemeinschaft für das darstellende Spiel in der Schule)
ZSV (Zentralverband Schweizer Volkstheater)
UTP (Uniun grischuna per teater popular)
CIFTA (Comité International des Fédérations Théâtrales d'Amateurs de culture latine)

Contacts cun ils organisateurs dals «Dis dal teater popular svizzer» ad Aarau.

9.8. *Sustegns spezial*s per las sequentas lavurs:

- UTP (Uniun grischuna per teater popular): curs da reschia a Scuol
- Palc ladin: «L'ellipsa da la cuolpa» (represchentaziuns en divers lieus)
- Uniun rumantscha da Surmeir: elavurar teaters da sur Willimann
- Tista Murk: lavur da reschia a Vuorz
- Uniun dramatica da Breil: contribuziun da partenza
- Gruppa da teater Trun: contribuziun da partenza

9.9. En collavuraziun cun la SADS ha la LR tschernì trais giuvenils rumantschs che han pudì represchentar ils Rumantschs a l'occaziun dad in inscunter da *teater da giuvenils* en l'Engalterra. Cun signur Stefan Rageth vegnan discutads projects da teater per seniors.

9.10. Cun il post per la scolaziun supplementara dal departament d'educaziun vegn collavurà per introducir curs da teater per scolasts rumantschs. En discussiun stat er in impuls al seminari da scolasts per ina instrucziun sistematica en il rom «Teater en scola». In tal postulat sto succeder en collavuraziun e coordinaziun cun la «Pro Grigioni Italiano» (PGI) e la «Walservereinigung». A chaschun da la radunanza generala da la CGL (Conferenza generala ladina) ha il post da teater organisà in'exposiziun da teaterets da Nadal ed ha cusseglià ils scolasts.

DIRETIVAS CONC. LAVUR DA TEATER DA LA LR approvadas da la suprastanza LR (15 - 11 - 1987)

1. *Il post da teater da la LR rimna ed ordinescha en sia biblioteca specifica tut ils tocs rumantschs, originals e translaziuns.*

2. *Il post da teater trametta gratuitamain ils tocs per selecziun a las gruppas che vulan giugar u che s'occupan cun il teater. La biblioteca è averta en cunvegna cun il responsabel da la LR.*
3. *Las gruppas surpiglian da princip sezzas la lavur ed ils custs da copiar ils tocs per lur adiever. Il post da teater po sa gidar e sustegnair questa lavur tenor pussaivladad.*
4. *Ils dretgs dals tocs restan tar l'autur. Il post da teater animescha las gruppas da respectar quests dretgs (directiva per tantiemas: 10% da las entradas brutto, almain fr. 50.– cunregnir ina pauschala). Sin giavisch sa stenta la LR er per dretgs. Ils custs per tals dretgs van da princip a cust da la gruppa da teater pertutgada.*
5. *Il post da teater fa dumondas per dretgs a las chasas edituras ed ad auturs da lingua estra per far translaziuns. Las gruppas ston respectar las cunvegnientschas contractadas.*
6. *La LR sustegna translaziuns da teater sco suonda:*
 - a) *sketschs u scenas curtas; in regal (platta, cassetta, cudesch ediziun LR)*
 - b) *tocs fin 30 min.: fr. 100.– fin 300.–*
 - c) *tocs fin 60 min.: fr. 400.– fin 600.–*
 - d) *tocs sur 60 min.: fr. 600.– fin 1200.–*
(tenor cumplexitad e lunghezza dal text)

Las contribuziuns vegnan pajadas

- *mo sut la cundiziun che las translaziuns vegnan – tenor pussaivladad – suttamessas en buna furma linguistica*
- *mo sche la translaziun vegn duvrada (è vegnida duvrada) per ina represchentaziun u sch'ella è vegnida dada en incumbensa atras la LR*

Cun questa summa acquista la LR dals translatur rumantschs ils dretgs sin las translaziuns.

Translaziuns publitgadas en revistas, collecziuns litteraras, cudeschs euv. perdan il dretg da vegnir remuneradas.

7. *Per (raccoltas da) translaziuns veglias po il translatur vegnir remunerà cun ina summa da fr. 30.– fin maximal fr. 50.– per il toc, sch'el surdat la(s) ovra(s) al post da teater cun ils dretgs da translaziuns respectiv.*

Decidi da la suprastanza LR en sia seduta dals 15 da november 1987.

10. CHANT E MUSICA

10.1. Concorrenzas da cumposiziuns

1985/86: Il radio rumantsch ha organisà mesemna, ils 18-11-87, a Sagogn in «Final da la concorrenza da cumposiziun 1985/86» da la LR. Diversas giurias han giuditgà la plaschaivladad da las cumposiziuns inoltradas per chor viril e chor mixt. Qua la «rangaziun» finala:

Chor viril:

1. Derungs G.G./
Derungs G.G. (05)	Stina biala	surs.
2. Simeon G.D./Thöni G.P.	Curesma	surm.
3. Mani C./Cafilisch A.
ex aequo	Chasper Chatscheder	ladin
Lombriser E./Capeder D.	Viva la veta	surs.
5. Thöni G.P./Thöni G.P.	Canzung da tschever	surm.

Chor mixt:

1. Lombriser E./Durschei V.	Il mund modern	surs.
2. Mani C.jun./Mani C.sen.	Amabla surpraisa	ladin
3. Bertogg C./Fontana G.	Quersera ei bal	surs.
4. Thöni G.P./Thöni G.P.	Gl'er'en'eda	surm.
5. Roth A./Vital A.	Chanzun da sot	ladin

1986/87: Tema da la concorrenza da lirica precendentata era «Aspects positifs e negativs dal mund modern en nossa vita quotidiana». Las poesias èn idas a maun dals cumponists. 45 cumposiziuns en vegnidas inoltradas (18 per chor mixt, 18 per chor viril, 3 per chor d'uffants e dunnas e per solos 3 chanzuns). Las sequentas cumposiziuns èn vegnidas premiadas tenor il giudicat da la cumissiun da chant da la LR: (successiun alfabetica)

Chor mixt:

Janett C./Klainguti J.	Terra	ladin
Peron J./Cadotsch P.	Maletg dalla nateira	surm.
Peron J./Gaudenz G.	T'impacha pür d'la
sort cumün	ladin

Simeon U./Poltera R.	Clom da pasch I	surm.
Thöni G.P./Thöni G.P.	Curasch	surm.
Valär M./Sonder A.	Vischnanca murenta	ladin

Chor viril:

Lombriser E./Capeder D.	El mund dad oz	surs.
Lombriser E./Giger C.	La plonta sevila	surs.
Muoth A./Durschei V.	Nies temps I	surs.
Muoth A./Muoth SA	Panzieris	surs.
Simeon G.D./Poltera R.	Clom da pasch I	surm.

Chor d'uffants e dunnas:

Lombriser E./Giger C.	La plonta sevila	surs.
Roth A./Brunold-Clagluna G.	Furtüna	ladin

Solos:

Roth A./Stecher B.	Natüra intacta	ladin
--------------------	----------------	-------

Ils cumponists e poets han survegnì ils premis a basa da las directivas per il post da chant.

La cumissiun da chant LR ha decidì da laschar crudar la concorrenza da chant 1987/88 e d'arranschar eventualmain ina concorrenza aposta per la scuntrada da Scuol. Questa decisìun è vegnida publicada en la pressa rumantscha.

10.2. La LR ha tramess tut las chanzuns da la concorrenza, era quellas betg premiadas, als dirigents da chors rumantschs en l'entira Svizra.

En la prima da duas sedutas l'onn 1987 ha la cumissiun da chant tschernì Giusep Giuanin Decurtins da Trun sco emprim president da questa cumissiun. La cumissiun organisada da nov cun in agen president collavura vinavant stretgamain cun la LR (post da chant) tenor in carnet da scharschas fixà da la suprastanza.

Damai ch'il questiunari tramess als chors mixts l'onn passà per eruir la necessitad d'in nov cudesch da chant n'ha betg gì il success giavischè, ha la cumissiun da chant anc ina gia stuì consultar ils chors. Ella ha fatg quai cun dus ulteriurs questiunaris. L'in è vegnì tramess als chors il fanadur, l'auter il november 87. L'evaluaziun da quests questiunaris vegn a mussar, schebain ils chors mixts giavi-

schan l'ediziun d'in nov cudesch da chant u l'ediziun da chanzuns en successiun (en in ordinatur).

10.4. Ils dirigents che tschertgan chanzuns pon retrair per la selecziun ordinaturs da la LR che cuntegnan las chanzuns rimnadas ils ultims onns. Da quest servetsch vegn fatg bun adiever. En quests ordinaturs vegnan er integradas chanzuns surdadas dals cumponists a la LR per derasaziun. En quest connex fa er la «Bibliografia da la musica vocala» (ediziun LR 1986) buns servetschs.

10.5. La LR ha reedi per la terza giada il cudesch da chant «Canzuns per chor mishedau» da Tumasch Dolf. Ils contacts cun ils chors èn buns tras l'intermediaziun da litteratura musicala-vocala.

11. MEDS DA MASSA, PRESCHIENTSCHA RUMANTSCHA

11.1. La *dumonda da pressa* è vegnida discutada en diversas sedutas da suprastanza, en il cussegl LR ed en la radunanza da delegad(a)s. Tar la moziun da l'Uniun dals Grischs concernent la pressa (cf. rapport annual LR 1986, pag. 30) ha il cussegl fatg la sequenta cuntraproposta:

- a) «La dumonda finanziaria concernent la pressa è vegnida decidida definitivamain per 1987 a chaschun da la radunanza da delegad(a)s dals 13 da december 1986 en il rom dal preventiv.
- b) La LR vegn incumbensada d'examinar la dumonda da pressa e da suttametter a la radunanza da delegad(a)s propostas sco basa per ina discussiun davart la promoziun da la pressa rumantscha.»

Il cussegl LR ha motivà questa cuntraproposta sco suonda:

«La dumonda da pressa vegn gia discutada dapi onns en la LR e numerus plans e projects existan. Mesiras concretas po be la radunanza da delegad(a)s prender. Suprastanza e cussegl pon sulettamain rimnar argumentaziuns, calculaziuns e propostas per ina discussiun pli profundada da la problematica en la radunanza da delegad(a)s. L'incumbensa a la suprastanza è gia cuntegnida en il program da lavur per 1987. La suprastanza è qua tras obligada da dar rapport a chaschun da la radunanza da delegad(a)s dal proxim december. En la seduta dals 12 da december ha il parsura

LR orientà da princip davart las discussiuns cun ils editurs da las gasettas rumantschas privatas concernent novs projects en il sector pressa. Divers projects èn avant maun. Discussiuns èn previdas per l'entschatta 1988 ed ina decisiun da princip per la radunanza da delegad(a)s da la stad 1988. Inpurtant è surtut er d'enconuscher l'acceptanza dals Rumantschs sezs per midadas en il sector da pressa.»

11.2. Las contribuziuns a la pressa èn vegnidas augmentadas linearmain per 40%. Per 1987 muntan quellas a total fr. 210 000.— (repartiziun cf. quint agiuntà a quest rapport). Dal sustegn da la LR cun translaziuns en rumantsch grischun per inserats surregionals vegn fatg pauc adiever. Deplorablmain cumparan dentant anc adina singuls inserats tudestgs en las gasettas rumantschas!

11.3. Ils meds da massa han retschavì infurmaziuns regularas pertutgant las fatschentas tractadas da suprastanza, cussegl e radunanza da delegad(a)s. Sper las dumondas respundidas al telefon han numerus schurnalists dumandà documentaziuns u han visità la LR per intervistas u consultaziuns pli lungas. Il feigl d'infurmaziun specific en la pressa rumantscha, previs dal post d'infurmaziun da la LR nun è anc vegnì realisà.

11.4. Ils meds da massa svizzers han danovamain rapportà intensivamain davart il rumantsch. La documentaziun da pressa da l'entir onn rimnada en la LR emplenoescha plirs ordinaturs. En vista als «50 onns rumantsch sco linguatg naziunal» ils 20 da favrer 1988 han pliras revistas svizras gia contactà la LR a la fin da l'onn 1987.

11.5. Il project per in curs da rumantsch en ils meds electronics da massa svizzers (project SSR) duess esser sin via. L'onn 1987 n'han nagins contacts cun la LR gi lieu en questa dumonda. Tenor infurmaziun dal post da programs dal radio a Cuir vegn il project dentant persequità.

11.6. L'exposiziun ambulanta en franzos è vegnida preschentada a chaschun da la dieta da la WBZ (Weiterbildungszentrale Mittelschullehrer) concernent ils barats da classas a Mustér.

11.7. Conferenzas da pressa han gi lieu durant l'onn 1987 ils

13 da zercladur a Samedan

en connex cun la radunanza da delegads;

- 23 d'october a Cuiria en connex cun la preschenta-
ziun dals comics «Istorgia dals
rumantschs»;
- 12 da december a Cuiria en connex cun la radunanza da
delegads.

11.8. Il secretariat ha sa gidà cun la redacziun da la pagina rumantscha en la gasetta dal COOP. Parsura e secretari han collavurà cun la redacziun da la Terra Grischuna per in concept per la Terra Grischuna commemorativa: «Rumantsch 50 onns linguatg naziunal».

12. EDIZIUNS LR 1987

Ovras fundamentalas

- div. auturs Correspondenza privata e da fatschenta (sursilvan e ladin, cun introducziuns e decleraziuns en rumantsch grischun) tenor il sistem WEKA (cuntinuescha)
- div. auturs Vocabulari administrativ-giuridic (lettras P-V)
- div. auturs «Pled rumantsch/Plaid romontsch 1: Sport» (glista da plets ed illustraziuns tenor «Duden illustrà»; reediziun)
- LR Mussavia dramatic I (reediziun)
- LR Mussavia dramatic III (ediziun en successiuns)

Meds d'instrucziun

- Restampas da: «Rumantsch en scola» I.-VI., en divers idioms
- Candinas T. Romontsch sursilvan, cassetta da lectura (reediziun)

- Deplazes G. Funtaunas, tom 1: Dals origins a la refurma (istorgia da la litteratura rumantscha per scola e pievel) en rumantsch grischun, cun texts originals en ils idioms
- Campell A.T. Ideas ed impuls per mussar rumantsch en scolinas (surmiran e puter cun explicaziuns en rg; cuntinuescha)
- div. auturs La scoletta/Las scoulina (gieus, chanzuns, istorgias, etc.) en divers idioms
- Cudeschs d'uffants*
- div. auturs Kodi/Enicapeni, translaziun en sursilvan da M. Lombriser (10 nrs., dretgs A. Eiselé, Prilly)
- Cathomen B./
Flepp L. Las aventuras da Floret (cudesch illustrà per uffants en sursilvan/ladin e surmiran/sutsilvan)
- LR Corsin è a l'ospital (cudeschet da malegiar per uffants pitschens en vallader, sursilvan, surmiran e sutsilvan)
- Carnets OSL 1987*
- Lehner/Manetsch
Cathomas Manzegnas, mal il venter e cugliugns, sursilvan (OSL nr. 1803)
- Bass/Flepp Legns e proverbis, sursilvan (OSL nr. 1806)
- Künzi/Cantieni Il tgavaltgeader da las stélas, sutsilvan (OSL nr. 1801)
- Baumann/Stupan Fin cha cumüns e citads sun betunats, vallader (reediziun OSL nr. 1354)
- Grob-Ganzoni/
Filli Curdin, puter (OSL nr. 1800)
- Schöntal/Bazzel/
Lansel/Keller L'andina, puter (OSL nr. 1804)

Lenz/Thöni	Schi tgerin era chel Suleica, surmiran (OSL nr. 1802)
Steiger/Poltera	Ena visita da notg, surmiran (OSL nr. 1805)

* * *

Rapport da la cumissiun redacziunala rumantscha per carnets OSL

La cumissiun da redacziun sa scuntra duas giadas ad onn. Ina giada per far revista e per discutir novas propostas, l'otra giada per purifitgar il program d'ediziuns. L'ulteriura lavur vegn fatga da mintga redactur(a), en collavuraziun cun autur(a)s ed illustratur(a)s. Ins sto adina puspè udir che mo la bunaveglia na tanschia betg per savair porscher carnets adattads e vendibels. La OSL e la Lia rumantscha sa rendan quint da quest fatg. Il president da la cumissiun, Augustin Manetsch, François G. Baer dal secretariat a Turitg ed Erwin Ardüser da la LR collavuran per la realisaziun dal program d'ediziuns.

Marionna Lombriser è sa retratga per motivs privats dal comité executiv ed è vegnida remplazzada da Cristian Joos. Grond engraziament a dunna Lombriser per sia lavur engaschada.

La cumissiun è adina engraziavla per novs impuls e vuless era animar scripturas e scripturs da la garda giuvna da collavurar.

Il program da quest onn duess esser ina buna sintesa d'ovras indigenas, d'ovras surpigliadas e da restampas.

* * *

Diversas ediziuns

LR	Rapport annual 1986
LR	Publicaziuns rumantschas 1987/88
Haas/Decurtins/ Giger	Istorgia dals rumantschs, tom 1: comic (puter, surmiran, vallader, sursilvan; coediziun cun Hatrick SA, Domat)
Dolf T., div. auturs	Canzuns per chor mischedau (reediziun) Polyglott, mussavia per turists, ladin e surs. (reediziun)

Ediziuns en preparaziun

- Il segund tom da «l'Istorgia da la litteratura rumantscha, Funtanas II», è en stampa. Il terz tom en preparaziun.
- Il segund tom da «L'istorgia dals Rumantschs» (en comics) da Haas/ Decurtins/Giger è en preparaziun.
- Il «Curs da rumantsch grischun» da Gieri Menzli è vegnì adattà en ils singuls idioms. La versiun ladina (vallader) e quella surmirana cumparan l'entschatta 88. Las versiuns en rumantsch grischun e sursilvan cumparan avant la SCUNTRAD 1988.
- In'antologia da texts litterars rumantschs, mess en rumantsch grischun, vegn preparada sut l'egida dad Iso Camartin e Felix Giger.
- Ina segunda part da materialias da lavur «Ideas ed impuls per emprender rumantsch en scolinas» d'Anna Tina Campell, cun illustraziuns da E. Lengler, è preparada e pon cumparair il 1988.
- In cudeschet da la retscha HALLWAG cun il titel «Flurs da prada» è previs per 1988.
- Tecnica II, glistas da plects illustrads tenor DUDEN, è en preparaziun.

Contribuziuns per ediziuns a:

Romania da giuventetgna Talina

Biveroni E. S-chaglias da granit

Romania Rosas e spinas (Barclamiu Pelican)

Renania Broschura «Professiuns»

URS Codesch da cant

UDG La chà dal sulai (Clo Duri Bezzola)

Chardun Istorgia grischa (N.Vital/J.Parli)

Desertina Poesias (Andri Peer)

Staatsarchiv
Graubünden Mythologische Landeskunde (A. Büchli)

Ultra da questas contribuziuns finanzialas gida la LR – sin giasch – cun cussegls etc. las uniuns regiunalas a realisar e vender lur ediziuns.

Propagaziun e vendita da publicaziuns

La LR venda/furnescha da princip tuttas publicaziuns rumanstschas u davart il rumantsch. Mo ina pitschna part da la vendita succeda directamain en la butia da la Chasa rumantscha. La gronda part da la vendita sa fa tras pustaziun e per spediziun. Cun acziuns spezialas (fegls sgulants, inserats/artitgels e preschentaziuns d'ediziuns en la pressa rumantscha, brochura «cudeschs e cassetas per vacanzas e culturella», preschientscha a fieras, vendita da Nadal) emprova il post d'ediziuns adina puspè da clamar en memorgia las ediziuns da la LR. Davent da l'atun 87 venda la LR cudeschs rumantschs en las stizuns VOLG da Rabiun, Rueun, Tavanasa e Vella en Surselva. Quest'acziun ha bun success e duess intimar las uniuns regiunalas da rinforzar lur activitads sin il champ da la vendita da cudeschs.

Diversas bibliotecas han retratg ediziuns da la LR *gratuitamain* per cumpletar lur collecziuns u per installar bibliotecas novas.

Furniziuns gratuitas a:

- biblioteca Bever
- biblioteca Beiva/Bivio
- «preit da cudischs» Cerchel Cultural Laax
- biblioteca Lai/Valbella

Vinavant regala la LR atgnas ediziuns sco premis a tombolas, concurrenzas etc.

Per cundiziuns spezialas ha la LR cumprà per la rivendita:
1000 expl. Werner Catrina: Die Rätoromanen
(da la chasa editura Orell Füssli, Turitg)
1720 expl. Toni Halter: Konzil im Dorf
(da la chasa editura Rex, Lucerna)

Per sviluppar in concept da registraziun per bibliotecas ha gi lieu ina seduta cun represchentants da las sequentas bibliotecas: biblioteca chantunala, biblioteca claustrala, biblioteca Fundaziun Planta, biblioteca DRG. Il project vegn persequità vinavant.

13. CONTACTS

13.1. Davart ils contacts permanents cun la basa sur ils collavuratur regiunals e las uniun guarda las cifras respectivas dal rapport.

13.2. *Contacts cun las autoritads*

a) Autoritads federalas

Al departement federal da l'intern (DFI) è vegnidas inoltradas 2 dumondas:

L'ina postulescha ina midada da la dumonda conc. ils linguatgs en il questiunari per la dumbraziun federala dal pievel. Fin uss vegn dumandà sunter il «linguatg-mamma», defini sco linguatg ch'ins dominescha il meglier ed en il qual ins pensa. Tenor questa definiziun pon ils resultats per ils Rumantschs che daventan adina pli bilings betg esser valaivels. Er vegnan cun questa dumonda betg eruidas las personas immigradas ed assimiladas en rumantsch. La suprastanza postulescha perquai ina midada ed adaptaziun da questa dumonda. Ina delegaziun da la LR ha – ensemen cun exponents d'in project dal Fondo Naziunal – discutà la dumonda cun l'Uffizi federal da statistica. L'Uffizi federal sa declera pront da recepir ina segunda dumonda, renviescha dentant al chantun grischun per dumondas pli specificas en il rom da la dumbraziun dal pievel.

En ina segunda istanza al DFI è vegnì postulà ch'il «Lexicon istoric svizzer» (ediziun successiva dal «Historisch- Biographisches Lexikon der Schweiz») vegnia per la part che pertutga il Grischun er realisà en rumantsch. La primavaira ha il cussegl naziunal numnadain decidì in'ediziun nova da quest'ovra voluminusa en tudestg, franzos e talian.

Per dilucidar la moziun da la delegaziun grischuna en las chombras federalas concernent la revisiun da l'artitgel 116 da la constituiun federala (moziun Bundi) ha il cussegl federal numnà ina cumis-

siun d'experts federala, a la quala il secretari fa part. In rapport detaglià davart la situaziun dals linguatgs en Svizra sco basa per il messadi a las chombras federalas duai esser terminà fin il mez da l'onn 1988.

* * *

Il cussegl federal ha relaschà las sequentas:

DIRECTIVAS PER LA LAVUR DA TRANSLAZIUN DA LA CONFEDERAZIUN EN RUMANTSCH

En execuziun d'ina decisiun dal 1986 davart il resguard dal rumantsch en l'adiever da linguatg da la confederaziun, decretescha il cussegl federal svizzer las directivas suandantas:

Principis

Art. 1 Valaivladad

Questas directivas valan per ils posts da servetsch da l'administraziun federala generala e per ils uffizis e servetschs scumpartids administrativamain als departaments. La VFF e la PTT applitgeschan questas disposiziuns analogamain u decreteschan atgnas ordinaziuns.

Art. 2 Mira

Cun questas directivas duai la lavur da translaziun en rumantsch da la confederaziun vegnir unifitgada e furmada efficaciamain, uschè lunsch sco pussaivel.

Art. 3 Concepziuns

Per la translaziun en rumantsch vegnan en dumonda principalmain:

- a) stampats en il senn da las «instrucziuns davart ils stampats da l'administraziun federala» dals 15 d'october 1986.*
- b) inscripziuns da bajetgs, tavlas da renviament e d'avertiment etc. en il territori linguistic rumantsch.*

Art. 4 Tscherna dals texts

Per la tscherna dals texts èn decisivs ils criteris sequents:

- a) l'impurtanza statala e politica d'in decret;*
- b) la derasaziun uschè vasta sco pussaivla d'in text sin basa da l'actualitad e da l'interess spetgà;*
- c) la colliaziun particulara cun il territori linguistic rumantsch;*
- d) la relaziun persunala (legitimaziuns, attestats, diploms etc.);*
- e) la valaivladad a lunga vista;*
- f) tar publicaziuns in martgà da cumpraders.*

Cussegliaziun e coordinaziun

Art. 5 Cussegliaziun

¹ *Sco organ cussegliant operescha «L'organ da coordinaziun interdepartamental per dumondas da cuminanzas linguisticas e culturalas». El consista d'almain in represchentant da mintga departament e da la chanzlia federala (incl. CFSM/ EMDZ) sco er da la PTT e da la VFF.*

² *Ses duairs cumpiglian surtut:*

- a) L'elavuraziun e l'examinaziun permanenta dals criteris da la confederaziun per la lavur da translaziun generala en rumantsch.*
- b) Las prioritads en l'andament da las translaziuns tenor in program annual.*
- c) La discussiun ed elavuraziun da propostas per schliar dumondas da cuntegn, dumondas administrativas, persunalas, organisatorias e finanzialas che sa resultan en connex cun las translaziuns rumantschas.*

Art. 6 Coordinaziun

¹ *Per la coordinaziun da la lavur da translaziun da la confederaziun en linguatg rumantsch è responsabel l'Uffizi federal da la cultura (UFC/BAK) en collavuraziun cun la chanzlia federala.*

² *ses duairs cumpiglian surtut:*

- a) La cussegliaziun dals posts da servetsch en tut las dumondas che pertutgan las translaziuns rumantschas.*

b) *La direcziun dal secretariat da l'organ da coordinaziun per dumondas da las cuminanzas linguisticas e culturalas.*

Proceder

Art. 7 Publicaziun

- ¹ *La publicaziun dals texts translats en rumantsch stat en la cumpe-tenza da decisiun dals posts da servetsch correspundents.*
- ² *La chanzlia federala procurescha per las translaziuns necessarias.*

Art. 8 Lingua

Las translaziuns vegnan fatgas da princip en rumantsch grischun.

Art. 9 Finanziaziun

- ¹ *Per regla vegnan las translaziuns finanziadas d'in credit integrà en il preventiv da la chanzlia federala.*
- ² *La chanzlia federala integrescha quest credit mintgamai tenor cunvegna cun l'UFC.*
La CFSM integrescha ils custs da stampa en l'agen preventiv.

Art. 10 Collavuraziun cun il chantun Grischun

La confederaziun collavurescha en tut las dumondas davart la lavur da translaziun en rumantsch cun ils posts responsabels dal chantun Grischun. Questas disposiziuns na valan betg per la PTT e la VFF.

Disposiziuns finalas

Art. 11

Questas directivas èn idas en vigur il 1. da schaner 1987.

* * *

Ina grupp da coordinaziun interdepartamentala per lavurs e translaziuns rumantschas en l'administraziun federala ha visità la Lia rumantscha. Questa grupp ha er – en discussiun cun la regenza grischuna – fixà la lavur da rumantschaziun e translaziun (glista da projects e da prioritads) da la Confederaziun. Romedi Arquint sco

participant da questa grupp e collavuratur scientific en l'uffizi federal da cultura per dumondas dal rumantsch mantegna ils contacts tranter l'administraziun federala e la LR.

b) Autoritads chantunalas

A la regenza èn vegnidas inoltradas las sequentas dumondas:

- Dumondas da contribuziun per la translaziun dad ARS HELVETICA e per l'ediziun da «Las AVENTURAS DA FLORET»
- Instanza concernent la proxima DUMBRAZIUN DAL PIEVEL (dumondas supplementaras)
- Posiziun concernent la dumonda da concessiun per RADIO GRISCHA

Las sequentas demarschas d'impurtanza per il moviment rumantsch, fatgas en il Cussegl grond, èn vegnidas discutadas en la LR:

Postulat da deputà Not Carl concernent il rumantsch grischun cun il sequent cuntegn (inoltrà a chaschun da la sessiun da favrer 1987)

CUSSEGL GROND

Sessiun da favrer 1987

Postulat

concernent la promoziun dal rumantsch grischun tras il chantun

Sco grond dischavantatg en il cumbat per il mantegniment dal rumantsch vegn la mancanza d'ina lingua da scrittira comunabla savens allegada. Suenter che diversas emprovas da crear in tal linguatg han gè nagin success, para uss l'ultima emprova cun il rumantsch grischun da reussir. Per quest motiv ha la radunanza da delegadas da la LIA RUMANTSCHA prolungà la fasa d'emprova per quest linguatg unifitgà – decidida 1984 – anc ina giada per trais onns. Tenor il parsura da la LR, cuss. naz. Toni Cantieni, èn las normas linguisticas da questa nova lingua fixadas. Las stentas actualas pertutgan surtut la derasaziun da quest linguatg.

En domenas privatas ha la nova lingua da scrittira chattà in eco zunt favuraivel. Bancas, societads d'assicuranza ed autras interpresas gron-

das han per exempel gia publitgà differentas publicaziuns en rumantsch grischun. Sin fundament dad ina moziun dals parlamentarisch grischuns a Berna ha il rumantsch grischun schizunt access en tshertas publicaziuns da la Confederaziun.

Er sche talas publicaziuns privatas e statalas en rumantsch grischun vegnan legidas dad in relativamain pitschen dumber da persunas rinforzan ellas tuttina en mesira decisiva la schientscha linguistica. Quai è d'impurtanza centrala per il mantegniment dal linguatg.

En vista als success considerabels da questa nova lingua da scrittira ans pari effectivamain inditgà, ch'er il chantun Grischun examineschia e realiseschia ulteriuras pussaivladads per derasar il rumantsch grischun. Sper publicaziuns generalas che valan per l'entir territori rumantsch, fissi er da pensar a la publicaziun dals texts da lescha en in cudesch da dretg grischun.

Igl è nagin dubi ch'in linguatg da scrittira communabel per tuts 5 idioms rumantschs purtass er avantatgs finansials per il chantun, er sche la tgira da tuts ils idioms en lur territori da tshiep ha er vinavant prioritad absoluta.

La Regenza vegn envidada da daventar activa en il senn allegà.

Cuira, ils 26 da favrer 1987

Not Carl

En la sessiun da matg 1987 ha cusseglier guvernativ Joachim Caluori respundì quest postulat, sa referend surtut sin art. 23 da la «Lescha davart l'execuziun dals dretgs politics» che impedescha da renconuscher il rumantsch grischun sco linguatg uffizial. La regenza vesa dentant pussaivladads per ina pli gronda applicaziun dal rumantsch grischun en texts inditgads. Uschia sajan las denominaziuns per ils departements e las secziuns da las administraziuns vegnidadas realisadas en rumantsch grischun sco er il nov palpieri da scriver, il register da telefon intern da l'administraziun chantunala e.a. Era sajan ils formulars da taglia e las inscripziuns en il museum da la natira ed en la scola da dunnas vegnidadas exequidas en quest linguatg. La regenza ha da princip nagut cunter las emprovas da l'administraziun federala cun il rumantsch grischun. Impurtant resta in proceder precaut e cun temp. Il rumantsch grischun haja ina gronda muntada politic-linguistica per la Rumantschia e na tanghescha tenor opiniun

da la regenza betg ils idioms regiunals en lur domenas usitadas. El possia plitost rinforzar questas variantas, creond in'unitad en la diversidad. Sco finamira possian ins fixar ina situaziun sco quella en la Svizra tudestga: in linguatg da standard e numerusas variantas chantunalas, regionalas e schizunt localas. In tal svilup dovria dentant cun raschun ses temp.

En la sessiun da favrer ha deputà Ruedi Viletta inoltrà ina dumonda a scrit conc. «L'ensembl chantunal, la signalisaziun e l'egualità legala da las trais linguas uffizialas dal Grischun en il signet turistic »Graubünden, Ferienecke der Schweiz«. Tenor Viletta correspunda be in signet »Graubünden – Grigioni – Grischun« e l'indicaziun da las regiuns cun lur num original en lingua locala al princip fundamental constituziunal da l'egualità legala da las trais linguas chantunalas.

En la sessiun da favrer è vegnida respundida in'interpellaziun da dr. T. Maissen concernent l'execuziun da la lescha da scolina. La regenza è tranter auter da l'opiniun che las scolinas hajan grond'importanza per la promoziun dal linguatg e l'assimilaziun d'uffants na rumantschs. En il mument na possian ins dentant betg surpigliar ulteriurs custs per las vischnancas deblas da finanzas per quest sector.

En la medema sessiun è vegnida respundida in'interpellaziun da dr. A. Maissen, Glion, concernent la promoziun da la lavur culturala en il chantun Grischun. La resposta e da chattar sin pag. 894 – 898 dal protocol dal cussegl grond, favrer 1987.

En connex cun la revisiun parziala da la «Lescha davart l'execuziun dals dretgs politics» ha la suprastanza discutà l'opportunitad da far la dumonda per ina midada d'art. 23 conc. l'applicaziun dals linguatgs tras il chantun. En il mument è ina demarscha vegnida giuditgada sco inopportuna.

Parsura e secretari han discutà cun il schef dal departament da giustia e polizia davart il resguard dal rumantsch per l'uffizi dal stadi civil tenor la nova lescha executoria chantunala e davart ina revisiun d'art. 23 da la «Lescha davart l'execuziun dals dretgs politics». Cun il schef dal departament da l'intern è vegnida discutada la dumonda conc. ina dumbraziun specifica grischuna per ils linguatgs en connex cun la proxima dumbraziun dal pievel. Cun il schef dal departament da cultura è il barat da classas en il Grischun vegnì discutà.

Per approfondar las discussiuns concernent la basa legala per la promoziun dals linguatgs en il chantun ha la regenza numnà ina «Gruppa da lavur per las regions linguisticas dal Grischun». Il parsura ed il secretari fan part da questa gruppa da lavur che ha salvà l'emprima seduta l'october 1987.

Cun l'Uffizi chantunal per l'instrucziun professiunala è vegnida dilucidada la dumonda d'integrar il rumantsch en il sistem electronic central per la cussegliaziun professiunala. Il medem uffizi è pront da procurar ch'il rumantsch vegnia integrà en las cartas da legitima-ziuns per emprendists.

Per inscripziuns, translaziuns, contribuziuns, curs, finanzas, ur-dens administrativs è la Lia rumantscha èn contact oral cun divers exponents da l'administraziun chantunala. En spezial ha il departa-ment d'educaziun procurà per nums ed inscripziuns rumantschas en la domena da la conferenza svizra dals directurs da l'educaziun. Quest grems ha er realisà in'ediziun che dat ina clera survista da la situaziun dals linguatgs en ils divers tips da scola en il Grischun.

Il chantun da Genevra ha sin fundament d'ina documentaziun detagliada da la LR davart l'adiever da las contribuziuns genevrinas da 1984 – 1986 decidì da cuntinuar cun questas contribuziuns en il rom da fr. 50 000.— per onn. Questa contribuziun è fixada legalmain a pli lunga vista, vegn dentant onn per onn decidida da regenza e cussegl grond en il rom dal preventiv.

Concernent la concessiun per il «RADIO GRISCHA» ha la sup-rastanza prendì posiziun, sa fundond sin la posiziun da l'uniun affiliada cumpetenta per dumondas da radio e televisiun, CRR. La posiziun da la Lia rumantscha è da princip identica cun quella da la CRR.

Ils puncts principals:

- 1) La LR beneventa in radio local per il Grischun tudestg.
- 2) La concessiun da programs da radio na-rumantschs per territoris rumantschs cunterfa al princip da proteger lingua e cultura ru-mantscha, circumscriit sco pensum naziunal.
- 3) Per emetter emissiuns na-rumantschas sur RADIO GRISCHA duessan ils emitturs da Ruschein, Morissen, Schlarigna e Lai/Planoiras vegnir bloccads.
- 4) Vegn la concessiun dada a RADIO GRISCHA, sto la cumpart dal rumantsch en ils programs vegnir fixada (1/3 dals programs).

Tar il chantun è vegnida creada ina nova piazza per in translatur rumantsch.

Cun exponents dal militar èn vegnidas discutadas las translaziuns per reglements etc. en connex cun las furmaziuns militaras che duain a partir da quest onn vegnir cumandadas en rumantsch.

Contacts cun las vischnancas

Cun las vischnancas tgiran da princip ils collavuratur regional contact permanent. Contacts spezial en connex cun las scolas (cf. cif. 3.2.); conc. l'ediziun da las ovras da Muoth cun Breil; conc. las vischnancas da model per la telecommunicaziun cun Mustér, Trin e San Murezzan; conc. la SCUNTRADA cun Scuol; conc. l'assimilaziun cun diversas vischnancas; conc. in project pli grond da teater cun Bravuogn. La LR è sa participada sco coorganisatura – ensemen cun la centrala da dunnas, da la WV e la PGI – per ina dieta d'infurmaziun e contact per exponents da vischnancas pitschnas.

13.3. La LR sa participescha sco allegà sura a la «Gruppa da lavur per las regions linguisticas dal Grischun».

13.4. En connex cun la preparaziun per la «SCUNTRADA RUMANTSCHA» èn las Baselgias vegnidas envidadas da far propostas per occurrenz. En discussiun cun divers exponents da las duas baselgias è sa cristallisà in program che vegn integrà en il program definitiv per la «SCUNTRADA». La gronda lavur da las Baselgias per l'intermediaziun dal rumantsch en ils servetschs divins dal pled e cun lur ediziuns vegn reconuschida grondamain.

13.5. La fundaziun Planta e la fundaziun Retoromana han retschet contribuziuns per realisar lur curs da stad. Exponents da la LR èn stads preschents a l'avertura da quests curs.

13.6. Il matg ha già lieu a Lucerna ina scuntrada cun *Rumantschs ordaiifer il territori*. En quest connex è la lavur da la Lia rumantscha per ils Rumantschs da la diaspora vegnida preschentada ed er las preparativas per la «SCUNTRADA» a Scuol, nua ch'ils Rumantschs da la diaspora èn spezialmain envidads. Temas ch'occupeschan ils Rumantschs en la diaspora: la recepziun manglusa da programs da radio rumantschs, la mancanza da coordinaziun e contacts tranter las diversas uniuns, la perdita dal linguatg en la

segunda generaziun. Ina proxima entupada è previda per 1988 sunter la «SCUNTRADA» da Scuol.

Il parsura è commember da la suprastanza da la «Pro Raetia» che cumpiglia era Rumantschs da la Bassa e s'engascha er per interess rumantschs. Ina grupp da lavur da la PRO RAETIA fa propostas per realisar las communicaziuns da la PRO RAETIA (en la TERRA GRISCHUNA) regularmain en rumantsch.

13.7. Ils contacts cun ils distribuiders da text en il territori rumantsch (PTT, viafiers, bancas, segiradas, distribuiders da victualias e raubas, biros da propaganda, gasettas e.a.) èn intensivs, surtut era sur ils collavuratur regiunals. Numerus texts vegnan mess sistematicamain en rumantsch. En connex cun ils «50 onns rumantsch linguatg naziunal» vegn preparada ina acziun per motivar anc pli bleras interpresas da derasaziun naziunala da metter lur inscripziuns che cuntanschan il territori rumantsch er en rumantsch.

La collavuraziun cun la Walservereinigung e la Pro Grigioni Italiano è fritgavla. Las infurmaziuns vicendaivlas en las radunanzas da delegad(a)s respectivas (referat da dr. Massimo en la radunanza da delegad(a)s, preschientscha dal parsura en la radunanza da la PGI e dal secretari en la radunanza generala da la Walservereinigung) gidan a surmuntar barrieras e dismetter pregiudizis tranter las gruppas da linguatg. La trilinguitad grischuna daventa er per la Lia rumantscha in nov pensum. Tenor pussaivladad vegnan tuttas dumondas da dimensiun chantunals discutadas ensemen cun las ulteriuras uniuns da linguatg chantunals per chattar in proceder comunabel. En vista a la «SCUNTRADA» da 1988 a Scuol han gi lieu contacts cun las duas uniuns.

La lavur d'ediziun per il terz tom da la «Mythologische Landeskunde» da A. Büchli, iniziada da l'archiv chantunal ensemen cun la Lia rumantscha, la Walservereinigung e la Pro Grigioni Italiano progredescha. Las materialias per il terz tom èn rimnadas e preparadas per l'ediziun. La lavur vid in register per tuts trais toms cuntinuescha.

13.9. Contacts cun instituziuns ed organisaziuns naziunals ed internaziunals

Cun la lavur da publicitad augmentada da la Lia rumantscha e tras la nova schientscha naziunala ed internaziunala per dumondas da linguatg, cultura e minoritads, vegn la Lia rumantscha envidada

a las pli diversas occurrenzas ed en las pli diversas organisaziuns per linguatg, cultura e minoritads. Il secretari è sa participà sco referent a l'«Encontro sobre culturas minoritarias europeas» a Santiago de Compostela ed ad ina dieta da minoritads da la Terra tudestga a Bad Kissingen (Heiligenhof). Sco member da l'EUROPEAN SCIENCE FOUNDATION è il secretari sa partecipà a dietas da lavur a Strasbourg e Barcelona. Ensemen cun Manfred Gross è il secretari sa participà a la dieta «Mundart-Hochsprache» a Lenzburg (organizada da la SSR e da la conferenza dals schefs d'educaziun svizzers).

Christian Joos represchenta la Lia rumantscha en la «Quarta Lingua», Heidi Derungs-Brücker en la Societad svizra per minoritads. Il secretari è sa participà ad occurrenzas dal «Forum Helveticum», da la Nova Societad Helvetica e dal cussegl d'Europa (European Science Foundation). Al seminari da Pasca da la «Giuventegna da las cuminanzas etnicas europeas» (GCEE) a Strasbourg è ina gruppia rumantscha stada preschenta. Jon Domenic Parolini è il president da questa organisaziun internaziunala. Il parsura è sa participà ad in congress da las «Gruppas etnicas dals pajais limitrofs» (Treffen der Volksgruppen der Nachbarländer) a San Martin de Tor en Val Badia.

Concernent la moziun da l'UDG, publitgada en il rapport annual LR 1986, pag. 40, han suprastanza, cussegl e radunanza da delegad(a)s prendì la sequenta posiziun:

Il cussegl da la Lia rumantscha propona da refusar la moziun e da restar tar la pratica da fin ussa che pussibilitescha – tenor decisiuns da la suprastanza da cas a cas ed en il rom dal preventiv – ils contacts giavischads cun autras minoritads linguisticas-culturalas e cun las gruppas d'interess respectivas. La Lia rumantscha tgira regularmain u occasiunalmain ils sequents contacts ordaifer la Svizra:

- cun las uniuns dals Ladins da las Dolomitas
(Union generela di Ladins dla Dolomitas; Insitut ladin «Micura de Rü»; Uniun ladina Val di Fassa; Uniun da scripturs ladins Agacins)
- cun ils Furlans
(Societad filologice furlane; Radio onde furlane; Uniun da scripturs furlans e.a.)
- cun l'«Uniun federalistica da communitads etnicas europeas» (UFCE)

- cun l'«organisaziun da giuventetgna da las communitads etnicas europeas» (GCE)
 - cun la «Scuntrada da las gruppas etnicas dals pajais limotrofs»
 - cun la A.I.D.L.C.N.
(Associacion internacionale pour la défense de langues et cultures menacées)
 - cun ils Catalans
 - cun l'«Arbeitskreis für Volksgruppen und Minderheitsfragen»
 - cun il «Südtiroler Jugendring»
 - cun la «European Science Foundation»
 - cun la «European Jouth Foundation»
 - cun la Frisia, la Carnicia, ils Bretons, ils Sorabs e.a.
 - cun la redacziun da «Europa ethnica»
 - Cun diversas universitads dals pajais vischinants (en connex cun congress, simposis e referats).
- Ils custs directs per quests contacts èn fitg mudests, siond ils represchentants rumantschs per regla giasts u referents dals envi-daders! Tals contacts èn dentant fructifitgants, perquai ch'els
- portan in barat d'experientscha ed in'avertura – dattan invista en modas da lavurar ed agir d'autras minoritads
 - avran l'orizont
 - dattan ideas, impuls ed anim
 - sveglian la solidaritad necessaria tranter minoritads

La Lia rumantscha ha perquai interess da tgirar tals contacts en il rom da sias pussaivladads e sias cumpetenzas. Ina delegaziun rumantscha n'includa dentant mai ina posiziun u tenuta uffiziala da la Lia rumantscha che na vul betg sa maschadar en dumondas politicas d'autras naziuns.

13.10. Ils contacts cun ils Ladins ordaifer il grischun sa fan surtut tras barats da cudeschs ed inscunters occasionalis. Ina gruppa da Furlans ha visità la Lia rumantscha, medemamain ina gruppa da giuventetgna dal Tirol dal Sid. Ina gruppa da mussadras da las Dolomitas ha visità scolinas rumantschas. Chasper Pult ha represchentà la Rumantschia cun in referat ad ina dieta a Codroip. A chaschun dal giubileum da la «Rätoromanische Gesellschaft Stuttgart» ha la LR delegà il consuprastant Giusep Capaul. El ha er represchentà la LR a la dieta da la Pro Raetia.

13.11. Il secretari collavura en la gruppa d'experts per il project naziunal da retschertga nr. 21: «Pluralissem cultural ed identitad naziunala». En il rom da quest project maina il secretari ensemen cun professor Schläpfer (universitad da Basilea), professor Weibel (universitad da Neuchâtel), dr. Spiess (Dizionario dei dialetti della Svizzera italiana), professor Durmüller (universitad da Berna) in project cun il titel «Linguatgs en Svizra». Quest project perscrutescha la tenuta dals giuvens envers ils linguatgs e lur adiever en Svizra. La lavur davart il rumantsch vegn prestada da Bruno Pedretti da l'universitad da Basilea.

Contacts speziels cun la COBIS (Centro per la ricerca e l'applicazione dell'informatica alle scienze umane, Grono) e la NONCOM-DAT (organisaziun svizra per l'adiever na-commerzial da l'elavuraziun electronica da datas).

Referats dal secretari: en il Club da Lions da Domat e conturn; en la scola da dunnas en connex cun la conferenza dals/da las directurAs per seminaris da mussadras; en il seminari tudestg da l'universitad da Basilea; a Champfèr en connex cun la scola rumantscha; a la dieta da Lenzburg conc. standard e dialect; a Mustér en connex cun la dieta da l'associaziun svizra da bibliotecaris.

14. SCUNTRADA RUMANTSCHA 1988 e 1991; CH-91

14.1. Per la «Scuntrada» a Scuol è, sa basond sin las experientschas da la «Scuntrada» da Savognin e cun resgurad sin l'occurrentza specifica e la situaziun geografica da Scuol – vegnì preparà in program multifar e preschentà a la radunanza da delegad(a)s. Las uniuns affiliadas, uniuns ed organisaziuns, las Baseligas e singulas persunas èn vegnidadas envidadas d'inoltrar propostas per quest program. NumerusAs RumantschAs èn sa messAs a disposiziun per collavurar sco referents, mainacurs etc. La suprastanza ha relaschà in «urden da finanzas» per la SCUNTRADA. Dad ina concorrenza è resortì il signet per la SCUNTRADA, creà da T. Peterelli da Savognin.

14.2. Per la realisaziun da quest program han gi lieu discussiuns cun exponents da Scuol e da l'UDG. In organigram detaglà cun

incumbensas circumscrittas è vegnì elavurà. Il program d'annunzia è vegnì preschentà a la radunanza da delegad(a)s dal december.

14.3. Per l'organisaziun da la «Scuntrada» 1991, previda en Surselva, ha ultra da Mustér e Laax era Breil annunzià a scrit l'interess. La decisiun concernent il lieu è anc averta. En quest connex vegnan er la Romania e la Renania sco uniuns cun tgira dal territori respectiv contactadas.

Exponents da la LR èn sa participads ad occurrenzas a Lenzburg (Stapferhaus) e Soloturn (Fundaziun Waldegg) davart la CH-91. En quest connex è er il project «LA PUNT RUMANTSCHA» vegnì discutà cun la Fundaziun Chapella.

15. ADMINISTRAZIUN, ORGANISAZIUN, FINANZAS

Persunal

Sco nova emprendista ha la suprastanza tscherni: Nadja Indipendenza da Sedrun.

Jeannette Demont da Breil ha terminà l'emprendissadi mercantil cun success.

Georges Darms docescha sper la lavur en la LR a l'universitad da Friburg.

La LR ha relaschà ils sequents reglements interns per il persunal:

- suttascripziuns per correspundenzas (favv.)
- indemnizaziuns da lavurs ordaifer la LR (avvrigl)
- directivas per l'infurmaziun publica tras la LR (avvust)

La gasetta NUS è vegnida tramessa per l'emprima giada (avant Nadal) era a tut(ta)s collavuratur(a)s ch'èn stad(a)s engaschad(a)s en chasa davent dal 1979.

La glista dal persunal stabel en la Centrala da la Lia rumantscha a Cuir chatteis Vus sin a las paginas 14/15.

Durant l'onn 1987 han las suandantas persunas lavurà durant 1–4 emnas en la Lia rumantscha (surtut en il post da linguatg):

Andry Flurin, Bearth Flavia, Cadruvi Claudia, Cathomen Bruno, Caviezel Eva, Gut Valeria, Janett Hans Peter, Tönz Alice, Mazzetta Anita.

Per incumbensa da la Lia rumantscha lavuran las suandantas persunas ordaifer la LR: Ines Gartmann (voc. adm.-giur.), Dumeng Secchi (transl. ARS HELVETICA), Annemieke Buob (lavor da teater).

Finanzas

Il manaschi da finanzas (p.ex. traffic da banca, schec postal, pajamaints, debiturs etc.) è creschì ils ultims 5 onns per ca. 50%. Ina survista cuntinuada da las finanzas è indispensabla per che secretari e suprastanza possian prender las mesiras necessarias.

Per lavurs da translaziun e per servetschs dals posts da la LR vegn da princip dà quint, cun excepziun da numerusas lavurs necessarias che s'imponan senza incumbensader direct.

Ils detagls conc. las finanzas da la LR èn documentads en il quint da manaschi ed en la bilantscha (pagina 119).

La LR ha pudì retschaiver anc insaquants imports pli gronds ch'eran betg risguardads en il preventiv:

fr. 50 000.— dal chantun da Genevra per la promoziun dal rg

fr. 4 000.— dal Legat Cadonau per il rumantsch sursilvan sco sustegn ad ediziuns

fr. 4 000.— dal chantun Grischun or dal fondo per la promoziun da la cultura per l'ediziun «Las aventuras da Floret»

fr. 4 000.— da la Quarta Lingua sco sustegn a la translaziun da l'ARS HELVETICA

Singulas donaziuns en la summa da radund fr. 2 500.— derivan da persunas privatas che giavischan da betg vegnir numnadas.

Contribuziuns spezialas èn vegnidas concedidas a:

- Gruppa da rock «Caschiel, carnpiertg e remiedi»
- Chor Alpina, Cuir
- Fundaziun Planta
- Fundaziun Retoromana
- Fundaziun Dialog per DIALOG RUMANTSCH
- Cuminanza da mussadras rumantschas

- Gruppa europea da giuventetgna per seminari da Pasca a Strasbourg
- Scuntrada internaziunala da giuventetgna a Cinuos-chel
- Preseminari ladin per emna da lavur en Surselva
- Bott SA, Zuoz, per rumantschaziuns
- Vischnanca Breil per rumantschaziuns
- Museum regional Surselva
- Tir chantunal en Surselva per inscripziuns
- Gruppa da teater Breil
- Gruppa da teater Trun
- Uniun grischuna per il teater popular
- Festival da la musica romontscha Mustér
- Chor mischedau Suraua per platta fonografica
- Palc ladin per «L'ellipsa da la cuolpa»
- B. Fontana per illustraziuns «Speranza el desiert»
- Scoletta Sumvitg
- Scoletta Alvagni
- Scoletta Degen/Vella/Vignogn

LESCHAS E DEMARSCHAS PARLAMENTARAS CHE CONCERNAN SPEZIALMAIN LA RUMANTSCHIA

Lescha federala davart las collecziuns da leschas ed il feagl uffizial
federal (Lescha da publicaziun)

5. chapitel: Feagl uffizial federal

Art. 14

- ³ En in'aggiunta al feagl uffizial federal vegnan publicgads plinavant
decrets federals da muntada speziala en rumantsch. Il cussegl
federal fixescha quests decrets tenor cunvegna cun la regenza dal
chantun Grischun.

Moziun Bundi

Mantegniment dal rumantsch.

Text da la moziun dals 21 da zercladur 1985

Ina grupp da lavur instituida dal cussegl federal ha gia fatg attent
il 1982 a la situaziun difficila da las duas minoritads grischunas, il
talian ed il rumantsch. L'existenza dal rumantsch è periclitada oz. Er
autras minoritads linguisticas èn en privel. La basa da la constitu-
ziun existenta na basta betg per promover en maniera suffizienta u
mantegnair linguas naziunalas fermamain periclitadas. Il giubileum
«2000 onns Retoromania» pudess esser la chaschun da demonstrar
la solidaritad federala. Per quest motiv vegn il cussegl federal sup-
plitgà da preparar ina revisiun da l'artitgel 116 da la Constituziun
federala e da cumplettar ils alineas 1 e 2 en il senn suandant:

- ¹ Il tudestg, il franzos, il talian ed il rumantsch èn las linguas
naziunalas da la Svizra. En collavuraziun cun ils chantuns pertu-
tgads sustegna la confederaziun mesiras per mantegnair il territori
linguistic tradiziunal da minoritads smanatschadas.
- ² Sco linguas uffizialas da la confederaziun vegnan decleradas il
tudestg, il franzos ed il talian. Per l'execuziun dal dretg federal en
il territori linguistic rumantsch è il rumantsch da resguardar com-
mensuradamain.

Collavuratur regionalis

1. Intschess da la Romania

Las activitads dil collaboratur regional selaian resumar cul motto:

NIES MINTGADI VEGN PLI ROMONTSCHS

ed il sottetel:

Romontschaziuns

selai structurar sco suonda:

Inscripziuns e reclamas – pupi da fatschenta – cussegliaziun linguistica pils mistergners – garascha romontscha – mazlaria romontscha – negozis romontschs – translaziuns – varia.

Inscripziuns e reclamas:

Ella rama d'in'acziun speciala eis ei reussiu da romontschar las inscripziuns e reclamas da 12 firmas lumnezianas. Era en las autras vischnauncas digl intschess dalla Romania ha ei dau romontschaziuns semeglientas. Quellas ein denton stadas da character sporadic. Parallel cun quell'acziun vegn era romontschau il

Pupi da fatschenta

dallas firmas pertuccadas. Ei secapescha che lezza midada vegn fatga successivamein: Ei la provisiun da fegls tudestgs duvrada, sche vegn il pupi romontsch introducius. Suenter quels pass giavischa il mistergner savens

Cussegliaziun linguistica

per saver romontschar siu menaschi ton sco pusseivel. Quella lavur fa il collaboratur regional en stretg contact cul Post da lungatg dalla Ligi Romontscha ni surdond als mistergners «IL PLAID ROMONTSCH» ni autras translaziuns e gliestas da plaid che surveschan agl intent.

Garascha romontscha

Igl ei remarcabel: La garascha ei in liug da tschiens detagls technics; e gest cheu ha il romontsch entschiet a pigliar ragisch. Buca meins che 10 garaschists – 3 en Lumnezia e 7 ella Cadi – ein sedecidi pil medem feagl da garascha. Sin 10 posiziuns dil feagl da garascha prestampau serepartan 56 detagls technics che vegnan surveglai cun caschun dil servis ni da reparaturas. Ensemen cul «PLAID ROMONTSCH» Tecnica 1 formescha il feagl da garascha ina basa linguistica che sto vegnir slargada culla broschura «Tecnica 2».

Mazlaria romontscha

Las plachettas culs differents numms dallas carns che l'Uniun da mazlers svizra offereva als mazlers risguardavan il lungatg tudestg, il franzos ed il talian. Il romontsch vegneva buca risguardaus! Quella tenuta ha giu nauschas consequenzas per nus: Biars numms romontschs ein buca enconuschents. – Igl ei reussiu d'introducir en varga 15 mazlarias sursilvanas ina garnitura da circa 100 plachettas culs numms romontschs e tudestgs dallas carns. Las garnituras san ils mazlers retrer dalla Romania.

Negoziis romontschs

Era ils negoziants vegnan pli e pli cunscients che stizuns ein loghens adattai per propagar il lungatg romontsch e per profundar las enconuschentschas da quel. Entochen oz savein nus nudar ils suandonts success: Gronda tendenza da romontschar ils differents encardens da raubas ellas stizuns, fepls sgulonts che vegnan reparti ellas regiuns risguardan il lungatg romontsch ed ils sortiments da fretgs, verduras e legums portan (era) ils numms romontschs.

Translaziuns

Firmas, stizuns, mistergners, mo era segiradas, administraziuns communalas ed uniuns spluntan magari per translaziuns. Jeu fetschel il survetsch cura ch'ei setracta da caussettas. Lavurs pli voluminusas e pretensiusas vegnan surdadas al Post da lungatg dalla LR.

Varia

Survetschs alla Scuntrada e formaziun Surselva – Acziun ellas stizuns da Glion (en collaboraziun cun Bartolome Tscharner) – Tir

cantunal en Surselva (inscripziuns) – Culs survetschs da sepultura, acziun: Ruaussa en pasch – etc.

Concludend miu rapport da lavur descha ei a mi d'engraziar alla LR, alla suprastanza dalla Romania ed a mes gidonters e collaboraturs ellas regiuns pil bien sustegn. Cordial engraziament alla QUARTA LINGUA pigl agid finanziel en caussa mazlaria, garascha e romon-tschaziun en Lumnezia.

2. Intschess da l'UdG

Il champ d'operustia d'ün collavuratur regiunal es fich extais e varià. La rischla d'ordinaturs e da troclas d'archiv in meis büro and dà perdüttanza.

Eu n'ha frequentà la gronda part da las radunanzas da la suprastanza da l'UdG (cun vusch consultativa), orientà ils preschaints e tut incunter incumbenzas.

Scoula:

- Scoulinas: güdà ad organisar, banni e manà il cuors da rumantsch per mussadras (4-11-87). Bun esit.
- Prescoulina: tschantadas cun las iniziantas.
- Scoula: «Cumün e scoula» (successura da la «Cumischiun per bilinguità»). Eu fetsch part da quista cumischiun da la Conferenza gen. lad. chi ha per böt da portar il rumantsch our da scoula (ingio ch'el es isolà in tscherts cumüns da l'EO), aint illa vita publica. Ill'ultima tschantada n'haja referi davart üna ledscha da linguas grischuna e davart il princip territorial.
- Rumantsch in scoula a San Murezzan: conferenzas culs organs scolastics e cun la magistraglia. Dal questiunari dals genituors ressorta ün'approvaziun da l'obligatorium pel rumantsch.
- Scoula commerciala: miss las lezchas da l'examen final pels venders e pels commerciants. Examinatur/expert.

Scoulaziun da creschüts

Scuntrada e furmaziun ladina: Tschantadas da la suprastanza da la SFL per programmar e büdschettar. Publichats: 13 cuors in EO e

Bravuogn, 22 in Val Müstair, 10 in EB. La frequentaziun resulta our dal rendaquint.

Cun sustegn da qua e da là eschna rivats da consolidar nossa chascha. Gronda «Festa Ladina» eir per render attent a la SFL.

Radunanza generala da l'Università pop. svizra a Laufen (21/22 november 1987)

Partecipaziun al seminari «Camiunetta culturala» (16/17-10-87) a Losanna.

Cuors d'assimilaziun: A chaschun da la radunanza dals cuvis introdü (a man da 2 lecziuns) il nouv cuors d'assimilaziun (Menzli).

Cuors in blers cumüns, cun plü o main success.

Contact direct culs cumüns:

Ün'externaziun a regard aint in meis ultim rapport ha chaschunà malinclettas e blers disgusts. A chaschun da la rad. gen. da l'UdG n'haja cunvgnü publicamaing cha'l fal da manguel da contact saja da mia vart. Intant n'haja cumanzà a tscherchar il contact cun las autoritats politicas.

Invià e programmà insembel cun duos chanzlists ün cuors da rumantsch per chanzlists.

Rumantschaziuns:

Preschentscha a las reuniuns da la gruppa per rumantschaziuns chi ha (cun charta) giavüschà a tuot las instanzas cumünalas dad integrar i'ls uordens da fabrica la pretaisa per inscripziuns e placats in rumantsch.

Svess intimescha ingio ch'eu sa e po da resguardar nossa lingua.

Contacts cun Ladins e Furlans:

L'on scuors sun ils contacts stats plüchönts s-chars. Bainschi suna stat ün'eivna giò las Dolomitas in visita pro'ls Ladins. Culs Furlans suna be stat in contact tras telefon e corrispondenza.

Ediziuns:

Preparaziun da manuscrits per la stampa, trattativas culs stampaduors, correctura da manuscrits e da binderas da stampa, correctura da la corrispondenza WEKA e.u.i. Derasaziun da las ediziuns in collavuraziun cun l'administraziun. Recensiuns.

Edit: Jon Nuotclà «Il gö cul dôdô», Clo Duri Bezzola «La chà dal sulai», cassetta cun chanzunettas per uffants, 3 cudeschs d'uffants, pledari «Rumantsch in butia».

Teater:

Intimà dapertuot intuorn da giovar a teater. Schi'd es stat mez e pussibel suna stat a las rapreschantaziuns.

PALC LADIN: Nouva producziun – «L'ellipsa da la cuolpa». In turnea 10 rapreschantaziuns.

Bibliotecas popularas:

Reuniun annuala dals bibliotecars (19-11-87) – Müstair, Zernez, Sent, Scuol, Zuoz, Bever (nouva) e Bravuogn.

Cusgliader in dumondas da cultura in general:

Collavuraziun culs Amis da l'art, Chasa jaura e.u.i., visita d'exposiziuns e da concerts.

Audienzas a mediums da massa:

Schurnalists, coll. da radio e televisiun, referats, votums p. ex. pro la Società da paur d'EB, pro la Società da pauras d'EB, pro la Walservereinigung, pro la Soc. retorumantscha da Stuttgart e.u.i.

Congedi:

Stipendi da la PRO HELVETIA per scriver ün toc da teater. Meis rimplazzant s'ha occupà in prüma lingia da rumantschaziuns.

3. Intschess da la Renania

Mia lavur da l'onn 1987 sa lascha cumpigliar en las sequentas spartas:

Scolaziun da creschids, Surselva

- exequì l'uffizi d'actuar da la SFS ed assistì a las radunanzas da quell'organisaziun;
- dà 54 lecziuns da rumantsch a Flem, stgalim d'avanzads e curs da conversaziun.

Scolaziun da creschids, Sutselva

- fatg il program ed il preventiv da la scolaziun da creschids en la Sutselva per ils curs da la primavaira 1987 e da l'atun 1987;
- fatg las publicaziuns necessarias per la scolaziun da creschids en la Sutselva, publitgà il program e fegls sgulants per singuls curs;
- organisà curs per emplenir la decleraziun da taglia a Donat;
- organisà curs da teater a Donat cun Claudia Carigiet;
- elavurà program e preventiv dals curs per ils 1987/88;
- dà 1 curs da grammatica ed ortografia sutsilvana a Ziràn;
- organisà curs da taxar biestga da maz a Donat;
- organisà divers referats davart linguistica ed istorgia.

Collavuraziun cun Casa Paterna/La Punt

- remplazzà il redactor da la CP/LP, Johann Clopath, durànt 5 numers da la gasetta;
- scrit 72 contribuziuns oravant tut per LP, mo era per CP (rapportà, sche nagin avess fatg quai);
- fatg ils texts da pressa per il Comité Romontsch da Flem;
- fatg il text da pressa per la promoziun dal cudeschet «La Punt Crap».

Translaziuns

- translaziun dal text sutsilvan dal cudeschet «La Punt Crap»;
- translaziuns en sutsilvan (18) per uniuns, privats e vischnancas;
- translaziuns en rg (3);
- translaziun da texts en sursilvan (5)
- translata teater per la «Cumpagneia da Donat»
- translaziuns per LP (61);
- translata en sutsilvan il text per curs da taxar biestga da maz;
- translata text dal referat davart la preistorgia da la Sutselva;
- curregì text da 2 OSL sutsilvans;
- curregì text dal cudeschet «Floret» en sutsilvan;
- curregì texts sutsilvans, translata da terzs (7);
- curregì texts en rg, translata da terzs (8);
- curregì texts religius sutsilvans (50).

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania

- fatg part da tuttas sesidas da suprastanza;
- fatg part da la radunanza da delegads a Sched;
- fatg diversas sesidas cun il parsura.

Collavuraziun cun las cumissiuns da la Renania

- fatg part da 2 sesidas da la cumissiun LP;
- fatg part sco actuar da 5 sesidas dal Comité Romontsch da Flem;
- fatg part da 2 sesidas da la cumissiun «Fatscha da noss vitgs»;
- fatg part sco actuar da 2 sesidas da la cumissiun ediziuns Mani;
- fatg part sco actuar da 4 sesidas da la cumissiun revisiun da statuts;
- fatg part da 3 sesidas da la gruppa da lavur SORT da Trin;
- fatg part da las occurrenz e sesidas dal Ravugl Rumantsch d'Andeer;
- fatg part sco actuar dad 1 sesida da la SFS.

Vendita da cudeschs

- organisà ina vendita da cudeschs a Tusaun;
- organisà ed exequì la vendita dal 3. tom da las ovras cumpletas da Flurin Darms, furnì ils cudeschs als vendiders en la Surselva;
- vendì cudeschs a Flem (8-8-87);
- vendì cudeschs a Glion (10-12-9-87);
- organisà vendita da cudeschs sin la Muntogna da Schons ed en la Val Schons (primavaira ed atun 1987);
- spediziun dal Dun da Nadal;
- surpiglia la vendita da cudeschs da la Renania dapi il matg 1987;
- furnì cudeschs a divers empustaders;
- fatg l'inventari dals cudeschs da la Renania;
- fatg in catalog da las ediziuns renanianas.

Teater

- lectura e schelta da tocs per «Cumpagneia da Donat»;
- fatg la reschia e l'inscenaziun da quest toc (18 provas);
- organisà curs da teater a Donat cun Claudia Carigiet;
- assistì a las represchentaziuns da teater a: Luven (13-3), Donat, Calandaria (14-3), Ziràn, scola (27-3), Vuorz, concert giubilar dal Chor mischedau (16-5);
- lectura da divers tocs per cusseglar gruppas.

Arranschaments

- coorganisà sairada ad Andeer cun il Radio DRS (23-2);
- in stradà barat da teater, senza success;
- in stradà festa commemorativa en favur da Risch Gaudenz;

- assistì a l'entupada da las mussadras surmiranas e sutsilvanas a Casti (20-5);
- participaziun a la saira rumantscha da Trin;
- participaziun a la saira rumantscha d'Andeer;
- participaziun a diversas «entupadas alla canorta romontscha» a Flem.

Contacts

- chanzlists da Calantgil e Sagogn (concernent statistica);
- ils represchentants da las uniuns culturalas da la Val Schons (16-2);
- entupada cun il president da la citad da Glion;
- entupada cun la suprastanza da Flond (21-10-87);
- participaziun a l'arranschament «450 onns sinoda retica» a Donat;
- participaziun a l'entupada «teater rumantsch» a Cuir (14-11);
- discussiun cun presidents communal da la Muntogna da Schons davart divergenzas en connex cun il svilup turistic sin la MdS.

Administraziun Renania

- rendaquint da las diversas vendas da cudeschs;
- contabilitad da la vendita dals cudeschs da Flurin Darms;
- surpiglia l'administraziun da la Renania ils 12-5.

Ediziuns

- organisà la translaziun dad OSLs en sutsilvan;
- organisà la translaziun e la stampa dal text sutsilvan, sursilvan e surmiran dal cudeschet «La Punt Crap»;
- preparativas per l'ediziun d'in cudeschet da chanzuns religiusas sutsilvanas (preselecziun, correcturas da texts, prep. per stampa);
- rimnà texts per l'ediziun cumpletta da las ovras da C. Mani.

Acziuns spezialas

- animà, propagà LP dals giuvens (schaner 87);
- organisaziuns en connex cun LP speziala (avrigl 87);
- preparativas en connex cun curs da teater per scolars da Flem, scrit instanzas per Comité Romontsch, calculaziun dals custs.

Collavuraziun cun Romania

- 8 entupadas cun Carli Scherrer, collavuratur regional LR/Romania per coordinar acziuns e sa cussegliar.

Rumantschaziuns

- instradà en collavuraziun cun Carli Scherrer l'acziun Foppa (18-4);
- entupadas en chaussa a Sagogn;
- propagà rumantschaziuns cun circularas.

Contacts cun meds da massa

- dà 6 intervistas a radio, tv rumantscha, gasettas davart la lavur dal collavuratur regional e la situaziun dal rumantsch en il territori da la Renania.

Contact cun LR

- fatg part da tuttas sesidas da rapport a Cuir;
- participaziun a las radunanzas da delegads da la LR.

4. Intschess dall'URS

Curtamaintg stuessa caracterisar igl onn 1987 scu «onn dallas correcturas», chegl tg'ins pò veir er aint igl rapport detaglea.

Lavours da biro pi grondas

Correctura digl curs da rumantsch / dallas Normas surmiranas / da 3 codeschs d'unfants / 4 OSL / codeschign da religiun / correcturas e translaziuns pi grondas e pitschnas / d'ena contribuziun pi lunga per la scoligna / translaziun e correctura digls cumonds per igl sarvetsch da pumpiers ed oter ple.

Scuntrada e furmaziun Surmeir / Curs d'assimilaziun

Igl è reuschia da constitueir ena cumischung nova per la Scuntrada e furmaziun Surmeir. Chella ò er gio discuto e previa igl program per igl onn vegnent. Igl 1987 vainsa realiso igls curs suandonts:

- scuntrada cun las mussadras a Casti per igl program «mamma + unfant»;
- excursiun locala a Stierva cun 15 part.;
- excursiun botanica a Radons cun 5 part.;
- curs da cuschinar a Casti cun 10 part.;
- referat: Igl noss gôt a Savognin cun 45 part.;
- seira da diapositivs a Lantsch cun 20 part.;

- preparamaints per igls curs da lungatg ainten las differentas vischnancas, igl 1987. Realisò èn nias 9 curs cun 55 participants a Savognin, Sur, Casti, Alvaschagn ed Alvagni;
- supra dallas gruppas da conversaziun menziunadas igls oters onns exista ena nova gruppas er per Casti/Alvaschagn ed Alvagni;
- ranfurzo igls contacts cun la Meirana, scuntrada cun referat agl biro dall'URS.

Rumantschaziuns

- a Lantsch vainsa er per muteiv da taimp betg liquido tottas rumantschaziuns. Tavlas da traffic vainsa pudia furneir a Lantsch ed a Salouf e tarmess offertas er a Brinzauls;
- differentas scuntradas: sign. Keller dalla bierareia da Coira, Leo Jeker dallas pendicularas Nandrò, Uniun da traffic Alvra-Surmeir conc. l'exposiziun da mastier EMBA 88 a Casti;
- realisaziun da collants per igls differents containers e tarmess tals er alla Romania e Renania;
- diff. screivers a firmas pi grondas ed affars per midadas d'inscr.;
- publicaziuns dallas midadas ainten la Pagina da Surmeir.

Teater

- Per l'amprem'eda ins ò pruno da preschantar en teater ainten dus differents lis. Igl è pero rasto tar la buna viglia. Durant la stad vainsa selecziuno e scretg danov igls teaters da ser Willimann, scretg en exemplar sober er per la LR e translato dasperas varsaquants sketschs. Chella labour è neida prestada per gronda part da Petra Uffer durant las sias vacanzas da stad.

Teaters preschantos igl 1987 an Surmeir

- a Tinizong: Igl crug d'ieli (Uniun da giuventetna)
- a Tinizong: La batarlieras (Chor cecilian)
- a Salouf: An buteia tar Sabiot (Uniun da giuventetna)
- a Riom: 2 sketschs (Chor viril)
- a Riom: Scumpegl e scumpitgs (Chor viril)
- a Riom: Igl maranghign (Uniun da giuventetna)
- a Savognin: Guia Andreia da Ruineras (Tribuna sursetra)
- a Savognin: Process per la sumbreiva d'en asen (scola primara)

Diversas preschantaziuns pi pitschnas per las vischnancas giueidas er da scolas na vignan per solit betg publitgeidas.

Ediziuns

- l'URS ò permangs da rediger en codesch da canzungs popularas e canzungs da cumpagneia. Igl collaboratour regional ò an mang la redacziun;
- rimno differentas Paginas e Suloms vigls per liier e conservar scu documaint all'URS;
- spediziun da blers codeschs or ainten la regiun ed orsoura;
- cumparias èn: las Normas surmiranas, 2 OSL, 3 codeschs d'unfants, curs da rumantsch, l'istorgia digls Rumantschs;
- fatg las ampremas lavours da preparaziun per ena cassetta da canzungs per unfants pitschens;
- vendita da cartas ainten las buteias surmiranas.

Biblioteca

- discurs cun differentes exponents dalla regiun per la realisaziun da bibliotecas regionalas an Surmeir;
- tscharnia ena cumischung digls 5 circuits tgi fò las preparativas basignevas. Commember per Surses è igl collaboratour regional.

Noss defuncts

Nus ans regurdain en pia memorgia dals defuncts stads engaschads en il moviment linguistic – cultural rumantsch.

Ch'els repaussian en pasch!

Gieri Bass	1949 – 1987
Flurin Denoth	1953 – 1987
Hans Janjöri	1929 – 1987
Jos Pinggera	1944 – 1987

Rapports da las uniuns affiliadas

Societad retorumantscha

Igl onn vargau ei puspei ina ga stau in *onn da giubbileum* per la SRR, in denton ch'ella ha festivau en *tutta tgeuadad* sco quei ch'il ei sia moda. Igl ei il fatg che las *Annalas ein comparidas per la 100avla* ga. Quellas dattan atgnamein la megliera perdetga dalla historia, litteratura e folclora e dil moviment digl entir intschess romontsch en ina moda e maniera che fa impressiun.

Las Annalas

giubilaras ein in cudisch da 410 paginas cumpriu il rapport annual dalla Ligia Romontscha da biabein 100 paginas. Il cuntegn dallas Annalas dad uonn ei rehs e varionts naven dalla emprema part che porscha scrutaziun linguistica sur la litteratura alla historia, historia culturala e tradiziun populara tochen alla gronda cronica retoromontscha dalla LR.

Dicziunari Rumantsch Grischun

Dil Dicziunari ein compari egl onn vargau ils faszichels *108 e 109*, IL – IMPISSAMAIN. Il 110avel faszichel sesanfla a Winterthur en stampa. Quei ei ina loscha prestaziun, savend che la redacziun ei momentan sminuida ed aunc buca cumpletta.

Nies Institut

En sesez vessen nus apprezziau, sch'igl Institut havess survegniun zانيا in *suttetg agen e stabel*, schebi che nus stein *bein a tscheins* leu nua che nus essan. Quei giavisch ei denton buca staus realisabels.

Dapi la stad ei nies cauredatur vid il scarplir las scatlas dalla *cartoteca maistra* che ein aunc buca redegidas. El prepara las *lematas* pil

futur – ina lavur che presumescha gronda experziensa redacziunala. Nus sperein ch’el stetti a disposiziun tochen che questa lavur fundamentala ei alla fin.

Lic. fil. C. Tomaschett ha priu in congedi buca pagau per inn onn cun la finamira da finir sia dissertaziun. Quei ha lubiu a nus dad engaschar da calonda fenadur tochen il december dunna Annatina Secchi cun mesa piazza. Nus sperein da gudignar dunna Secchi sco collaboratura, ina ga ch’ella ha terminau ses studis da romanistica.

Damondas persunalas

A caschun dalla davosa sesida dalla *Cummissiun filologica* ha dunna *dr. Mena Wüthrich-Grisch* demissiunau sco commembra da quest gremium che survigilescha la lavur scientifica dil DRG. Dunna Mena ha fatg part da questa cummissiun naven dils 1960 cun gronda competenza, cunzun pigl idiom da Surmir. Nus engraziein ad ella cordialmein per sia fideivla e fritgeivla collaboraziun.

Ils 9 da schaner vein nus piars in fideivel ed attaschau commember, numnadamein *Gieri Ragaz-Cantieni*. Naschius 1907 a St. Barbara en California ha el absolviu la Scola cantonala e fatg la matura a Cuera. Suenter ver finiu ses studis da giurisprudenza a Turitg eis el serendus el Mexico, nua che ses geniturs vevan minas dad argien e plum. El ei turnaus en Svizra e maridau cheu per serender danovamein sur mar – e turnar per schar scolar ses fegls el Grischun.

Sper sia occupaziun sco president comunal e. a. ha el publicau differents raquents ed era giugs da teater populars. Da nosssa suprastonza ha el fatg part 1955–58 e dils 1971–78. Nus vein adina apprezziau siu meini bein fundau. Ils 9 da schaner ha el bandunau ils ses per adina. Nus seregurdein dad el en engrazieivladad e lein mantener *Gieri Ragaz* en buna memoria.

Gion Deplazes, parsura

Suprastonza SRR

President	Gion Deplazes, Cuira
Vicepresident	Jachen Curdin Arquint, Cuira
Cassiera	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
Actuar	Cristian Joos, Cuira

Giachen G. Casaulta, Cuira	Gion Gaudenz, Puntraschigna
Cristian Collenberg, Cuira	Gion Arthur Manetsch, Domat
Flurin Darms, Domat	Jon Mathieu, Cuira
Anna-Alice Dazzi, Cuira	Chasper Pult, Pasqual
Jost Falett, Bever	Stefan Sonder, Cuira
Revisurs da quen	R. Capaul, Cuira; Ch. Stupan, Cuira
Redacziun DRG	A. Decurtins, Cuira; F. Giger, Cuira; C. Tomaschett, Cuira;
	K. Widmer, Cuira; B. Projer, Cuira
Redacziun Annalas	Cristian Collenberg, Cuira Gion Gaudenz, Puntraschigna

Romania

Il mintgadi romontsch

Radunonza da delegai 1985/86

Quella radunonza ha giu liug ils 8 da november 1986 a Sumvitg. Cun 48 participonts ha gnanc la mesadad dils 111 delegai e dils 13 hospes dau suatientscha a nos invits. Cun cuntentientscha havein nus registrau ina viva discussiun tier la tractanda «propostas». Mo quella discussiun ha retardau nies program aschia che nus havein stuiu desister dalla davosa fatschenta «La Romania sepresenta». Nossa exposiziun ambulonta ha cattaun interess e renconuschientscha. Suenter la radunonza ha nies collavuratur regional, Carli Scherrer, presentau las novas inscripziuns romontschas a Sumvitg.

Suprastonza, cussegl e secziuns

La suprastonza ei seradunada a siat sedutas: a Sagogn, Rabiun, Rueun, Cumbel, Schluein, Vrin e Schlans. A Vrin essan nus seconfere dallas 10.00 uras entochen las 17.30 uras. Tschellas sedutas han giu liug mintgamai la sera. Ton nies representant ella suprastonza dalla LR, dr. Giusep Capaul sco nies collavuratur regional, Carli Scherrer,

ein stai presents a tuttas radunonzas. Era uonn ei il cussegl dalla Romania, che cumpeglia ils suprastonts, il representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR, il collavuratur regional ed ils collavuratur subregionals, seradunaus. Quella sentupada ha lubiu als collavuratur subregionals da rapportar davart lur activitad duront lur εμπrem onn d'uffeci, da presentar lur giavischs e da discutir communablamein il program 1986/87. Ei ha fatg plascher d'astgar beneventar sco hosp dr. Arnold Spescha, il suppleant da nies suprastont ella LR.

Suenter mintga seduta ei vegniu rapportau cuortamein davart tractandas e decisiuns ella Gasetta Romontscha ed al Radio Romontsch.

Sper las duas radunonzas da delegai dalla LR havein nus era priu part dallas duas sedutas dil cussegl dalla LR.

Il fevrer ei ina delegaziun dalla suprastonza s'entupada culs representants dil Cerchel cultural da Laax. Quella secziun dalla Romania fa gronda e buna lavur e favorisescha ils contacts da nies collavuratur regional en quella vischnaunca. Il parsura e la vice-parsura han representau la Romania a caschun da pliras occurenzas en nies intschess d'acziun.

Romania e Renania

Ils 7 da november 1986 ha giu liug la sentupada cun ina gruppa da Romontschs interessai a Glion. Quella serada ei vegnida instradada dalla Renania e Romania cun sustegn dalla LR. Ton il parsura dalla LR, Toni Cantieni, che ha tgamunau la discussiun, sco il secretari, dr. Bernard Cathomas, ein stai presents. Ils dus collavuratur regionals mantegnan vinavon contact culs Romontschs a Glion. Dr. Bernard Cathomas sesprova da migliorar l'instrucziun romontscha ellas scolas. In grond engraziament exprimn nus a scolastas e scolasts da Glion che han realisau las acziuns «Nus plidein era romontsch» (tacaders) e las «scafettas da plaid».

Ils 12 da mars ein las duas suprastonzas s'entupadas ad ina seduta communabla a Domat. Denter auter ei vegniu decidiu d'eleger ina cumissiun che prepara la lavur publicista en connex cun la presentaziun dalla Bibla ecumena. La Romania ha nominau siu suprastont, sur Gion Martin Pelican e stud. Ramun Berther.

Communablamein han las duas uniuns ediu il cudisch d'affons «La Punt Crap». Scolast Tarcisi Hendry da Sedrun ei vegnius elegius ella cumissiun Fatscha da nos vitgs sco successur da Luis Maissen.

Ediziuns

Gest sin Nadal 1986 ei il NIES TSCHESPET nr. 58 da Theo Candinas cun sias «Historias dil Parler Pign ed autras bialas» cumparius. Quei cudisch ei vegnius presentaus extendidamein ton ella pressa romontscha sco ellas duas gasettas quotidianas tudestgas da nies cantun, plinavon era a Trun e Domat a caschun da seras litteraras. Duront la perioda 1986/87 ein cumpari dus numers digl ISCHI SEMESTRIL: annada 71/nr. 27 (1986) ed annada 72/nr. 28 (1987). Sco gia menziunau en nies rapport annual d'onn fa igl Ischi semestril quitaus financials. Ina grupp da lavur, consistend ord representants dils redactors e dalla suprastanza, ei sefatschentada cun quei problem. A caschun da nossa proxima radunonza da delegai vegn il niev concept presentaus. Nus stuein returnar agl Ischi annual. – Ord atgna iniziativa ha Adrian Dähler, Turitg, elaborau in register dils emprems 25 numers digl Ischi semestril.

EDIZIUN CUMPLESSIVA DALL'OVRA DA TONI HALTER: sco annunziau el davos rapport annual eran nus sin buna via d'edir gl'emprem tom da quella retscha: «Culan da Crestaulta». Mo sco Vus saveis ha la criua mort raffau il sribent ord nies miez. Las preparativas ein vegnidas interuttas. La famiglia Halter ha giavischau la realisaziun dall'ediziun sco stau previu e numnau il beadi dil permiert, student Pieder Antoni Halter, sco siu representant. Lez ha repassau il relasch litterar e registrau las differentas ovras. Per quella impurtanta lavur seigi engraziaiu cordialmein ad el. Las casas edituras Desertina e Romania han stuiu encurir in redactor per quell'ediziun ed anflau quel ella persuna da dr. Baseli Collenberg, Morissen/Mollis. Pieder Antoni Halter (che ha da sepreparar per la matura a Mustér) vegn a segidar vinavon.

A caschun da nossa radunonza da delegai dil november vargau a Sumvitg ha prof. Isidor Winzap deplorau che *l'ovra da Giachen Caspar Muoth* stetti buca a disposiziun al pievel romontsch e stimulau la Romania da s'empitschar era da quei sribent. Nus essan sedrizzai alla vischnaunca da Breil e havein anflau gronda capientscha. A caschun d'ina seduta en Casa Romontscha a Cuera ei vegniu deciduu d'incaricar ina grupp da lavur d'elavurar in concept d'ediziun. La Romania astga delegar Norbert Berther.

Bugen vein nus surpriu questa primavera l'ediziun *dallas poesias*

da Barclamiu Pelican da Vrin cul tetel «Rosas e spinas». Dr. Baseli Collenberg ha scret l'introducziun. Quei cudisch cumpara aunc uonn e vegn a dar caschun a nus d'organisar ina sera litterara a Vrin.

Pliras cumpras da cudischs han lubiu da cumpletar pulitamein nossa biblioteca. Finalmein havein nus l'entira retscha da Nies Tschespet.

Scuntrada e formaziun Surselva

Il program da cuors e referats ed il rapport annual 1986/87 muossan la gronda lavur che suprastanza, secretariat, meinacuors e referents han prestau. Ad els tuts exprimim nus nies sincer engraziament.

A caschun da nossa seduta cul Cerchel cultural a Laax havein nus, en preschientscha dil president dalla Scuntrada e formaziun Surselva, Rest Luis Deplazes, discutau la collavuraziun da quellas duas organizaziuns sil sector dils cuors. La Romania tgira buns contacts culla Scuntrada e formaziun Surselva ed ei stada representada ton alla radunonza generala dils 10 da schaner (1985/86) sco a quella dils 10 d'october 1987 (1986/87).

Bugen integrein nus siu rapport annual parzialmein en nossa brochureta digl onn 1986/87.

Center dalla Romania

Ils 10 da fenadur, finalmein, havein nus survegniu dalla Fundaziun Cuort Ligia Grischa Trun ina risposta definitiva a scret arisguard nies project d'installar nies center ella Cuort a Trun. Deplorablamein ina negativa! Ulteriuras activitads en quei baghetg savessien disturbar il menaschi e purtar certas incunvegnyentschas. Plinavon stoppi il baghetg vegnir renovaus durant ils proxims onns. Aschilunsch l'argumentaziun per quei na. – Nus essan trumpai! Donn ch'ins ha fatg piarder nus ton temps. – Ussa tscherchein nus novas localitads.

Autras acziuns e susteniments finansials

La Ligia Romontscha e la Romania han giu comunablamein in stan da cudischs all'EX 86, *Mustér*. Era nossa exposiziun ambulonta ei stada presenta.

Era dall'*Exposiziun da Nadal 1986 a Domat* essan nus separticipai, quei puspei en stretga collavuraziun cull'Acziun Romontscha Domat. Dils 28 als 30 da november han las aspectaturas ed ils aspectatur da quell'exposiziun saviu contemplar plirs dessegn dil comic «La historia dils Romontschs» da Peter Haas e nossa exposiziun ambulanta e secapescha era saviu pustar cudischs, plattas e cassetas.

Cun grond quitau persequitein nus il *diever da nies lungatg ellas radunonzas d'uniuns surregiunalas*. Pliras gadas ei la suprastonza sefatschentada da quei problem. Per coordinar nossa lavur en causa essan nus era seconferi cul secretari dalla LR. En in'emprema fasa vulein nus encurir ensemen culs mistrals e presidents da vischnaunca ina sligiazion che riguarda il romontsch e che sa era vegnir acceptada da nos conburgheis da lieunga tudestga. Suenter duei la discussiun cun las uniuns pertuccadas vegnir instradada.

Economia e cultura, discussiun al podi en Lumnezia: Quell'acziun, bein ina novaziun per la Romania, ei vegnida preparada ed organisada da cuminonza cull'Uniun da mistergners e professionists Lumnezia-su. La perschasiun ei che nies lungatg sa alla liunga vegnir mantenus mo sch'ei reussescha a nus da salvar el en nossas valladas. Il quitau muort la munconza da plazs da lavur e sia consequenza, la digren dalla populaziun, p. ex. ella Lumnezia, han intimau nus d'era s'occupar da problems economics e da siu context culla cultura. Ils representants dils mistergners, oravontut il parsura Silvio Capeder, Valgronda/Cumbel, han demussau interess d'organisar quell'occurenza ed ein separticipai da pliras sedutas e discussiuns. La serada ella halla polivalenta da Cuschnaus, Cumbel/Morissen ha giu liug ils 13 da november. Sur dil decuors da quella sera vegn rapportau l'auter onn.

Nies incumbensader per scola e baselgia e nies collavuratur regional ein sentupai cun representantas digl *Institut s. Giusep* a Glion per intensivar l'instrucziun romontscha en quella scola.

Aschilunsch las acziuns impurtontas.

Susteniments finansials havein nus accordau:

- al Chor mischedau dalla Surselva (daner da start)
- al Chor mischedau Suraua (platta e cassetta)
- al Festival dalla musica romontscha, Mustér
- a Desertina pil cudisch «Prominenzas en l'anectoda» da Gion Deplazes

Nos defuncts

Ils 27 da december 1986 ha nies valent scolast e sribent Toni Halter, Vella, bandunau nus per adina. Cun Toni Halter ha buca mo la Romania mobein l'entira Romontschia piars in da ses gronds umens dalla cultura. Per sias stentas en favur da lungatg e cultura ha la Romania giu undrau il permiert cul commemoradi d'honor.

Engraziament

Nus essan sestentai – tenor nies motto – da romontschar il mintgadi. Tut ei buca gartegiau, mo enqual pass ei tuttina reussius. E nus essan perschuadi d'esser silla dretga via. A tuts quels ch'ei segidai cun nus exprimel jeu miu sincer engraziament. En emprema lingia patratgel jeu vid mias consuprastontas e mes consuprastonts, nies representant ella suprastonza dalla LR, il collavuratur regional, las redacturas ed ils redacturs da nos organs ufficials e nos collavuratur subregional. In engraziel fetg era a tut quels ora el pievel che han dau suatientscha a nus ed han contribuui cun lur tenuta alla realisaziun da nos intents. Bugen renconuschin nus la buna ed emperneivla collavuraziun culla suprastonza dalla LR e cun siu secretariat.

Ch'ei mondi vinavon aschia!

Gion Tumasch Deplazes, parsura

Suprastonza

Parsura:	Gion T. Deplazes, Domat
Viceparsura:	Claudia Gienal, Glion
Administratur:	Giusep Giuanin Decurtins, Cuera/Trun
Assesur(a)s:	sur G. M. Pelican, Sagogn; M. Tuor, Rabiis

Publicaziuns

redacturs

Tschespet	Rest Martin Cabalzar, Cumbel
Ischi semestril	Beatrix Bislin-Pally, Curaglia
	Ursus Brunold, Zir/Zizers
	sora Florentina Camartin, Mustér
	Giusep Decurtins, Cuera
	Haimo Heisch, Cuera

Uniun dals Grischs

A's tratta da meu sesevel e cun que ultim rapport presidiel. La suprastanza s'ho raduneda quist an desch voutas. Ella ho gieu als 2 settember ün inscunter culs cuvihs ed als 22 settember ün inscunter culs predichants.

Il nouv suprastant illa Lia Rumantscha, dr. Jon Nuotclà, ho già prasto buna lavur a Cuira ed ho eir tschercho il contact cun l'UdG.

Quist an nun avains gieu da rimplizzer ad üngüns cuvihs. Scu già l'an passo, avains eir quist an passanto uras ed uras cun nos vicepresidente per stüdger la problematica da novs tschantamaints. La discussiun culs cuvihs ho però musso cha neir l'ultima proposta steda publiched a i'l Fögl Ladin nu saja incontestabla, que chi s'ho verifico illa radunanza generela chi ho sbütto eir quist'ultima redacziun per sur-lascher a la nouva suprastanza da fer meglder. Dal rest es da dir cha nu dependa ne in prüma, ne in seguonda lingia dals tschantamaints, mo da que ch'ün fo e cu ch'ün fo sieu dover. Pü cuorts, simpels e clers cha tschantamaints sun e pü efficacis cha saron.

Eir quist an haun las finanzas dumando tuot noss'attenziun:

Nus avains do sustegn

- a la Scuntrada e Furmaziun Ladina 10 000.- francs
- al Palc Ladin 2 500.- francs
- al proget Punts 1 000.- francs per lavuors preparatorias
- a la secziun UdG da Tavo 300.- francs
- a la secziun UdG da Cuira 300.- francs
- a la Fundaziun Planta 1 000.- francs pel cuors da rumauntsch
- ad Eduard Biveroni 500.- francs per «S-chaglias da granit»
- a la scoula da Sent 500.- francs per ün viedi in Val Gardeina
- a las sours Bearth/Plouda 10% dapü sustegn per «Föglias aint il vent».

Il pü suvenz essans però gnieus confruntos cun ediziuns. La suprastanza ho decis cha sch'ella incumbenzescha ad ün autur da sriver, e be alura, vegna sia lavur remunerada. Las ediziuns sun stedas repar-tidas eguelmaing traunter las trais stamparias engiadinaisas. L'Uniun dals Grischs ho eseguiu las seguaintas ediziuns:

- Restampa dals Proverbis rumauntschs da Löss (quist cudesch ob-tgnit ün premi scu ün dals pü bels cudeschs svizzers. Il president es sto ad egen cuost a Genevra a piglier in consegna il diplom)

- trais cudeschs da la chesa editura Nord-Süd:
Il luf e'ls set usöls
Chapütschina cotschna
Il mat e'l pesch
- «Il gö cul dödò» da Jon Nuotclà
- Rumauntsch in butia, ediziun in 5000 exemplers cha's po cumprer per 1.- franc
- «Tips per l'economia», duos toms tradüts da Dorette Rohrer
- «Graupelzchen» es gnieu tradüt da M. Gubser e's preschainta scu «Grischin»
- «La chà dal sulai» da C. D. Bezzola gnaro stampeda per la fin da november
- Duri Gaudenz ho pront qualche «Bagatellas» per der in stampa
- Oscar Peer ans ho inoltros il text «Nozzas d'inviern» chi giaro eir bainbod in stampa
- «Floret» es l'istorgia d'ün aviöl chi vain edida directamaing tres la Lia Rumauntscha
- Göri ans preschantaro al principi dal 1988 ün cudesch da crimis.

Mia suprastanza ho refüso dad edir il cudesch «L'istorgia da la cascada», chi giouva per part in Grischnun e chi tratta la problematica da l'emigraziun e dal retuorn, pussibilto tres la cascada chi attira il turissem. E l'UdG avess d'edir ün cudesch chi vezza il positiv vi dal turissem, chi muossa ün hotel, il schlargiamaint da la via e plazzas da parker? Vair las chosas scu cha sun e las accepter nu pera d'esser la forza da l'elita rumauntscha. Perche schnejer la realted, serrand ils ögls e s'insömgiand dal passo? Cun que cha la traducziun eira già fatta e cha tuot las otras regions haun lascho stamper in lur idioms, nu m'es resto oter cu d'edir l'istorgia ad egen quint. Niauncha l'üsito sustegn da 10% nu gnit concess!

Per nun avoir in avegnir memma bgers formats, avains decis da'ns tgnair scha mê pussibel vi dal format tschernieu pel cudesch da Nuotclà. In princip po l'autur giavüscher che artist chi dess contribuir il purtret da la cuverta, l'Uniun pajess max. 300.- francs per l'illustraziun e'l queder gess in possess da l'Uniun. A füss da procurer cha uschè bgers artists rumauntschs scu pussibel gnissan resguardos.

Cassetas cun istorgias, parevlas e chanzuns sun sortidas u in preparaziun.

In nossas localiteds a Schlarigna avains spüert l'aperitiv als magisters d'Engiadin'ota chi haun gieu lur radunanza annuela e'ls vains eir regalo ün cudesch. Il chesin ho uossa üna porta nouva. L'administradura e sia agüdaunta haun prasto buna lavur, que demuossa il rendaquint. Ella ho giavüscho ed ho survgnieu dapü peja. L'UdG stu vess as praster üna chascha da registraziun scu üsito in otras butias. Ils revisuors da quint avessan da fer lur revisiun sül lö e na cha l'administradura hegia dad ir sur munts cun cifras. Ella ho perfin surpiglio da fer la chascha già cha'l chaschier eira da chesa in Val Müstair e nu pudaiva güst esser d'intuorn cur cha faiva dabsögn. Quecò nu vo però! Ün'impiegheda nu po a glistess mumaint esser si'egna superiura. I'l Chesin, situo già vaira mel, nun ho gieu l'administradura be disgusts cun la giuventüna illas localiteds attachedas, in possess da la baselgia, mo quist an surtuot cun l'ovazun. A füss propi da ponderer in seri scha nu's vuess vender il chesin e's stabilir in qualche oter lö pü bain situo.

Il president ho rapreschanto l'UdG diversas voutas a la Lia Rumauntscha, el es sto a la festa da la Biblioteca engiadinaisa ed ho discurreiu al cuors da la Fundaziun Planta. El ho piglio posiziun invers la dumanda: «Quant ladin es il presemnar ladin?»

Il president ho piglio posiziun critica a regard ün model per scoula bilingua.

La suprastanza ho scrit al cussagl da scoula da Puntraschigna pervi da la tscherna d'ün magister na rumauntsch.

Il president ho be d'incuort, cun acconsentimaint da la suprastanza, fat ün'istanza a la Lia Rumauntscha, per cha'ls Puters vegnan a la fin ad ün egen vocabulari.

A vains gieu plaschair da la grand'activited da nossas societeds chi haun procuru per teaters ed oters arrandschamaints e na l'ultim ans algordains cun plaschair a l'inschmanchabla Festa Ladina dals 17 schner 1987 a l'hotel da la Curuna a Puntraschigna. Il Palc Ladin as ho prodüt duos voutas in möd impreschiunant al public in divers lös. Da la valor dals duos töchs nun es cò il lö da s'exprimer, que es gnieu fat illa pressa.

Il collavuratur regiunel, Jacques Guidon, ho piglio duos mais congedi pajo da la Pro Helvetia per scriver aunch'ün töch teater. Dürant si'absenza ho signur Claudio Giovanoli as dedicho surtuot a la rumantschaziun in singulas vschinaunchas. Cun sia candidatura pel

Cussagl naziunel ho il collavuratur proco per agitaziun e critica. La collavuraziun cun tuot las instanzas ed oraganisaziuns pussiblas es sainza dubi pü facila scha's es neutrel e nu's polarisescha. Il collavuratur avaiva a sieu temp gieu impromiss da nu s'expuoner e da nun as polariser pü illa politica. La suprastanza avess gieu da tratter suletta ed a fuonz quist problem e füss alura forsa gnida a la conclusiun cha füss meglder da nu sustgnair la candidatura. Impè ans avains laschos sül vegl dret da mincha liber svizzer da pudair candider e l'avains perfin do curaschi. Quella vouta avaiva que gieu nom ch'el saja gnieu dumando dal partieu verd. L'andamaint da la candidatura es cun-tschant e darcho avains be taschieu. Que es sto nos sbagli. Tenor me stu vess il collavuratur ster a disposiziun e lavurer regularmaing in quel local cha l'UdG ho piglio a fit dal cumün da Zernez. Telefon e s-chudamaint paun sainz'oter gnir installos. Uniun e Lia stuvoron reponderer activited e möd da rapporter. Il president stu survgnir üna copcha da mincha charta chi vo our suot l'insaina ed in nom da l'Uniun e dal collavuratur, e que na pervi da maungel da fiduzcha, mo per esser oriento.

Scu cha pera haun eir otras valledas problems cun lur collavuratuors. Quels stuvessan gnir scholts cun üna collavuraziun auncha pü stretta cun las suprastanzas. Ils collavuratuors sun tuots idealists. Els managian bain ed il nos in mincha cas s'ho do fadia d'accumplir las pretaisas. Il post da collavuratur pretenda fina psicologia da diplomat e na da cumbattant e martir.

Per glivrer vögl repeter cha tenor me a füss ura da schmetter d'ir adüna in tschercha da culpabels per la situaziun dal rumauntsch e da's fer cotres inimihs. Bgeraunz as stuvoro tschercher tuot ils mezs pussibels per amegldrer la situaziun in prastand lavur positiva ed as distanzchand d'ogni fanatissem. In connex cul Rumantsch Grischun stögl displaschavelmaing constater cha decisiuns da principi stedas trattas e gnidas confirmedas nu peran da gnir adüna respettedas e ch'ün prouva sün tuot ils champs e cun tuotta forza da l'introdür. La sprauenza da pudair salver cotres nossa lingua es sgür üna fosa.

Zieva trais ans d'he inoltro mia demischiun scu co-redatur dal Chalender Ladin e vuless eir in quist'occasiun avair ingrazcho a collega Töna Schmid per la grandiusa collavuraziun. Eir il respunsabel per la part artistica, il pittur-artist Constant Könz ho demischiuno. Grazcha fich eir ad el per la lavur prasteda cun grand'incletta.

Nus avains gratulo a seguaints meritaivels rumauntschs per l'anniversari:

a signur J. U. Gaudenz (90)
a signur Victor Stupan (80)
a giunfra Domenica Messmer (85)

Scha da ses ans activited, be l'ultim porta rabgias, as po auncha esser cuntaint. Cun que vuless avair ingrazcho a tuot quels chi m'haun sustgnieu per la buna chosa, spcielmaing a tuot ils impiegos da la Lia Rumauntscha.

il president scadent: Ottavio Clavuot

Suprastanza

Parsura:	Gion Tscharner, Zernez
Effectivs:	Göri Klainguti, S-chanf Anita Gordon-Steinrisser, Silvaplauna Renata Bott, Tschierv Otto Augustin, Sent
Suppleants:	Jon Domenic Parolini, Cuir Nina Dazzi, Zuoz
Revisuors da quint:	Claudio Gustin, Sa. Maria Roman Andri, Müstair

Publicaziuns

Il Chalender Ladin	redacziun Töna Schmid, Sent
Il Dun da Nadêl	redacziun dna. Anita Gordon-Steinrisser, Silvaplauna

Administraziun e deposit da litteratura

Chesin Manella	dna. Clara Stupan-Keller, Samedan
Schlarigna	dna. Claudia Moser-Lendi, Schlarigna

«La suprastanza veglia da l'UdG piglia eir cò la seguainta pusiziun a regard quist rapport presidiel.

Ottavio Clavuot s'ho bainschi s-chüso pel tun e per la fuorma ch'el ho druvo in sieu rapport. Ma cu sto que cullas offaisas e las ümiliaziuns invers il collavuratur e l'administradura dal Chesin Manella?

Scha'ls imbüttamaints cha'l vegl president fo in sieu rapport sun per el be simplas 'constataziuns e propostas', schi nun ho'l cun que ne corret ne retrat sieus rimprovers agravants invers il collavuratur e l'administradura.

Perque as distanzchescha la veglia suprastanza definitivmaing da la critica na güstificheda.»

per la veglia suprastanza: Anita Gordon

Renania

Igl on 1987 e sto igl on da midadas internas: La suprastanza â giu da vegnir cumpletada cun 2 cumembers novs, igl parsura tocen da qua â banduno igl noss ravugl, ear ascheia igl noss anteriur cassier, ad post da l'administradura e vagnie suspendieu. Par quels motivs e'gl evidaint c'igl on passo e ear sto egn on sainza grànds evenimaints. Mo la lavur usitada da l'uniùn e vagnida ad amplida sainza interupziùn.

Radunàntza da delegos ad activitads da la suprastanza

A caschùn da 6 sasidas â la suprastanza tracto a schlibero las fatschendas usualas. Plenavànt ân gieu liac diversas sasidas da las cumissiùns temporalas cun incumbensas spezialas a da las cumissiùns stablas.

Igl parsura â prieu part da 2 saidas digl cunzegl da la LR.

La radunàntza da delegos digls 1987 â gieu liac a Sched igls 28 da marz. An que conex lessan ver angraztgieu a la vischnànca da Sched ad a las puras par lur ospitalitad ad albiert. Las fatschendas prinzipalas da la radunàntza da delegos a stada quella da las ligidas. Igl suandànts

titulars vevan demissiuno: sear Luzi Battaglia (parsura), sear Gion Item (cassier), duna Barla Candrian (administratura) a sear Jacob Caviezel (cumember da cumissiun). Sco suprastànts novs en vagieus ligieus dr. Felix Pfister da Domat a duna Silvia Mark da Ziràn. Plenavànt â la radunàntza da delegos dezidieu da schliear sei igl post da l'administratura a vendidra da cudeschs. Quella lavur e vagnida surdada gli colavuratur regional.

Igl nov cumember da la cumissiun «Fatscha dfa nos vitgs» sacloma Martin Gabriel da Vuorz/Cuira.

Cun quella caschùn less jou exprimer igl noss miglier angraztgamaint glis titulars cass, oravàntut a ser Luzi Battaglia c'e sto durànt 14 ons cumember da la suprastàntza, digls quals 6 ons sco parsura. Quegl vut gir 14 ons angaschamaint ad unfrendas an favur digl rumàntsch, quegl e egna fetg grànda prestaziùn ca mareta stema a rancunaschientscha tut speziala. Ad el ad a la sia famiglia giavischainta tut igl bien par lur avagnir agl nos ravugl giò Malans.

Plenavànt less jou angraztgear a Gion Item c'e sto egna rosch'ons an suprastàntza ad â tgiro cun quitos igls noss daners, a Barla Candrian ad a Jacob Caviezel par lur lavur c'els àn presto an favur digl lungatg rumàntsch.

Ravugls rumàntschs locals

Nus eassan leads ad angraztgevels c'igl e gartagieu da fundar a reanimar egn peer ravugls rumàntschs locals ca s'angaschan an difaraintas vischnàncas pigl rumàntsch, surtut lessan numnar igl Comité Romontsch da Flem, la SORT (solidaridad romontscha da Trin) ad igl Ravugl Rumàntsch d'Andeer ca prestan custevla lavur a la basa.

Nus vagn la fearma sprànza ca quellas grupaziùns cuntinueschian lur lavur sco secziùns renanianas a c'igl vigni ànc fundo plirs samagliànts ravugls agl noss antschies.

Pigl mumaint en activas las sequaintas cumissiùns temporalas:

- la cumissiùn par reveder igls statuts da la Renania (4 dels)
- la cumissiùn par organisar la «Fiasta commemorativa da Risch Gaudenz
- la cumissiùn preparatoria par l'ediziùn da las ovras da Curò Mani
- la cumissiùn par reveder igl urden da salarisaziùn da la Renania

Las cumissiùns stablas en:

- la cumissiùn «Fatscha da nos vitgs»
- la cumissiùn Casa Paterna
- la cumissiùn La Pùnt

Partutgànt la cumissiùn «Fatscha da nos vitgs» â'gl do egna midada da parsura: Igl maritevel parsura cass Plasch Barandun da Veulden, c'e digl rest sto parsura davent da la fundaziùn da quella cumissiùn, â demissiuno. Ear ad el less jou angraztgear par la sia lavur durànt tànts ons d'actividad instancabla. Numerusas inscripziùns rumàntschas an las vischnàncas renanas da la Sur- a la Sutselva datan pardetga digl sieus art a da la sia premura par la tgossa rumàntscha. Sco suczessur â la cumissiùn tscharbieu Carli Scherrer da Trun.

Rumantschaziùns

An conex cun la lavur da la cumissiùn «Fatscha da nos vitgs» ad igl colavuratur regional â la Renania schlibero contribuziùns da sustegn par la rumantschaziùn da las inscripziùns an las mazlareias da Flem, Sagogn a Gliànt. An cunlavur cugls numnos e vagnieu instrado egn'acziùn par rumantschar inscripziùns an la Foppa.

Plenavànt â la Renania surprieu igl patrunadi da la cursa rapida populara da Péz d'Artgas a Vuorz, ad â quattras savieu rumantschar tutas comunicaziùns an conex cun quella cursa da scis.

Igl pledari da planisaziùn sutsilvan stat par vagnir edieu.

Santupadas cun la Romania

Igl on passo â gieu liac egn'usitada santupada cun la Romania. Las fatschendas prinzipalas, c'en vagnidas discussiunadas, partutgan l'ediziùn da la Bibla ecumena, la vendita da cudeschs a la coordinaziùn da la lavur digls colavuraturs regionals.

Ediziùns

Igl dacurs digl on passo â la Renania edieu las sequaintas publicaziùns:

- Igl 3. a davos tom da las ovras cumpletas da Flurin Darms (sur-silvan)
- Professiuns, egn brochura pigl antruvidamaint da clamadas (sur-silvan)
- La Punt Crap, egn cudeschet illustro par unfants (sutsilvan)
- Dùn da Nadal, egn'ediziùn giubilara a caschùn digl 65avel on da cumpariziùn.

Mo malgro ca quell'ediziùn e gartageada, nus fa quitos igl regress da cumpraders, a la Renania vean uon a stuer s'ocupar cugl concept digl sieus organ par la giuventetgna.

Par la fegn

An lavur cuminevla a cun forzas unidas ve jou la sprànza ca nus vagnagn da manischar ear anavànt la nossa bartgeta, da maniera ca nus cuntanscheian plàn a plàn egn progress pigl noss lungatg mama. Sch'ign considerescha tut las activitads ân favur digl rumàntsch a sanizegiagn da la publizitad favurevla c'igl rumàntsch gioda pigl mu-maint, alura stgainsa ir optimisticamaing agl avagnir.

Par schinar igl mieus raport anual, less jou angraztgear glis meas cunsuprastàntas a cunsuprastànts, surtut ear gli noss colavuratur regiunal, sear Bartolome Tscharnier, par lur angaschi.

Igls meas migliers angraztgamaints less jou ear admeter gli redactur da la Casa Paterna / La Pùnt, sear Johann Clopath, ca sadat grànda fadeia d'edir egn giaseta actuala ad interessànta.

Martin Cantieni

Suprastonza

Parsura:	Martin Cantieni, Donat
Viceparsura:	dr. Felix Pfister, Domat
Actuara:	Vreni Caprez-Spreiter, Trin-Digg
Cassier:	Hans-Peter Meiler, Flem
	Jacob Pfister, Vuorz
	Gieri Luzi, Summaprada

Georgina Schaller-Gabriel, Donat
Bernard Demarmels, Andeer
Silvja Mark, Ziran

Suppleants:

Christian Joos, Cuera
Anni Nicca-Dolf, Donat
Crist Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Luven
Plasch Barandun, Veulden
Vroni Minarik-Gabriel, Flem
Hedy Saxer, Flond
Elisabeth Coray, Sagogn

Revisurs da quen:

Carl Hassler, Trimmis
Gieri Pfister, Vuors

Redactors

Casa Paterna/La Pünt: Johann Clopath, Trin-Mulin

Calender PmG: Martin Fontana, Favugn
Jacob Michael, Sagogn

Dun da Nadal: J. F. Cavigilli, Castrisch, part sursilvana
Jacob Michael, Sagogn, part sutsilvana

Uniun Rumantscha da Surmeir

Igl rapport da lavour dall'Uniun rumantscha da Surmeir consista er chest onn digl rapport general digl parsoura e digl rapport da detagl davart las ediziuns ed accziuns preschanto digl collaboratour regional.

Suprastanza

La suprastanza dall'URS è sa radunada 8 gedas. A tottas sedutas èn er stadas anvidadas las delegadas dalla Meirana, noss represchantant an la suprastanza dalla Leia Rumantscha ed igl collaboratour regional pigl intsches dall'URS. Igl parsoura è anc sto preschant allas sedutas digl Cunsegl dalla Leia Rumantscha ed ò represchanto l'URS a diversas occurenzas, sedutas e discussiuns.

Cumischungs

Dantant tgi la cumischung «Fatscha da nossas vischnancas» e la cumischung da redacziun per la Pagina da Surmeir èn restadas sainza midadas, è la cumischung per la scolaziun da carschias «Scuntrada e formaziun» neida furmada da nov siva tgi Valantegn Bearth e Pina Jseppi on demissiuno. Ad els angraztgainsa per la lavour prestada.

La suprastanza ò tscharnia 4 commembers, numnadamaintg Moscha Jegher da Tinizong, Lina Baselgia, Lai, Romano Plaz, Savognin e Beat Jenal, Alvagni. La cumischung vign tgamunada da Romano Plaz.

La Pagina da Surmeir

Igl nov redacter Peder Antona Baltermia è ossa circa en onn an uffezi ed ans ò do la cumprova tgi la suprastanza ò fatg ena bunga tscherna. El ò redigia la gassetta cun premura, plascheir e diligenza. Gl'ò bagn do chi e lò cass tgi n'on betg pudia cuntantar tots, tgossas pero tgi èn programmadas per en redacter nov tgi vot er dar en bol persunal alla gassetta. E chegl è dretg uscheia. Tgi la cumposiziun grafica na cuntainta betg adegna schea pitost tigl sistem tgi la gassetta

vign scretga a Savognin, tschantada a Muster e stampada a Coira. Per migliurar chella situaziun, ma er per raziunar la lavour ò la supranza decida d'acquistar en sistem d'elaboraziun da texts electronica. Chegl vot deir, cumprar en computer persunal cun en terminal ed en printer per pudeir colliier la redacziun a Savognin cugl computer dalla Stampa Romontscha Condrau SA a Muster ed a Coira. Cun chel indrez tecnic pò la gasetta neir scretga directamaintg a Savognin aint igl computer, ma igl redacter ò er la pussebladad da far la cumposiziun grafica a Savognin per mangs digl monitor. Da preschaint ischans permangs d'evaluar igls systems per pudeir trer a nez la tecnica er per elaborar datas per l'administraziun, scu per exaimpel per la spediziun ed igl incasso dalla gasetta, digl Noss Sulom e digl Calender surmiran ed oter ple. Ma er segl sectour linguistic vign el a porscher buns sarvetschs, gio tgi exista la pussebladad da colliier igl sistem cugl computer dalla Leia Rumantscha, resp. digl post da lungatg dalla Leia Rumantscha. Ena investiziun tgi vign franc a sa paer, gio tg'ella n'è betg pi gronda tgi per l'ediziun d'en sulet simpel codesch per unfants.

Calender surmiran

Er igl Calender surmiran vign a cumpareir chest onn per l'amprem'eda sot la batgetta dalla redactra nova, Violanta Spinas e nous spitgagn plagn marveglias anfignen tg'el cumpara.

Normas surmiranas

En plascheir tot spezial vaia d'Az pudeir preschantar las novas Normas surmiranas. Davent digl onn 1981 on igls autours, Mena Wüthrich-Grisch, Faust Signorell ed ia, luvro ved chella ovra tgi vess gio gia da cumpareir pi bod. Ma gl'ò cunvagnia da spitgier, partge i sa tratta ossa betg angal da «normas», mabagn d'ena grammatica pigl idiom da Sur- e Sotses tgi cumpeglia betg manc tgi 207 paginas. Sen dumonda dall'URS e dalla Leia Rumantscha ò la tgesa editoura cantunala per meds d'instrucziun surpiglia l'ediziun ad agen cost. Sen proposta dalla cumischung cantunala per meds d'instrucziun ò la Regenza grischuna la declarada scu med d'instrucziun uffizial an las scolas da Surmeir. La cumischung ans ò pero lubia da stampar en

domber d'exemplars supplementars tgi l'URS pò vender a privats, dantant tg'igl cantun venda sia ediziun an amprensa lengia allas scolas.

A tots chels tgi on collaboro ved las Normas – sainza tg'ia sa ossa menziunar tots per nom – ma er a tots chels tgi on cunsiglia, currigia, u sustignia an l'egna maniera u l'otra igl project, e betg alla fegn all'editoura, lessa admetter en sinzer paiadia.

Sustign finanziel

La suprastanza dall'URS ò er do suatientscha a dus dumondas per sustign finanziel. Ella ò sustignia an ena furma modesta la 3. Notg da rock tgi ò gia li chest aton aint igl casti da Riom ed ò concedia ena contribuziun per l'ediziun digl codesch d'art tgi la tgesa editoura Desertina da Muster ò edia pigl 70avel anniversari da noss pictour artist Ludwig Demarmels.

Onorificaziuns

Cun chella caschung lessa er gratular cordialmaintg a *Ludwig Demarmels* per sies anniversari e pigl grond success tg'el ò gia cun sia exposiziun da giubileum. Lagn sperar tgi el ans possa regalar anc bagn enqual ovra artistica. Igls 12 da fanadour ò *dr. Mena Wüthrich-Grisch* pudia festivar igl 80avel anniversari. Sias grondas prestaziuns a favour digl lungatg surmiran vainsa menziuno ed angraztgea an la Pagina da Surmeir. Ia lessa pero er an chest gremi exprimer noss sentimaint d'angraztgevladad alla giubilara e gratular ad ella posteriormaintg pigl anniversari e pigl premi dalla Cuminanza rumantscha da Radio e Televisiun, igl qual ella ó pudia ratschever igls 13 da zercladour a Samedan, e chegl scu (ia citesch): «... undrientscha dalla vasta lavour scientifica e pratica prestada durant decennis a favour digl idiom surmiran, promovend cotras cun grond ideal chel idiom rumantsch, pigl qual ella è sa fatga maritevla an moda e maniera tot speziala.»

Periodicas ed ediziuns dall'URS

Pagina da Surmeir. Siva digl 1. da schaner 1987 schea la redacziun dalla Pagina ainta mang agl nov redacter, Peder Antona Baltermia, da Salouf. La Pagina cumprara an sia 41. annada cun en domber d'abunents da 1568.

Igl Noss Sulom è cumparia an sia 66. annada an en domber da 1100 ex. Christoffel Spinass e Gion Peder Thöni on redigia igl Sulom 1987 er chest onn comunablamaintg.

Scu usito è cumparia er igl *Calender surmiran* an 900 ex. la davosa geda sot la redacziun da Faust Signorell, Valbella.

Ulteriouras ediziuns dall'URS e URS cun LR

Scu mintg'onn èn cumparias er chest onn 2 carnets OSL. Gion Peder Thöni e Roc Poltera on procuru las translaziuns digls dus carnets. La lavour redacziunala schea ad interim anc adegna ainta mang a scolasta Domenica Steier-Brenn.

An collaboraziun cun la LR e las otras uniungs affiliadas èn cumparias er 2 codeschs d'unfants. 'Las aventuras digl avioul Floret', translato an surmiran da Lina Baselgia è en'istorgetta originala rumantscha. Er igl sagond codeschet 'La Punt Crap' tratta ena tgossa tipica grischuna, l'istorgia d'ena famiglia ainten la tgavorgia dalla Rofla. La translaziun surmirana ò procuru Silvia Candreia. URS e LR edeschan mintg'onn codeschs d'unfants. Nous fissan leds d'aveir tgossas originalas rumantschas. Schi ensatgi ò ena buna inspiraziun ans racumandainsa. En ulteriour codesch d'unfants tgi è cumparia gio igl 1986, ma betg sto an vendita avant la publicaziun dallas Normas è igl codesch 'Cò sung ia da tgesa'. An terma digls proxims dus meis duess cumpareir er en codesch da canzungs edia angal dall'URS. I sa tratta da radond 125 canzungs. L'URS spera cotras d'adhereir ad en grond giaveisch per canzungs popularas, canzungs da cumpagneia tg'ins pò er cantar aint igls chors.

Cumparia an atgna ediziun e stampa èn er las Mimorgias da Giacan Dora, dimorant a Barcelona. L'URS dispona d'en quantum limito.

Menziunar lessa er las publicaziuns impurtantas dalla LR. La LR ò edia chest onn en nov med d'instrucziun per igl curs da rumantsch.

Anfignen alla fegn da chest onn vessel dad esser sen meisa. Anfignen alla fegn da chest onn vign er terminada la lavour per igl voc. adm. giur. an rg., en vocabulari principalmentg per las canzleias ed uffizials, ma er per singulas persungas. Pinavant posseda la LR ossa 4 codeschets cun igl 'Pled rumantsch' tgi cuntignan sport/biologia/professiuns e tecnica per maschinas agricolas. La LR ò realiso siva digls comics Asterix e Tintin en nov comic sur dall'istorgia digls Rumantschs, en comic tgi è nia preschanto l'emda passada alla pressa.

Alla fegn dalla glista da publicaziuns lessa menziunar er las cartas da gratulaziuns e condolientscha tgi vous savez cumprar ainten prest tottas buteias surmiranas.

Vendita da codeschs

Aint igl biro dall'URS a Grava vandainsa codeschs durant igl antier onn. Ena vendita da vischnanca a vischnanca vign an dumonda puspe l'oter onn. Preschaints ischans stos alla 3. fier a Suagnign. Principalmentg durant igls meis da stad vandainsa er blers codeschs a giasts e turists tgi s'interesseschan per la nossa cultura, cuntrada e lungatg e blers vottan er amprender rumantsch a tgesa aint igl ester e l'experiencescha fatga è chella tgi els canoschan cultura e lungatg magari pi bagn tgi nous. Igls codeschs, cassetas e cartas vandeidas durant igl davos onn montan en importo considerabel da 9 500.- fr. Ia sung persvadia tgi nous possan cuntinuar sen chella veia ed ia angraztg a tots chels tgi compran e ligian igls noss codeschs.

Ageid linguistic e lavours da biro

Igl collaboratour è installo ainten en biro ansemen cun la redacziun dalla Pagina, ena stupenta sliaziun. La mia lavour scu collaboratour regiunal era preveida grondamentg scu animaziun ainten las vischnancas, ed en curt taimp da biro. L'experiencescha fatga an chels treis onns ò musso gist igl cuntrari. Ia sung liia fitg cun lavours da redacziun, correcturas e translaziuns da totta sorts, per affars, privats, societads ed uniuns. Aint igl avigneir stuainsa neir da saveir surdar da chellas lavours er a terzas persungas.

Ia less animar egn e mintgign da translatar er sez mintgatant. Translatar n'è betg simpel, ma ins vign confronto cugl lungatg, ins tgappa pero rutina e fò chegl scu ensatge oter.

Scuntrada e furmaziun Surmeir

Igl onn 1987 vainsa realiso en curs da cuschinar a Casti cun 10 participants. Igl manader digl curs è sto Walter Candreia. La stad passada ò gia li cò a Stierva en' excursiun locala cun Emil Candreia cun 15 participants. A Radons ò gia li all'antschatta d'avost en' excursiun botanica cun angal 5 participants. La treid'ora e l'inauguraziun digl lai da Barnagn a Suagnign n'on betg mutivo daples da sa participar a chesta excursiun manada d'Astrid Thurner. Mesemda passada ò ing. for. Peder Spinatsch da Suagnign a Coira, salvo en referat cugl tetel 'Igl noss gôt'. Chel tema schea ainten en ciclus da referats tgi trattan igl ambiaint e tgi nous lagn cuntinuar igl 1988.

Chest aton purschainsa anc ena seira cun maletgs da dias a Lantsch cun ser Duri Loza. A Suagnign lainsa trattar igl tema: Ia ed igl mies auto, cun tips practics, mantignamaint e funcziun digl auto e scu ramplaneir en formular d'accident. Igl schaner ò li en curs da rumantsch per Rumantschs, 4 seiras noua tgi lessans introduceir las normas e mussar a screiver en curt rapport u protocol scu er la sintaxa e furmas tipicas. Mademamaintg igl schaner cuntinuescha igl 2. curs da cuschinar per omens a Casti. Ad Alvagni è sa furmo ena gruppa an vischnanca tgi vot sa fatschantar daple digl rumantsch. Talas gruppas ma figurescha er ainten otras vischnancas, principalmaintg an Sotses. Ins stò sa figurar sot chel tetel scuntradas regularas tranter Rumantschs u ameis digl rumantsch noua tgi vign discuto e realiso accziuns a favour digl rumantsch. Chellas scuntradas duessan er sensibilisar igls Rumantschs sez per lour lungatg e cultura, per tg'els seian cunziaints, persvadias tg'igl lungatg vegia ena valeta culturala e tg'ins na saptga betg igl pattar davent scu en toc sdratsch.

Curs da lungatg

Igl onn 1987 vainsa realiso 9 curs da lungatg cun passa 40 participants ainten 4 vischnancas. Per chest aton vainsa er gio 45 annunztgas.

Dasper igls curs da lungatg purschainsa a Murmarera/Sur/Mulegns, a Suagnign e Brinzauls ed igls proxims deis er a Casti curs per las vischnancas Casti, Alvaschagn, Mon e Stierva. Ena persunga ò gia l'idea da stgaffeir en tatgeder u en signet cun l'inscripziun: Discurri rumantsch cun me! Bleras persungas fon curs da lungatg e conv. rum. ma sa lamaintan savens tgi nous Rumantschs discorran adegna tudestg cun els. Chegl savainsa, stuainsa midar.

L'integrasiun dallas mammas tudestgas aint igl program da scoligna vainsa pruo cun ena dieta d'infurmaziun per las mussadras a Casti. La discussiung ans ò musso tgi la realisaziun na saro betg schi simpla, pero vasessan las mussadras pitost da piglier igls unfants da 4 onns en mez de l'emda a scoligna e mussar rumantsch an furma da gis, canzungs e gimnastica. Tottas furmas da chella nateira na dispenseschan pero betg igls genitours da sa dar sez fadeia d'ancleir ed amprender rumantsch.

Barats da scholars

Barats da scholars è pitost en'incumbensa surdada a me dalla LR. Cun barats da scholars u classas ins vot promover barats tranter differentas culturas e lungatgs segl intsches svizzer ma novissimamaintg cuagl sustign digl departamaint er ainfra igl cantun Grischun. Uscheia duessan avoir li contacts tranter tottas treis parts grischunas, tranter Tudestgs, Rumantschs e Taliangs per promover uscheia er la tgapientscha vicendeivla tranter las differentas regiungs.

Teater – cant – musica – bibliotecas

Teater promova igl lungatg, la cultura e la cuminanza tg'ans mantga schi savens.

Er chest onn èn nias represchantos divers teaters ainten las vischnancas, teaters rumantschs exclusivamaintg an Surses, tenor igl mies saveir, a Tinizong, Riom, Suagnign e Salouf. Naturalmaintg vignan preschantos pitschens sketschs er per otras occurenzas tgi n'èn betg publitgeidas.

La Leia rumantscha metta a disposiziun teaters, tschertga pero er tocs novs e translatoirs. I cumpara an curt en terz mossaveias dra-

matic tgi cuntigna indicaziuns spezialas digl teater scu er curta resumaziun digl toc per sustign digl reschissour. Sch'ins catta damais en toc adatto ins viglia sa volver all'URS u alla LR.

En oter sarvetsch porschan l'URS e la LR er agls dirigents. Aint igl biro da Grava vainsa differents ordinatours cun bleras cumposiziuns per chors virils, masdos ed unfants, e nous las mattagn gugent a vossa disposiziun.

Durant 4 emdas da stad ò Petra Uffer luvro per l'URS e scretg danov igls teaters da ser Willimann ed ella ò er fatg differentas translaziuns da tocs pi curts schinumnos sketschs tg'ins pò rattrer tar nous.

Rumantschaziuns

Las rumantschaziuns d'inscripziuns pretendan taimp e pazientzga. Nous vagn spero da liquidar chest onn la rumantschaziun a Lantsch, ma i saro strousch pussebel da fittar. Spitgier ò magari er avantatgs. Uscheia èn scumpareidas igls davos onns differentas tavlas. Nous furnign tavlas da qualunque maniera, seia chegl a societads, uniuns, affars, buteias u privats, ustareias, cumegns e circuits. Uscheia vainsa dastgea furneir tavlas per veias da fons chest onn er a Lantsch e Salouf e nous speragn naturalmaintg tgi chellas tavlas na svaneschan betg ainten ena trocla e fetschan se polver.

A tots cumegns vainsa tarmess collants u tatgeders per igls containers. L'associaziun per la dismissa digl rusment s'occupa ossa er da chesta tgossa e niro cuagl taimp er a preschantar tals tatgeders sur la regiung or.

Faschond la runda tar divers cumegns per ena statistica dalla populaziun ed igl sies lungatg vaia constato savens tg'igls cumonds da pumpiers stoptgan esser an tudestg. La rasposta da dus responsabels cantunals per igls curs da pumpiers è stada tutt'otra. Gist igl onn passo ò igl cantun organiso curs da scharschos angal per Rumantschs ed i fiss bagn cuntradictoric sch'igls cumonds digls curs rumantschs fissan tudestgs. Percheigl vainsa translato tot igls cumonds da pumpiers an surmiran tenor igl nov reglamaint. Supra da chegl è l'associaziun svizra sa declarada pronta da lascher stampar tiers igls cumonds er igl codesch da sarvetsch pigls scharschos. Nous speragn cotras tgi vignas da stidar igl fi an cass serious er an rumantsch.

Sen rocca stattan er las rumantschaziuns dallas tavlas dalla birareia da Coira.

Grond sustign galdignsa er dalla Posta tgi ò raspundia affirmativ-maintg a nossa dumonda da ramplazzar tot igls collants e las inscripziuns tudestgas allas postas.

Positiv sen igl sectour rumantschaziuns dastgainsa er numnar igls contacts cun las pendicularas an spezial cun la Nandro SA tgi è sa declarada pronta da risguardar er igl rumantsch.

Scu la banca cantunala metta er la Cassa da Raiffeisen a disposiziun tavlas da cundiziuns da tschains an rumantsch. Mintga cassa stò pero pretender talas dalla centrala a s. Giagl.

La fegnameira da tottas rumantschaziuns è però la stipulaziun d'en artetgel ainten la lescha da biagier conc. tavlas ed inscripziuns. Ena tala regless cleramaintg la situaziun e spindress bagenqual da mal-amparnevladads.

Conclusiun

Sch'ia menziunesch angaschamaint e sustign per la cultura manegia betg angal igl lungatg sulet. Cultura è grev da definire. Mintga tgossa, mintga mastier, igl ager e cunfar da mintgign, la nossa veta e moda da veiver è ena part cultura. Igl lungatg è igl pi grond bagn tg'igl carstgang posseda. Sch'el perda igl sies lungatg perda'l ena part essenziala dalla sia cultura. Schi nous pardagn igl noss lungatg rumantsch pardainsa betg angal igl lungatg matern, nous pardagn la nossa identitad, vot deir nous vagn accepto ena cultura estra ed ischans tatgeas ad en oter bloc, per nous tudestg.

Az imagine tg'igls Svizzers tudestgs pardessan lour dialects e ruschanessan tgetganegna lungatg da scritgira scu igls Germans. Els na fissan betg ple Svizzers mabagn tatgeas ad ena cultura ed ad en lungatg ester.

Dasperas na dastgainsa er betg amblidar tgi cun igl lungatg vo er a perder la cuminanza ainten vischnanca, las uniuns e la baselgia. Ia na sa betg ma figurar p. ex. igl chor masdo da Stierva scu chor tudestg. Ia sung pitost dall'idea tg'igls noss chors surmirans 'crappessan' per deir an bung rumantsch pi tgunsch tgi far midada, e cun els caless er chella cultura ainten vischnanca.

Nign tgi pretenda fanatissem tgi destruescha. Tranter fanatissem ed indifferentad dattigl pero chella tenuta da sustign activ pigl lungatg cun la ferma devisa: Ni Tudestgs, ni Taliangs, Rumantschs lainsa rastar.

Angraztgamaint

E per la fegn na lessa betg tralasher d'angraztger sinzeramaintg a tots chels tgi on gido an l'egna maniera u l'otra da realisar igl programm da lavour. Ia less angraztger agls gremis dall'URS e dalla Leia Rumantscha, agls collaboratours, redacters, contribuents ed inserents dalla gasetta e dallas periodicas, e betg alla fegn er a tots abunents e lectours da noss organs pertge sainza chels vess nossa lavour strousch en scopo.

Approbo dalla radunanza generala dall'URS digls 7 da november a Stierva

*Gion Pol Simeon, parsoura
Reto Capeder, coll. regional*

Suprastanza

Parsoura:	Gion Pol Simeon, Lantsch/Domat
Viceparsoura:	Remi Capeder, Casti
Actuar:	Stefan Demarmels, Salouf
Cassier:	Giatgen Schmid, Riom
Assessour:	Tona Collet, Riom
Delegadas dalla Meirana:	Violanta Spinas, Lai Violanta Uffer, Tinizong

Administraziun: Giatgen Schmid, Riom

Publicaziuns

La Pagina da Surmeir	red. Peder Antona Baltermia, Salouf
Igl Noss Sulom	red. Christoffel Spinas, Sviz
	red. Gion Peder Thöni, Riehen
Calender Surmiran	Violanta Spinas, Lai

Uniun da scripturs rumantschs

Davo l'onur – la lavur, as pudessa dir, laschond passar per memoria ils «40 ans USSR». Ils «Fastezis» (Litteratura 9) restan perdüta d'üna richa collecziun bio- e bibliografica. Sch'ella tegna quai ch'ella imprometta, muossarà la lavur da l'avegnir per la defaisa da la libertà d'expressiun.

La radunanza generala dals 28 settember 1986 avaiva incumbenzà la suprastanza dad arrandschar la dieta da lavur da prümavaira 1987 cul tema: «Il scriptur / la scriptura – seis drets, sia libertà e respunsabilità.» Ingaschand referents da nos ambiaint rumantsch, dess la problematica gnir trattada suot ils aspects litterars, politics, filosofics, teologics e psicologics. La dieta dess esser publica.

La suprastanza ha constattà cun plaschair cha la Rumantschia ha blers exponents chi sun abels da trattar il tema menziunà. Uschè nun es la schelta statta simpla, e la preparaziun dal simposium ha dat blera lavur. Passa üna trentina da preschaints ha demuossà seis interess in occasiun da la scuntrada e recumpensà cun sia preschentscha las fadias preparatoricas.

Sco mainadiscussiun s'ha miss a dispusiziun dr. Alexi Decurtins, Cuaira, chi ha sgüra gnü üna lezcha zuond agreabla, siond cha la brama da gnir a pled sbuorflaiva cuntinuantamaing. Da la vart etica e psicologica ha referi dr. Giosch Albrecht, resguardand dumandas da dret, dr. Giusep Nay, advocat, e trattand il tema suot l'aspet litterar, dr. Oscar Peer.

L'animada discussiun ha manà a glüm ils differents puncts da vista i'l ravuogl da l'USR. L'incletta individuala invers drets, dovairs, respunsabilità e libertà d'expressiun as distanzchescha vieplü d'ün pensar collectiv «a favur da lingua e cultura rumantscha», la respunsabilità dal scriptur invers sai svesa survain la preferenza invers l'oblig da regards invers il lectur. La müdada da generaziun chi s'ha fatta viva illa discussiun nun es in prüma lingia üna dumonda da l'età, dimpersè plütost d'üna nouva conscienza, main chalchada da dumondas da la jerta rumantscha, per la paja plü universal, resguardand litteratura eir sco mez per responder a las differentas imnatschas da quist muond e da noss dis.

Prof. Walter Ballard, Roma, ha demuossà interess d'edir üna «An-

tologia da poesias rumantschas». Fin la fin december dal 1986 s'ha pudü inoltrar texts da lirica.

Davart 1991 «700 ons Confederaziun» para cha tuot quai chi d'eira gnü in muvimaint s'haja darcheu stagnà, uschè cha la suprastanza avarà darcheu occasiun da revgnir a dumondas da cooperaziun e preschantaziun da la litteratura in ün' o l'otra maniera.

Quai chi pertocca las actas da l'USR ha meis antecessur, Toni Berther, collecziunà ils mussamaints tenor annadas in classificaduors e tils depuonats in üna s-chaffa pro la Lia Rumantscha.

Il reglamaint da finanzas resta intant provisor, fin cha las experienzas – schi fa dabsögn – dumondan da far müdadas definitivas. Las expensas principalas da l'USR sun per: Administraziun, «LITTERATURA», Giuria litterara, Premis e Prelecziuns.

L'esit da las prelecziuns in scoulas, in occasiun da nossas radunanzas generalas, nu satisfa. La suprastanza nouva as dedicharà cun premura a quista dumonda importanta, siand cha ill'età dals scolars van a perder blers lecturs potenzials.

La suprastanza ha decis da contribuir cun ün import da frs. 2000.– a l'ediziun festiva pels 75 ans USS: «Schriftsteller-Lexikon» e «Geschichte des Schweizerischen Schriftsteller-Verbands».

La Scuntrada da Scuol da l'avuost 1988 ha dat e dà inavant blera lavur organisatorica. Pels «50 ons rumantsch sco lingua naziunala» sun previssas las seguaintas manifestaziuns davart l'USR: Da lündeschdi fin venderdi, mincha di da las 09.00 a las 11.00, *SEMINARIS LITTERARS*. Las sairas sun reservadas a las *PRELECZIUNS*, als *autuors/auturas e lur texts*, als *texts da scriptuors morts* d'ürant l'ultim decenni, ad ün *bloc liber cun prelecziuns da surpraisa* per minchün, ad üna prelecziun d'ün' *autura o d'ün autur giast* e per glivrar, ad üna *spasseggiada litterara*. Pels ultims giasts vegnan amo prelettas *ISTORGIAS DA BUNA NOT* illas differentas ustarias dal lö.

Per l'utuon 1988 es previssa la dieta da lavur in coordinaziun cul radio rumantsch. Tema: Il gö auditiv.

La suprastanza s'ha radunada tschinch jadas, tanter oter per preparar la dieta da lavur e per tscherchar commembers nouvs. Il resultat fich positiv ha manà 8 commembers nouvs ill'uniun, uschè cha pel mumaint fan part 54 commembras e commembers da l'USR.

Noss'uniun ha gnü da deplorar la mort da nos zuond meritaivel commember Toni Halter, Vella, chi'ns ha bandunats per adüna ils

27 da december 1986 davo greiva malatia. Nus til vulain tgnair in degna memoria.

La «LITTERATURA» es sortida cun «Scripturs agl ur», laschand gnir a pled auturas ed autuors chi per ün motiv o l'oter as cunfan cullas meras cha la redacziun avaiva previs pel numer 10/1 da l'organ uffizial da noss'uniun.

Per glivrar vuless eu ingrazchar in prüma lingia a meis antecessur T. Berther per sia granda lavur, a la suprastanza per la collavuraziun agreabla, als revisurs, a la redacziun da la LITTERATURA per lur schlantsch, a la Giuria litterara per lur pacienza, al rapreschantant pro l'USS ed a tuot ils commembers chi han güdà in ün o l'oter möd a cuntribuir per üna buna reuschida da l'on passà.

Il parsura: Clo Duri Bezzola

Suprastanza

President:	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Cassiera:	Giovannina Brunold, Samedan
Actuar:	Gion Peder Thöni, Riehen
Assessur(a)s:	Irma Klainguti, Zuoz Flurin Spescha, Turitg
Revisur(a)s:	Annamengia Bertogg, Castrisch Mariano Tschuor, Laax

<i>Giuria litterara:</i>	Urs Baltermia, Turitg Baseli Collenberg, Mollis Flurin Darms, Domat Chasper Pult, Cuir Arnold Rauch, Cuir
--------------------------	---

<i>Redacziun «Litteratura»:</i>	Mevina Pestalozzi-Puorger, Turich Ursicin G. G. Derungs, Vacallo Felix Giger, Cuir
---------------------------------	--

<i>Represchantant en l'USS:</i>	Ursicin G. G. Derungs, Vacallo
---------------------------------	--------------------------------

Cuminanza rumantscha radio e televisiun

Radunonza generala

La radunonza generala ha giu liug ils 13 da zercladur 1987 en la Tgasa communal a Samedan. Cun plascher e satisfacziun ha ella priu enconuschientscha davart la realisaziun dil niev program da radio tenor ils conclus dalla suprastonza centrala dalla SSR digl onn 1986. En quei connex ha il parsura orientau la radunonza generala detagliadamein concernent las differentas mesiras per consolidar las emissiuns romontschas existentas, per la realisaziun digl augment dallas emissiuns da radio da 2½ sin 4 uras per di, sco era arisguard la decentralisaziun da collaboraturs da radio ellas valladas romontschas respectiv da mieds tecnicos da producziun per las emissiuns da televisiun da Turitg a Cuera.

Igl avrel 1987 ei il commember dalla suprastonza Hans Janjöri morts el spital cantunal a Cuera. La radunonza generala ha undrau il defunct cun in momento. Sco niev commember dalla suprastonza ei Carl Hassler, da Donath, sesents a Trimmis, vegnius elegius. Cun quella elecziun ei la Val Schons representada vinavon ella suprastonza dalla CRR. Ella suprastonza regiunala DRS vegn Hans Janjöri remplazzaus entras Remi Capeder ch'ei dapi l'entschatta digl onn 1985 commember dalla suprastonza CRR.

A caschun dalla radunonza generala a Samedan ha il president dalla cumissiun da programs dalla CRR, Claudio Gustin, Sta. Maria/Val Müstair, orientau davart las incumbensas da quella impurtonta cumissiun dalla CRR. Il premi da radio e televisiun dalla CRR per 1987 ei vegnius surdaus a dunna dr. Mena Wüthrich-Grisch, Winterthur/Sur, sco undrientscha per la vasta lavur scientifica e pratica durant decennis en favur digl idiom surmiran e dalla scola respectiv dalla populaziun surmirana, ed a scolast Ludwig Morell, Samedan, sco undrientscha per la gronda lavur durant decennis sco dirigent da chors romontschs e da musica en la regiun engiadinesa e sco cumpo-
nista da canzuns romontschas.

Cussegl

Il cussegl ha deliberau en pliras sedutas in grond diember tractandas. Sper la preparaziun dallas tractandas per la radunonza generala a Samedan ha el priu posiziun tier in diember fatschentas d'impurtonza. Tier quellas s'audan oravontut ils postulats da Franz Hagmann pertinent l'incumbensa e la structura dalla societad purtadra SSR, il sboz per ina lescha federala da radio e televisiun, il sboz per ina nova concessiun alla SSR, la revisiun parziala dils statuts dalla SSR e la damonda da concessiun dil «Radio Grischa». Plinavon ha il cussegl descutau la problematica en connex cun il diever dalla 4. cadeina da televisiun. Quella discussiun vegn continuada cun igl intent d'anflar per la CRR la megliera sligiazium.

Suprastonza

La suprastonza ha tractau el decuors digl onn 1987 numerusas fatschentas da differenta natira. Per part pertuccan quellas la preparaziun da posiziuns, propostas e rapports per mauns dil cussegl e dalla radunonza generala. Ina autra part dallas fatschentas stat en connex cun la realisaziun digl augment dallas emissiuns romontschas da radio da 2½ a 4 uras per di. Plinavon ei la suprastonza s'occupada da damondas da decentralisaziun da persunal da radio e da mieds da produziun dalla televisiun romontscha. En discussiun stattan adina puspei damondas finanzialas, sco era l'infrastructura e l'organisaziun digl entir andament dil studio regional romontsch. La suprastonza respectiv il parsura ha tgirau ils contacts cun ils representants dalla SSR e d'istanzas ordeifer la SSR. Contacts regulars cun ils responsabels dil studio regional romontsch lubeschan da liquidar communablamein biars problems. Quels contacts surveschan lu era ad in agir coordinau en favur da nos interess comunabels.

Realisaziun dil niev program da radio

Sco gia rapportau igl onn vargau, ha la suprastonza centrala dalla SSR concludiu igl onn 1986 da consolidar il program romontsch da radio e televisiun en vigur e plinavon d'augmentar las emissiuns ro-

romontschas da radio el decuors digl onn 1987 da 2½ a 4 uras per di. En quei senn ei lu era il credit per il persunal supplementar sco era per ils indrezs technics e las midadas da construcziun vegnius concedius. Suenter igl engaschament e la scolaziun dil persunal supplementar ed ulteriuras lavurs preparatorias eis ei stau pusseivel d'entscheiver calonda avrel 1987 cun la realisaziun dil niev program da radio da 4 uras per di. Quei program ha essenzialmein anflau ina buna accoglientscha. La populaziun romontscha apprezzescha las emissiuns romontschas e demuossa interess e tschaffen per il radio romontsch ch'ei senza dubi ina impurtonta mesira en favur dil manteniment e dalla promoziun da lungatg e cultura romontscha.

Emprems collaboraturs da radio ellas valladas

Ensemen cun igl augment dallas emissiuns romontschas da radio eis ei stau pusseivel da contonscher in emprem pass d'ina decentralisaziun da collaboraturs da radio ellas valladas. Dapi l'entschatta digl onn 1987 lavuran treis collaboraturs da radio cun pigns «studios» ellas regiuns, numnadamein in redactur stabel a Samedan, in redactur stabel a Mustér ed in collaboratur buca stabel a Salouf. En cuort temps ei quella «regionalisaziun» sefatga e secumprovada stupent. Quella decentralisaziun ha possibilitau d'intensivar l'informaziun ord las valladas e la purschida allas regiuns. El medem temps ha quella mesira era giu in effect positiv sin il contact denter il studio regional a Cuera e la populaziun romontscha ellas valladas.

Decentralisaziun da mieds da producziun per la televisiun

En connex cun il conclus davart igl augment dallas emissiuns romontschas da radio da 2½ a 4 uras per di ha la suprastonza centrala dalla SSR plinavon concediu in credit annual per ina emprema decentralisaziun da mieds da producziun per emissiuns da televisiun da Turitg a Cuera. En quei senn ha la direcziun da televisiun DRS fatg cun ina firma privata in contract davart ils indrezs ed il persunal plaz-zai a Cuera per l'execuziun tecnica d'emissiuns da televisiun. Naven da l'entschatta december 1987 stattan quels mieds da producziun a

disposiziun al studio regional a Cuera. Cun l'entschatta digl onn 1988 eis ei pusseivel da producir l'emissiun «TELESGUARD» entiramein a Cuera. Pil futur ston ils collaboraturs dalla televisiun romontscha consequentamein buca viandar mintg'jamna a Turitg per realisar il «TELESGUARD». Ei setracta ussa da far las necessarias experienzas cun quella novaziun.

Lavur publica

La suprastonza dat gronda peisa d'informar la publicitad davart ils problems ch'occupeschan la CRR sco era concernent las decisiuns sin ils differents scalems dalla SSR e DRS. Ord quei motiv ha il parura orientau regularmein ella pressa romontscha e grischuna davart las pli impurtontas decisiuns ed ils problems principals dils differents organs dalla societad purtadra SSR. Alla informaziun dalla popola-ziun romontscha survescha era il «Fegl d'informaziun dalla CRR» che vegn preparaus dalla cumissiun per la lavur publica dalla CRR. Igl onn 1987 ei quei «Fegl d'informaziun» cumparius quater gadas en las gasettas romontschas da nies Cantun. Sper informaziuns davart la CRR e la SSR ei vegniu orientau arisguard la lavur dil studio regiunal romontsch e differentas emissiuns romontschas.

All'informaziun surveschan plinavon la presentaziun dil studio regional romontsch e dalla CRR alla HIGA. Quei vala era per las seras da discussiun che la cumissiun per la lavur publica dalla CRR ha organisau igl onn 1987 en pliras vischnauncas en valladas romontschas. Quellas scuntradas ch'ei per regla bein frequentadas, ei ina buna occasiun per contacts cun audituras ed auditurs dallas emissiuns romontschas. Il publicum da nossas emissiuns romontschas ha cheu la caschun da presentar giavischs e propostas arisguard las emissiuns. La cumissiun per la lavur publica dalla CRR ed ils representants dil studio regional romontsch beneventan quellas pusseivladads d'informar e da discutir e cheutras da promover ils contacts cun la popola-ziun romontscha. En quei senn vegn la cumissiun per la lavur publica dalla CRR a continuar cun quellas «seras d'informaziun e discussiun».

Program da lavur per ils proxims onns

Ils davos onns ha la CRR contonschiu in considerabel augment e progress dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun. Quei fatg zun legreivel dispensa denton buca da planisar seriusamein la lavur pil futur. Il program da lavur dalla CRR per ils proxims onns preveda *oravontut*:

- a) in augment dallas emissiuns romontschas da televisiun respectiv dalla emissiun «La Svizra romontscha» el decuors digl onn 1987. In conclus da principi per ina dublaziun da quella emissiun ei gia curdaus ella suprastanza centrala dalla SSR. Ei setracta ussa da concluder il credit necessari per il persunal. En quei connex tucca ei era d'anflar in temps d'emissiun favoreivel per quei augment. Quei ei difficil, essend ch'ina outra emissiun dalla televisiun DRS sto tschessar;
- b) ina modificaziun dallas emissiuns da radio. Ina tala vegn realisada gia dapi il matg 1988 cun mieds oz avon maun. Ei setracta cheu oravontut d'in augment dallas emissiuns da radio per la giuventetgna. Plinavon vegn la preschientscha dil radio romontsch intensivada aunc en outras spartas. In augment substanzial dallas emissiuns romontschas da radio ei previus per igl onn 1990. El plan da finanzas 1988–1992, concludius dalla suprastanza centrala igl atun 1987, ei quei augment en principi cuntenuis. Ussa setracta ei aunc da fixar las prioritads ed ils detagls. Igl ei da quintar ch'il conclus definitiv dalla suprastanza centrala SSR croda l'entschatta 1989.
- c) la promoziun dalla realisaziun dil diever dalla 4. cadeina da televisiun el senn dil model da cooperaziun dalla SSR per migliurar la posiziun dallas minoritads linguisticas e dils territoris muntagnards el sectur dil provediment cun emissiuns da televisiun dalla SSR sco instituziun naziunala;
- d) la promoziun dalla decentralisaziun da collaboraturs da radio ellas valladas e da mieds da produzioni el Grischun.

Fidel Caviezel, parsura

Suprastonza

President:	Fidel Caviezel, Cuera/Sumvitg
Vicepresident:	Cristian Fanzun, Cuera/Tarasp
Actuar:	Remi Capeder, Casti
Cassier:	Carl Hassler, Trimmis/Donath
Assessur:	Peider Ratti, Cuera/Malögia

Rendaquint da la Lia Rumantscha 1987

Expensas

1.1	CONTRIBUZIUNS DIRECTAS	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
1.1.1	<i>Uniuns regiunalas</i>			
3025	Romania	60 000.--	60 000.--	60 000.--
3030	Uniun dals Grischs	60 000.--	60 000.--	60 000.--
3035	Renania	60 000.--	60 000.--	60 000.--
3040	Uniun Rumantscha da Surmeir	60 000.--	60 000.--	60 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		240 000.--	240 000.--	240 000.--
1.1.2	<i>Uniuns surregiunalas</i>			
3055	Societad retorumantscha	20 000.--	20 000.--	20 000.--
3060	Cuminanza rum. radio e televisiun	500.--	500.--	500.--
3065	Uniun da scripturs rumantschs	32 000.--	32 000.--	32 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		52 500.--	52 500.--	52 500.--
1.1.3	<i>Pressa rumantscha</i>			
3085	Gasetta Romantscha	31 500.--	22 500.--	31 500.--
3090	Fögl Ladin	31 500.--	22 500.--	31 500.--
3095	Casa Paterna / La Punt	70 000.--	50 000.--	70 000.--
3100	Pagina da Surmeir	70 000.--	50 000.--	70 000.--
3105	Chardun	7 000.--	5 000.--	7 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		210 000.--	150 000.--	210 000.--
1.1.4	<i>Diversas contribuziuns</i>			
3115	Acziuns spezialas da las uniuns regiunalas	36 000.--	45 600.--	36 000.--
3120	Ediziuns ordaifer la Lia Rumantscha	15 000.--	18 133.--	12 402.50
3125	Uniuns culturalas	1 500.--		920.--
3130	Fundaziun Planta	1 000.--	1 000.--	1 000.--
3135	Fundaziun Retoromana	1 000.--	1 000.--	1 000.--
3140	Fundaziun Dialog	5 000.--	5 000.--	5 000.--
3145	Register Crestomazia		10 000.--	
3146	Cuminanza mussadras rumantschas	500.--		500.--
3150	Projects circumschrits	1 000.--	2 000.--	
3170	FUEV - delegaziun rumantscha	2 500.--	3 592.90	1 644.--
3175	Gasetta da scolars		5 000.--	

	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
3176 ARS HELVETICA	10 000.--		47 206.35
3177 Ediziun Buechi: Mitologia en GR	5 000.--		5 000.--
3180 Reservas per contribuziuns nunprevidas	5 000.--	10 755.10	5 088.05
	83 500.--	102 081.--	115 760.90
<i>Total contribuziuns directas</i>	586 000.--	544 581.--	618 260.90

1.2 ACZIUNS SPEZIALAS

3205 Program d'assimilaziun	40 000.--	42 185.45	35 273.10
3215 Curs rumantsch en scola a Cuir	14 000.--	12 720.--	11 560.--
3220 Scolaziun da creschids	11 000.--	16 261.10	4 802.40
3225 Scolas medias: istorgia da la litteratura	7 000.--	5 900.--	7 080.--
3230 Scolas professiunalas	2 000.--	6 087.--	6 972.50
3245 Documentaziun, Public Relations	5 000.--	4 823.50	6 533.45
3255 Scuntrada rumantscha	3 000.--		4 614.60
3260 Barat da classas	1 000.--	458.40	1 585.45
3265 Promoziun chant rumantsch	3 000.--	2 115.10	5 392.80
3270 Contribuziun per promover l'ARS HELVETICA			2 040.--
3275 Rumantschaziuns	8 000.--	13 797.50	10 196.50
3280 Bibliotecas localas	1 000.--	1 863.80	1 577.95
3285 Acziuns na fixadas	20 000.--	6 867.--	17 809.10
3290 Med «assimilaziun/integraziun rumantscha»	10 000.--	13 926.--	22 190.10
3295 Mamma ed uffant			686.--
	125 000.--	127 004.85	138 313.95

1.3. COLLAVURATURS REGIONALS

3305 Pajas	274 250.--	264 168.--	259 695.--
3310 Supplement famiglia/uffants	12 500.--	12 480.--	11 320.--
3315 AVS/AI/UCG/AD	27 680.--	21 182.60	20 912.20
3320 Segiranza d'accidents	1 600.--	1 577.85	1 491.70
3325 Cassa da pensiun	24 100.--	23 673.85	21 601.--
3330 Fidaivladad	25 050.--	22 743.85	23 165.10
3335 Spesas viadi etc.	15 000.--	14 471.60	13 741.80
3340 Custs da biro	6 500.--	7 873.95	8 502.--
3345 Divers custs	1 000.--	666.40	223.35
3350 Fits biros	13 000.--	11 444.--	11 280.--
	400 680.--	380 282.10	371 932.15

	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
1.4 POST DA LINGUATG			
3405 Paja manader dal post	53 000.--	44 250.--	47 564.45
3410 Pajas collavuraturis parzials	32 000.--	6 613.85	24 634.10
3415 Nettegiar biros		1 777.50	
3420 Supplement famiglia/uffants	2 800.--	3 457.--	4 052.--
3425 AVS/AI/UCG/AD	6 300.--	3 954.80	5 085.70
3430 Segiranza d'accidents	500.--	315.85	335.30
3435 Cassa da pensiun	5 950.--	3 929.35	7 341.85
3440 Fidaivladad	3 300.--	2 289.25	4 719.25
3445 Divers custs	1 000.--	44.--	
3450 Material da biro	2 000.--	2 449.50	2 990.70
3455 Elavuraziun electronica da datas linguisticas	12 000.--	10 558.55	12 286.70
3456 Indrizs tecnicos EED			19 903.--
3460 Fit biro	5 000.--	6 154.35	5 000.--
3465 Stgaurament		1 512.15	
3470 Forz'electricca / aua		316.50	
3475 Biblioteca linguistica	2 000.--	1 063.90	1 098.30
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	125 850.--	88 686.55	135 011.35

1.5 POST D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN

3505 Pajas	69 400.--	26 616.25	66 750.--
3520 Fidaivladad	2 400.--	681.15	2 246.--
3525 AVS/AI/UCG/AD	6 650.--	2 055.50	5 291.55
3530 Cassa da pensiun	6 200.--	2 636.80	5 936.45
3540 Segiranza d'accidents	400.--	146.65	365.55
3550 Divers custs	500.--	748.70	94.20
3560 Fit chasa	2 000.--	2 000.--	2 000.--
3569 Material d'infurmaziun	2 000.--		1 392.30
3570 Material biro	500.--	10 461.40	1 000.--
3575 Informaticum		6 942.--	719.20
3580 Elavuraziun electronica da datas linguisticas			3 910.--
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	90 050.--	52 288.45	89 705.25

1.6 RUMANTSCH GRISCHUN

3610 Pajas	46 900.--	42 586.45	41 854.--
3615 AVS/AI/UCG/AF	5 900.--	3 649.55	4 627.95
3620 Segiranza d'accidents	260.--	144.60	139.50
3625 Nettegiar biros		1 777.50	
3630 Material da biro	2 000.--	3 137.95	3 320.--
3635 Divers custs	500.--	435.--	1 971.05

	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
3640 Fitts chasa	3 000.--	4 000.--	3 000.--
3650 Forz'electrica / aua		316.50	
3655 Publicaziuns	8 000.--	22 797.70	8 897.25
3660 Curs da rumantsch grischun	5 000.--	16 373.60	1 898.--
3665 Elavuraziun electronica da datas linguisticas	5 000.--	5 142.15	5 882.45
3670 Incumbensas spezialas	17 000.--	14 839.60	15 981.20
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	93 560.--	115 200.60	87 571.40

1.7 POST DA TEATER

3705 Incumbensas	5 000.--	13 235.--	6 130.20
3710 AVS/AI/UCG/AD	2 600.--	1 128.15	422.85
3715 Segiranza d'accidents		38.60	
3720 Spesas e contribuziuns	6 000.--	5 659.10	7 194.65
3725 Cussegliaziun dal rom	1 000.--	1 675.--	609.--
3730 Biblioteca	500.--	203.75	71.--
3740 Translaziuns	6 000.--	9 750.--	2 822.--
3750 Mussavia dramatic III	10 000.--		5 656.60
3755 Fegl d'infurmaziun	1 000.--		660.40
3760 Contacts externs	1 000.--	1 057.60	1 954.90
3765 Divers custs	300.--	68.95	236.--
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	33 400.--	32 816.15	25 757.60

1.8 EDIZIUNS (+ PREPARAZIUNS)

3805 Pajas	60 600.--	51 293.10	46 413.85
3810 Fidaivladad	4 770.--	1 899.30	2 946.95
3815 AVS/AI/UCG/AD	10 100.--	8 076.10	7 411.65
3820 Segiranza d'accidents	450.--	425.85	512.90
3825 Cassa da pensiun Winterthur		3 615.75	
3826 Cassa da pensiun	4 600.--	3 091.25	7 119.55
3830 Quaderns OSL	20 000.--	25 045.--	25 945.--
3835 Musicalias	2 000.--	3 793.90	1 119.50
3840 Meds didactics per scolas fundamentalas tudestgas	7 000.--	10 628.45	16 456.--
3845 Bibliografia retorumantscha		100 313.50	
3850 Correspondenza rumantscha WEKA	15 000.--	18 842.20	9 271.05
3855 Pled rumantsch 5		27 311.--	
3860 Istorgia da la litteratura	12 000.--	8 780.--	17 814.80
3865 Comics rumantschs	20 000.--	18 943.50	44 457.50
3870 Kodi/Enicapeni	32 000.--	28 967.90	29 520.35
3875 La scoletta		1 429.--	2 552.20
3880 Vocabulari bibliotecas		2 000.--	
3885 Cassettas paraulas etc.	5 000.--	5 280.05	5 000.--

	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
3890 Vocabulari administrativ-giuridic	40 000.--	47 912.35	53 728.--
3895 Rumantsch sursilvan		15 671.50	
3905 Flurs da pradas	12 000.--	4 387.80	7 960.--
3910 Reservas per projects betg fixads	15 000.--	8 886.30	8 501.40
3915 Cumpra per revendita	55 000.--	90 206.73	81 277.--
3920 Cudesch d'uffons S/L	15 000.--		30 776.30
3925 Cudesch da chant	5 000.--		5 868.--
3990 Meds audiovisuals	5 000.--		5 000.--
	<u>340 520.--</u>	<u>486 800.53</u>	<u>409 652.--</u>
1.9 CUSTS SECUNDARS EDIZIUNS			
4005 Spediziun	16 200.--	17 037.85	17 670.05
4010 AVS/AI/UCG/AD	1 600.--	1 604.60	1 302.35
4015 Segiranza d'accidents	100.--	100.10	59.80
4020 Francatura e vitgira	1 000.--	1 990.--	1 900.--
4025 Propaganda	5 000.--	15 064.50	10 290.25
4030 Material spediziun	6 000.--	4 420.15	5 014.45
4035 Fits magazins da cudeschs	4 800.--	4 800.--	4 800.--
4040 Sminuaziun debiturs		4 804.10	
4045 Sminuaziun cudeschs avant maun		75 070.80	
	<u>34 700.--</u>	<u>124 892.10</u>	<u>41 036.90</u>
1.10 SCOLINAS			
4105 Pajas mussadras	81 150.--	77 990.25	78 765.--
4110 Nettegiar biros		1 777.50	
4115 Transports uffants	11 500.--	10 905.--	11 759.80
4120 AVS/AI/UCG/AD	9 900.--	6 855.25	7 287.70
4125 Segiranza d'accidents	500.--	244.20	346.05
4130 Cassa da pensiun chantunala	300.--	256.30	252.35
4140 Cassa da pensiun Winterthur	3 600.--	3 614.20	3 325.--
4145 Fidaivladad	5 000.--	4 066.55	5 210.--
4150 Cussegliastras da lingua	10 000.--	7 888.--	13 094.60
4155 Spesas bus	6 000.--	5 129.55	6 715.20
4160 Divers custs	600.--	141.--	263.--
4165 Reparaturas	600.--	31.35	
4170 Curs perfecziunament mussadras	500.--	253.--	230.50
4175 Fits chasa	13 000.--	13 000.--	13 000.--
4180 Stgaudament		1 096.80	
4190 Forz'electricca / aua		283.--	
4200 Cuminanza mussadras rumantschas		500.--	
4205 Materialias da lavur	3 000.--	12 555.20	6 373.05
4210 Meds da lavur seminari mussadras	5 000.--	9 797.80	
4215 Subsidis spezials	5 000.--	700.--	2 154.70
	<u>155 650.--</u>	<u>157 084.95</u>	<u>148 776.95</u>
<i>Total expensas generalas</i>	<u>1 985 410.--</u>	<u>2 109 637.28</u>	<u>2 066 018.45</u>

Organs, persunal, administraziun

2.1	ORGANS	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
4310	Radunanza da delegads	2 500.--	2 335.60	2 776.80
4315	Cussegl	2 000.--	1 785.60	1 373.--
4320	Suprastanza	15 000.--	15 196.75	10 489.--
4325	Revisurat	150.--	168.40	217.20
4330	President	10 000.--	10 000.--	10 000.--
4340	Spesas/represchentaziuns/viadis	8 000.--	6 320.90	5 707.40
4345	Diversas cumissiuns	3 000.--	2 384.80	425.--
4350	Fits locals tschentadas	3 800.--	4 800.--	3 800.--
		44 450.--	42 992.05	34 788.40
2.2	PERSUNAL (ADMINISTRAZIUN)			
4405	Pajas	252 600.--	219 377.80	238 994.50
4406	Lavurs da terzas personas	1 000.--		18.--
4410	Fidaivladad	20 650.--	20 294.85	20 221.85
4415	Supplement famiglia/uffants	3 360.--	3 942.40	3 360.--
4420	AVS/AI/UCG/AD	33 800.--	20 732.95	25 725.65
4425	Segiranza d'accidents	2 800.--	190.60	1 853.15
4426	Segiranza d'accidents suppl.	1 000.--	1 849.40	806.--
4430	Cassa da pensiun	18 700.--	16 438.15	16 589.95
4440	Nettegiar biros		1 777.45	
		333 910.--	284 603.60	307 569.10
2.3	INFRASTRUCTURA GENERALA			
4505	Material	10 000.--	9 478.30	11 254.95
4510	Francatura e vitgira	5 500.--	1 985.20	3 598.06
4515	Telefon	9 500.--	8 396.15	8 346.50
4520	Spesas banca / schec postal	1 500.--	1 141.75	1 377.50
4525	Reparaturas	2 500.--	836.55	680.80
4529	Nettegiar	7 800.--		7 687.50
4530	Material per nettegiar	300.--	265.60	553.60
4535	Mantegniment da maschinas	2 500.--	1 252.80	4 649.--
4540	Fits chasa / parcadis	20 920.--	22 920.--	22 000.--
4550	Stgaudament	4 700.--	2 150.80	5 897.95
4560	Forz'electricica / aua	2 500.--	2 277.60	3 570.10
4565	Amortisaziun maschinas/mobiglias	13 000.--	18 424.70	15 699.15
		80 220.--	69 129.45	85 315.11

2.4	DIVERS CUSTS	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
4605	Biblioteca / archiv	2 000.--	7 177.90	5 457.65
4610	Gasettas e revistas	1 000.--	920.70	934.20
4615	Rapport annual	6 200.--	6 801.--	6 590.--
4620	Inserats	1 000.--	2 282.--	234.15
4625	Contribuziuns annualas	2 500.--	2 768.--	3 037.05
4630	Lavurs da terzas persunas		800.--	
4635	Divers custs	2 000.--	2 625.01	1 733.65
4640	Segiranzas (materialias)	1 000.--	1 516,10	1 551.90
4645	Fits passivs		23.65	
4660	Scolaziun personal	1 000.--	1 953.--	1 074.50
4665	Spesas personal	4 000.--	4 985.20	5 236.60
4680	Scriver giu participaziun radio Turitg		199.--	
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		20 700.--	32 051.56	25 849.70
	<i>Total organs, administraziun</i>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
		479 280.--	428 776.66	453 522.31
	<i>Total EXPENSAS</i>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
		2 464 690.--	2 538 413.94	2 519 540.76

Entradas

3.1 SUBSIDIS E CONTRIBUZIUNS

6010	Confederaziun	1 600 000.--	1 600 000.--	1 600 000.--
6020	Chantun Grischun	400 000.--	400 000.--	400 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		2 000 000.--	2 000 000.--	2 000 000.--

3.2 ENTRADAS ORD INVESTIZIUNS

6055	Fits	11 000.--	24 343.60	26 363.40
6065	Fits da legats	680.--	680.--	1 444.95
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		11 680.--	25 023.60	27 808.35

3.3. ENTRADAS SPECIFICAS	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
6105 Chantun – scolinas d'exercizi	4 000.--	4 000.--	4 000.--
6110 Citad Cuira / per scolinas	60 000.--	60 000.--	60 000.--
6120 Citad Cuira / instrucziun rumantscha	5 000.--	5 000.--	5 000.--
6125 Citad da Turitg	5 000.--	5 000.--	5 000.--
6130 Uniun scolinas Cuira	2 500.--	2 200.--	2 400.--
6135 Program d'assimilaziun	10 000.--	14 492.--	14 170.--
6140 Cassetas curs audiovisuals	7 000.--	3 738.20	5 580.30
6145 BIGA / meds d'instrucziun		2 180.--	
6150 La Scoletta		27.60	
6155 Acziuns spezialas	1 000.--	15 181.10	2 225.--
6165 Diversas	1 000.--	767.--	207.--
6180 Restituziun supplement d'uffants	12 600.--	17 276.--	14 748.--
6190 Servetsch translaziuns rumantsch grischun	20 000.--	29 618.65	34 048.05
6195 Servetsch translaziuns / idioms	1 000.--	4 979.65	7 694.20
6200 Chantun Genevra / rumantsch grischun		87 000.--	50 000.--
6205 Curs en rumantsch grischun	2 000.--	3 790.--	270.--
6220 Contribuziun rumantsch grischun			2 000.--
6230 Scuntrada rumantscha		127.--	
6235 Fits paradis	800.--	660.--	
6240 Scolaziun creschids	10 000.--	3 459.--	4 650.--
6245 Donaziuns en pia memorgia		100.--	
6265 Teater		485.--	
6280 Servetsch da linguatg	1 000.--	12 249.--	9 358.--
	142 900.--	272 330.20	221 350.55

3.4 ENTRADAS EDIZIUNS

6405 Legat Cadonau		5 000.--	4 000.--
6412 Quarta Lingua			4 000.--
6415 Pro Litteris		1 939.20	163.20
6420 Divers sustegns	15 000.--		4 200.--
6425 Abunament Kodi/Enicapeni	15 000.--	9 366.--	12 924.--
6430 Ediziun rumantsch grischun	8 000.--	11 932.50	13 290.60
6435 Contribuziun Fondo Naziunal Bibliografia retorumscha		40 000.--	
6450 Vendita Bibliografia		39 393.20	
6456 Augment debiturs			11 142.70

	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
6500 Vendita ediziuns Lia rumantscha	120 000.--	116 067.22	127 669.86
6502 Vendita musicalias	20 000.--	29 635.50	24 716.80
6504 Vendita autras ediziuns	55 000.--	72 031.74	54 487.65
6506 Vendita diversas	4 000.--	4 364.85	2 137.--
6508 Vendita cassetas paraulas	1 000.--	4 333.80	4 133.30
	-----	-----	-----
<i>Vendita generala</i>	200 000.--	226 433.11	213 144.61
	-----	-----	-----
	238 000.--	334 064.01	262 865.11
	-----	-----	-----
<i>Total ENTRADAS</i>	2 392 580.--	2 631 417.81	2 512 024.01
	-----	-----	-----

Quint final

	<i>Prev. 1987</i>	<i>Quint 1986</i>	<i>Quint 1987</i>
ENTRADAS	2 392 580.--	2 631 417.81	2 512 024.01
EXPENSAS	2 464 690.--	2 538 413.94	2 519 540.76
	-----	-----	-----
AVANZAMENT / DEFICIT	- 72 110.--	+ 93 003.87	- 7 516.75
	-----	-----	-----

Bilantscha

ACTIVAS	<i>per 31-12-1986</i>	<i>per 31-12-1987</i>
1000 Cassa	895.65	999.30
1010 Schec postal	49 420.85	8 009.80
1050 Banca chantunala, cto. cur.	153 850.70	100 288.50
1060 Cassa da spargn personal Lia rumantscha	44 935.70	35 579.35
1065 Debitur maschina da café		10 308.25
1070 Credit svizzer FN / RG	143 162.90	106 903.30
1091 Uniun Bancas Glion	5 974.50	153 789.90
1100 Dun dr. Pieder Tuor	2 000.--	2 000.--
1120 Dun dr. Felix Calonder	15 000.--	15 000.--
1130 Dun G. Bazzi-Mengiardi	25 000.--	25 000.--
1200 Debiturs divers	53 756.70	21 861.90
1210 Debiturs Bibliografia	22 786.20	--
1220 Debiturs ediziuns	20 338.80	31 481.50
1300 Participaziun radio Turitg	1.--	1.--
1400 Cudeschs avant maun	1.--	1.--
1410 Marcas 2000 onns	9 000.--	9 000.--
1600 Maschinas da biro	1.--	1.--
1650 Bibliotecas Lia rumantscha e Caviezel	1.--	1.--
1700 Mobiglias da biro	1.--	1.--
1750 Mobiglias da scolinas	1.--	1.--
1920 Daivet	--	7 516.75
<i>Total activas</i>	<u>546 128.--</u>	<u>527 744.55</u>
PASSIVAS		
2000 Divers crediturs	144 250.95	114 590.30
2200 Emprest FN «Litteratura dals rum. e ladins»	3 264.--	3 264.--
2400 Emprest cassa da spargn personal		
Lia rumantscha	45 116.30	46 373.40
2450 Credit svizzer FN RG	143 162.90	106 903.30
2500 Dun dr. Pieder Tuor	2 000.--	2 000.--
2600 Dun dr. Felix Calonder	15 000.--	15 000.--
2650 Dun G. Bazzi-Mengiardi	25 000.--	25 000.--
2700 Reservas ediziuns linguisticas	10 000.--	10 000.--
2800 Reservas ediziuns commemorativas	2 953.--	2 953.--
2850 Passivas transitorias	12 813.--	59 092.70
2855 Marcas 2000 onns	9 000.--	9 000.--
2900 Chapital	40 563.98	133 567.85
2920 Avanzament	93 003.87	--
<i>Total passivas</i>	<u>546 128.--</u>	<u>527 744.55</u>